

Fredagen den 16 Maj 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 15 och protokollet för den 6 dennes.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets sistlidne dag bordlagda memorialer N:ris 101, 102 och 103.

Fortsattes öfverläggningen rörande mom. a i Stats-Utskottets utlåtande N:o 93.

Friherre Stjernblad: Det föreliggande förslaget berör tvenne hufvudfrågor, nemligen frågan om landets försvar och frågan om upphörandet af grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesväret. Man har här ganska alivarligt klandrat Utskottet för det Utskottet i närvarande stund upptagit frågan om ordnandet af landets försvar, äfvensom att man sammanfört frågorna om grundskatterna och indelningsverket. Man har sagt, att Utskottet icke hade bort beröra försvarsfrågan nu då efter all anledning ett förslag angående arméens organisation är att förvänta från Regeringen. Men just det förhållande, att ett sådant förslag är att förvänta, synes mig vara ett skäl hvarföre Utskottet bort handla på sätt som skett, ty dels är det ganska väl, att representationen inom sig sjelf är enig om de grunder, på hvilka förslaget bör hvila, och dels är det för Regeringen behöfligt, att få veta Representationens tanke i den vägen, för att icke framställa ett förslag, som ej har hopp om att vinna framgång. Hvad åter beträffar sammanförandet af de två andra ekonomiska frågorna, eller frågorna angående grundskatterna och rustnings- och roteringsbesväret, har man sagt, att derigenom visar sig ett köpsläende med särskilda intressen och att begge frågornas lösning derigenom försvåras. Jag vet icke hvarföre man skall söka bevekelsegrunder för ett handlings-

sätt, då de verkliga ligga så nära till hands. Förhållandet är att begge dessa onera äro verkliga skatter, ty rustnings- och roteringsbesväret är ytterst ej annat än en penningefråga. Begge hvila de på jorden och till hufvudsakligaste delen på jord af samma natur, eller på skattejorden och allmänna frälset. Dessutom stå de i intimt och nästan ouplösligt förhållande till hvarandra genom rusthålls- och augmentsräntan. Härtill bör ytterligare läggas, att dessa begge skatter hvar för sig trycka jorden mycket ojemnt, men begge tillsammans fördela de trycket mera och någorlunda jemnt på de olika landsdelarne. För öfrigt, när man ställer sig på Stats-Utskottets ståndpunkt, blifver en sammanföring alldeles oundviklig. Af betänkandet framgår nemligen tydligen, att Utskottet icke ställt skattefrågan, utan försvarets ordnande i förgrunden. Skattefrågan är tryckt tillbaka och gjord beroende af den förra. Behovvet, att vi snart och väl lösa denna fråga är också så påträngande, att Utskottets handlingssätt väl kan försvaras, och alla måste vi ju vara lifvade af önskan om en snar och lycklig lösning af försvarsfrågan, ty det gäller vårt vara eller icke vara såsom politiskt folk, det gäller vårt fosterlands sjelfständighet, det dyrbaraste vi ega, en klenod, för hvars bevarande ej något offer är för stort. Erkännas måste, att vi nu icke äro i det tillstånd, att vi i detta afseende med lugn kunna se framtiden till mötes eller hysa förhoppning om att med framgång kunna emotstå ett angrepp på vår sjelfständighet; ty den obetydliga stamtrupp vi ega, förstärkt med så godt som öofvad beväring, har icke stor betydelse. Det var en tid då detta kunde anses tillräckligt, ty de andra länderna hade då ej heller stort bättre och talrikare stridskrafter. Nu är förhållandet annorlunda. Våldiga massor kastas in i striden och staterna göra de mest storartade ansträngningar för att åstadkomma den största möjliga krigsduglighet såväl hos individen, som organismen i det stora hela. Under sådana förhållanden måste vi söka vår räddning der andra folk funnit sin; i den allmänna värnepligten och dess tillämpning i sådan utsträckning, att man eger ett verkligt försvar. De svårigheter, hvilka vi, för uppnående af detta mål, hafva att bekämpa, känna vi alla, och jag behöfver icke upprepa dem. Fyra Riksdagars arbeten och fåfånga bemödanden vittna derom. Olämpligt torde det vara, att förspilla tiden med att göra hvarandra förebråelser, utan böra vi i stället såsom praktiske män se till, hvad som kan uträttas med de medel, som nu stå oss till buds. Här föreligger ett förslag från Stats-Utskottet, deri Utskottets majoritet erkänt allmänna värnepligtens princip, erkänt att på denna grund, och endast på den, bör vårt framtida försvar vara baserad och hemställt, att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med begäran, att på denna grund få framlagdt förslag till ett fullt betryggande försvar. Man har här visserligen sagt, att detta är vackra ord, men att de möjligen icke leda till något resultat. Man har frågat: Är det sagt, att alla läsa denna strof på samma sätt och att man en gång kommer öfverens om hvad som är ett fullt betryggande försvar? Mina Herrar! det är svårt att säga hvars och ens innersta tanke, men den ärade talare, som framställde denna fråga, Utskottets vice Ordförande, kan icke vara okunnig om, att man inom Utskottet nogsammt betänkte denna

sak, att man der framhöll hvad uttrycket innebär, att ingen der dolde sin åsigt, äfvensom att man först efter långa debatter kom till öfvertygelsen om nödvändigheten att tillämpa allmänna värnepligtens princip. Man har således grundad anledning att tro, att alla menat ärligt, samt insett yttrandets fulla betydelse; och man har således hopp, att ett förslag i denna riktning, kommande från Regeringen, skall antagas. För min del vågar jag icke taga på mig ansvaret, att icke taga detta detta tillfälle i akt, för att få ett försvar, hvarom man kan förena sig. Nu är icke tiden att omnämna hvad som menas med ett fullt betryggande försvar, utan till den frågan komma vi framdeles. Vi hafva emellertid hopp om att komma till ett resultat, sedan Regeringens främste ledamot förklarar, att Regeringen accepterar Utskottets förslag och så fort som möjligt vill framlägga plan till ett så beskaffadt försvar. Detta uttalande visar att Regeringen är ense om att på denna grund kan ett förslag läggas fram, och det måste ingifva oss högst betydlig trygghet. Tänker man sig den allmänna värnepligtens princip så tillämpad, att på dess grundval ett fullt betryggande försvar åstadkommes, så torde man icke gerna kunna fordra, att en särskild samhällskategori derefter skall betungas med att anskaffa manskap till arméen och flottan. Denna skyldighet måste följaktligen successivt försvinna, och vid detta förhållande måste, till följd af hvad jag förut sagt om dessa två skattetitlars nära sammanhang, ovilkorligen äfven grundskatterna afskaffas. Det är med smärta jag säger detta, ty det kan icke undgå min uppmärksamhet, att det är med statens fördel öfverensstämmande att ega en grundskatt, som utgår från jorden. För att fördelen skall vara verklig fordras dock, att skatten icke trycker ojemnt, utan att den hvilat jemnt fördelad på all jord, ty annars uppfyller den endast ofullständigt sitt ändamål och förblir ett ständigt trätöfrö emellan de olika samhällsklasserna. Att grundskatterna icke hos oss trycka jemnt känna vi väl, ty en stor del af jorden är alldeles och en annan del till större delen fri. Man bör då icke förundra sig, att ganska allvarliga klagomål öfver skattens ojemna tryck höjer sig och så har äfven varit fallet under alla riksdagar efter vårt nya statsskicks införande. Man har ofta lyssnat till dessa klagomål, men dervid har det stannat, och något verkligt, för att afhjelpa det öfverklagade förhållandet, har icke blifvit gjort. Vid 1823 års riksdag afgåfvo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet yttrande, deri det heter: "att grundskatternas successiva ordnande borde utgöra föremål för fortsatta bemödanden". Detta yttrande biträdtes af Ridderskapet och Adeln samt Preste- och Borgareståndet, men dervid stannade det också då. Det beklagliga är, att saken aldrig allvarligt togs om hand af Regeringen, som visserligen hörde embetsverk och nedsatte komitéer, men i hufvudsak sköt frågan ifrån sig. Det enda Regeringen i denna sak vidgjort är, att den vid riksdagen 1847—1848 afgaf proposition om förändring i gällande stadganden om grundskatternas beräkning, debitering, uppbörd och redovisning, samt år 1869 tog initiativet till den vid samma års riksdag företagna omsättning af persedlarne i penningar. Annorlunda har man tillvägagått i andra länder t. ex. Preussen, der grundskattefrågan efter 1806—1807 årens olyckliga krig först kom

och alltjemt sedermera återkom på dagordningen. Af Regeringen togs frågan om hand omkring 1820-talet, och ehuru stora svårigheter mötte, löstes den dock 1866 till allmän belåtenhet. Till samma resultat har man kommit i Danmark, men hos oss kvarstår ojemnheten, klagomålen blifva högre och högre och anspråken på eftergifter allt större och mer enträgna. Under sådana förhållanden tror jag, att man icke har någon annan väg att beträda än den af Utskottet föreslagna, nemligen successiv afskrifning, isynnerhet som Statens tillgångar nu lemna betydligt öfverskott och medgifva en sådan åtgärd, utan att särskilda skatter derföre behöfva påläggas. Man har visserligen här äfven föreslagit ett annat sätt, nemligen det af Friherre Funck framställda förslag, men jag hemställer, huruvida man kan tänka sig, att, då statens tillgångar verkligen medgifva en skattnedsättning, ifrågavarande skatt, öfverklagad alltsedan 1809, skall kunna bibehållas oförändrad ännu under 40 år. Detta är, efter min tanke, alldeles ogörligt. Då detta förslag nu kommit på tal, beder jag att, med anledning af en talares i mitt grannskap gjorda anmärkning, få yttra några ord. Denne talare, Herr Greife Mörner, som förordat reservantens förslag, förundrade sig öfver, att meningarne derom nu äro så olika emot i föl. Jag var då en bland dem, som förordade detsamma, men förhållandena voro då helt olika. Då var endast fråga om att afskaffa en skatt d. v. s. grundskatten och denna fråga stod alldeles isolerad. Det var då nödvändigt, att gent emot densamma iakttaga en viss reservation. Nu deremot, då frågan ställts i samband med ett stort och efterlängtadt mål, kan man vara sinnad att medgifva större upoffringar, än hvertill man förra året hade skäl. Detta förslag förordades förra gången af ganska få inom denna Kammare, emedan det ansågs allt för vidtgående, då deremot nu de fleste talare, som hittills yttrat sig emot Utskottets förslag acceptera detsamma; hvad som då ansågs allt för liberalt, omfattas nu af den konservativa sidan. Visar icke detta, att frågan tvingar sig fram? Fortgår det på detta vis, är svårt att säga hvar man stannar, och jag hemställer, om det icke under sådana förhållanden är bättre att bifalla Utskottets förslag, hvarigenom frågan en gång för alla löses: För min del är jag således af den åsigt, att Utskottets förslag bör bifallas, men gör man det, så är det naturligtvis en skyldighet att äfven taga i öfvervägande, huruvida det belopp, man här föreslagit att afskrifvas, icke är för stort. Vi hörde i går af den förste talararen, att de skattnedsättningar, som blifvit gjorda under de sista 60 åren, uppgå för jordbruket till omkring 2,300,000 R:dr och för den allmänna bevillningen och dylikt till 3,500,000 R:dr, eller sammanlagdt ungefär 6,000,000 R:dr. Har man kunnat göra dessa nedsättningar under de sistförflutna sextio åren, då statens resurser varit ofantligt mycket mindre än nu, så kan man väl nu utan fara vidtaga den föreslagna skatteafskrifningen. Går man frågan närmare på lifvet, finner man, att i 1873 års stat uppkommer en ren behållning eller reserv af omkring 800,000 R:dr. Man hade då rätt att upplåna för jernvägsbyggnader och lån åt enskilda jernvägar 8,200,000 R:dr, men man stannade vid 7,500,000 R:dr. Samma förhållande eger rum för 1874, då den summa man eger rätt att för samma ändamål upplåna

är bestämd till 9,200,000, men endast cirka 6,000,000 R:dr kommer att upplånas. Således uppstår en besparing af fyra millioner på två år eller två millioner per år. Lägges härtill bankovinsten, 1½ million, som de sista åren reserverats för Bankens egna behof, har man en reserv af 3½ millioner per år. Härvid är ytterligare att märka, att under dessa tvenne år hafva de extra ordinarie anslagen till försvarsverkets materiel varit särdeles stora, ja större än någonsin förut. När sådana besparingar uti statsutgifterna förefinnas, tror jag, att man kan vara lugn för att den föreslagna afskrifningen låter verkställa sig. Återstår att se till hvad man har att sätta i stället för den föreslagna eftergiften. Enligt hvad af Utskottets betänkande kan inhemtas, kan den blifvande framtida årliga tillökningen af jernvägs- och skogsmedlen antagas uppgå tillhopa till 300,000 R:dr, lågt beräknadt. Endast detta belopp är således tillräckligt för att kunna godtgöra den minskning i statens inkomster, som den föreslagna afskrifningen skulle åstadkomma. Jag hyser således ingen fruktan för att icke inkomsterna skola räcka till, eller för att Stats-Utskottets förslag skall innebära något, som kan inverka menligt på statens finansiella ställning.

Man har klandrat det af Utskottet använda uttryck, att afskrifningen skall ske efter en måttstock af tre procent för år och sagt, att detta förslag icke är utförbart hvad indelningsverket beträffar. Det är dock icke så svårt om man bestämmer, att de prestationer, som nu utgå in natura, skola uppskattas till sitt värde i penningar, det vill säga, att en vakansafgift bestämmes. Jag kan dessutom ej förstå, att man förklarar detta sätt att gå till väga för utförbart, då den, som skall utföra detsamma, eller Regeringen, här förklarar, att den accepterar förslaget och således äfven tänkt sig sättet att utföra detsamma.

Man har vidare sagt, att den sista strofen af Utskottets hemställan skulle vara mindre lämplig, och jag medgifver, att, om man börjar att se på orden, den kan vara, om icke olämplig, dock obehöflig, då den mening, som deri innehålles, framgår af hela betänkandet. Jag tror likväl, att man i en fråga af så stora dimensioner gör klokast uti att icke allt för mycket fästa sig vid några ord.

Ett annat yttrande, som har fällts, är, att Utskottets förslag, långt ifrån att vara ett fredsprogram, skulle vara ett Erisäpple, hvilket endast skulle åstadkomma tvist. Det är naturligtvis icke omöjligt, utan till och med troligt, att ett förslag af denna beskaffenhet icke går igenom vid dess första framläggande. Annu måste måhända många meningsutbyten och strider ega rum, men för min del är jag fullt öfvertygad, att, då Utskottets förslag är framlagdt i fullkomligt rena afsigter och framkalladt af en liflig önskan, att vi måtte få ett verkligt godt försvar, sanningen dock slutligen måste segra; och huru stora än striderna må blifva, så måste dock ett förslag sådant som detta ovilkorligen hafva bidragit till samverkan emellan å ena sidan Kamrarna och å den andra Regeringen och Riksdagen. Skulle, mot förmodan, så olyckligt vara, att man icke kommer till det så lifligt efterlängtrade resultatet, så har dock striden varit nyttig, ty om detta förslag icke blifver antaget, har dock situationen blifvit klar och Re-

geringen måste arbeta på, att bäst möjligt, utveckla det lilla försvar vi ega, och häri måste hon hjälpas och understödjas af hvarje sann fosterlandsvän. Jag är emellertid nog lycklig, att icke se sakerna så mörka, och i hopp om att vi en gång skola nå det äsyftade målet, får jag nu yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Den fråga, som nu föreligger, afhandlar, såsom en hvar varit i tillfälle att inhemta af Utskottets betänkande, dels frågan om vårt försvarsväsendes ordnande, dels frågan om grundskatternas afskrifning. Jag får förklara, att trots allt hvad jag hört är jag ännu icke öfvertygad om nödvändigheten af att sammanbinda dessa båda frågor. Det synes mig äfven att grundlagen mellan dem gör en skillnad då i en särskild paragraf talas om rikets ordinarie inkomster, och i en annan stadgas, att indelningsverket icke får rubbas intill dess Konungen och Riksdagen finner nödigt att samfäldt deruti göra ändring. Öfver indelningsverket och dess tryck på svenska folket har klagan visserligen ofta försports, men på sista tiden har detta tryck framhållits på ett sätt, som tarfvar att bemötas. Man har egentligen fäst sig vid att genom 1812 års bevaringslag skulle grunden för indelningsverket, eller jordbrukarnes befrielse att såsom värnepligtige deltaga i landets försvar, blifvit rubbad. Detta påstående torde icke förtjena synnerligt afseende, då bevaringslagen blifvit antagen af statsmakterna vid 1812 års riksdag och man vidare, om indelningsverkets afskaffande göres till vilkor för värnepligtens antagande, må erinra sig, att värnepligten sträcker sig till alla landets innebyggare. Emellertid lemnar jag derhän huru försvaret bör ordnas och vill icke påstå, hvarken att indelningsverket skall bibehållas eller afskaffas. För min del särskiljer jag således frågorna om indelningsverket och grundskatterna och öfvergår till frågan, huruvida det är lämpligt och tjenligt att grundskatterna på sätt Utskottet föreslagit icke aflösas, utan helt och hållet afskrifvas. Det har blifvit sagdt, att en sådan operation kan ske utan orättvisa och utan skada för någon medborgare, men jag kan ej fatta huru så kan vara. Att grundskatterna trycka så hårdt, att de nu böra afskaffas kan jag icke medgifva. De hafva, såsom vi veta, till större delen en mycket gammal härkomst. Det kan visserligen icke förnekas, att de nu trycka olika i olika orter och äfven olika på de särskildta hemmanen i samma ort, men detta förhållande har sin grund deri, att, då skattdläggningarna infördes, stadgades att de skulle vara orubbliga. Den skattdläggning, som var billig nar den pålades, är nu icke orättvis annorlunda än så till vida, att vissa hemman kunna genom odling hafva förbättrats och uppnått ett högre värde, men dock på grund af skattdläggningarnes orubblighet blifvit befriade från ökade grundskatter. De hemman, som icke i lika mån stigit i värde, men bibehålla sin gamla skatt, hafva icke derigenom lidit någon orätt.

Man har äfven sagt, att dessa skatter skulle verka hämmande på jordbruket. Jag bor i den tyngst beskattade delen af Östergötland, men der har välmågan stigit och jordbruket oafbrutet gått framåt. Påståendet att grundskatterna skulle vara en orättvisa mot-

såges äfven deraf, att innehafvandet af frälsejord numera icke är ett privilegium för en särskild samhällsklass, utan alla medborgare hafva rätt att besitta jord af både skatte och frälse natur.

Vi få besinna, att jordbrukaren redan åtnjuter en lindring, ty han erlägger skatt allenast efter sin egendoms taxeringsvärde och icke såsom städernas innevanare för behållning af arbete och inkomst af rörelse. Denna befrielse har sin grund i den jordränta, som jordbrukaren erlägger. Härjemte förekommer att, då grundräntan med tionde år 1869 förvandlades, ifrån att till hufvudsaklig del vara per-sedelränta, till en fix penningaränta, erhöilo de skattskyldige, icke allenast genast då en betydlig afskrifning å räntans belopp, utan äfven visshet om att med tiden, allt efter som penningvärdet nominelt fallit, komme äfven räntan att sjunka i värdet och slutligen blifva en obetydlighet, såsom förhållandet är i Skåne, der räntan af Carl den elfte, ingalunda för att gynna utan för att efter kriget straffa skånska allmogen, bestämdes att utgå efter dåvarande höga kronovärde, hvaraf följden blifvit att räntan numera är en obetyd-
lighet.

Man har sagt, att statens inkomster betydligt ökas och dervid särskildt antydt jernvägsmedlen såsom en ny inkomstkälla. Det är santt, men våra skulder ökas äfven på samma gång och de ökade inkomsterna behöfvas till ränta och kapitalafbetalningar på stats-skulden, att icke besinna att statsutgifterna äfven i öfrigt alltid måste ökas för att bringa löner till jemnvigt med behofven och fylla andra växande eller nya statens behof.

Vid förra riksdagen omfattades af flera af Stats-Utskottets ledamöter, och bland dem äfven Friherre Stjernblad, en reservation af samma innehåll, som den af Friherre Funck nu framställda. Jag förstår icke hvad som sedan dess förorsakat en så stor omkastning i åsigter och befarar, att, om en skrivelse angående afskrifning nu beslutas, frågan ej bringas ett steg närmare sin lösning. Man har nämnt att i Preussen och Danmark en skattelindring skett och det har också jag hört; men den har skett på ett sätt, som jag anser vara det rätta, eller all jords lika beskattning.

Jag kan icke annat än yrka afslag på Utskottets förslag.

Herr Thyselius: Då jag för några få år tillbaka deltagit i ett embetsutlåtande, deruti betänkligheter yttrats mot en då ifrågasatt afskrifning på grundskatterna, men jag nu är ibland dem, som lemna sitt bifall till Utskottets förslag, bör jag kanske redogöra för det skäl, som hos mig framkallat den åsigt, till hvilken jag vid detta tillfälle sluter mig. Jag anser nemligen ett starkt och betryggande nationalförsvar vara af den omätliga vigt att för beredande deraf ingen uppoffring, som är nödvändig och möjlig, bör finnas för stor, och jag har blifvit öfvertygad, att indelningsverket är en alltför svag basis derför, att en starkare måste sökas och att den är att finna allenast uti den allmänna värnepligten, på allvar tillämpad. Då jag uttalar mitt antagande af Utskottets förslag, är det icke utan ett och annat *ehuru*. Jag har hört, om icke på detta rum, så dock an-norstädes, mycket talas om den tyngd, hvarmed värnepligten skall

falla jemlikt på den jordbrukande klassen. Det är sant, att denna, såsom den talrikaste, kommer att lemna det största antalet, men för hvarje särskild individ blifver uppoffringen visserligen icke större, än för den värnepligtige, som är sysselsatt med att tillägna sig en högre bildning. För denne verkas genom fullgörandet af vapenpligten ett afbrott uti hans kunskapsförvärf, medan den värnepligtige af allmogeklassen utan allt tvifvel beredes tillfälle att inhemta kunskaper och insigter, som för hans framtid kunna bära mycken frukt. Om jag ock villigt medgifver att de skatter, som sedan sekler hvila på jordbruket och hvilka, enligt min åsigt, icke kunna sägas med orättvisa drabba de nuvarande egarne, böra, i den mån de finnas umbärliga och kunna ersättas med andra, de der framkalla mindre missnöje, efterhand, såsom äfven hittills skett, aflyftas. så har jag dock svårt att se en full rättvisa deruti, att för åtagandet att i fäderneslandets försvar kraftigare än förut deltaga, en klass skall tilldelas en betydande ersättning på bekostnad af alla de öfriga, på hvilka värnepligten icke faller mindre tung. Jag är ej heller utan fruktan att saknaden af de bidrag till fyllande af statens behof, som grundskatterna och indelningsverket nu lemna, kan medföra bekymmer, desto heldre, som flera nya statsbehof, hvilka icke kunna afvisas, redan nu låtit sig förnimmas och särskildt vill det synas mig, som skulle för det successiva utvidgandet af vårt jernvägsnät, icke, såsom förut beräknats, tillgångar kunna för framtiden erhållas uti den del af statsinkomsterna, deruti en årlig tillväxt med största säkerhet är att emotse. Detta allt oaktadt och då, såsom jag förut yttrat, landets försvar måste gå framför allt annat, finner jag mig böra bifalla det föredragna betänkandet, helst sedan Medkammaren på de vilkor Utskottet föreslagit, förklarar sig villig gifva sin samverkan för åstadkommande af ett betryggande försvar och jag hvarken får eller kan hos mig inrymma ringaste tvifvel derom att denna samverkan är allvarligt menad och skall i framtiden beredvilligt lemnas.

Friherre Sprengtporten: Visserligen är det en sanning att de båda frågor, som utgöra föremål för Stats-Utskottets föreliggande betänkande, hvarken ur administrativ eller logisk synpunkt stå i så nära förhållande till hvarandra att de icke kunna åtskiljas, men om, på sätt flere föregående talare anmärkt, ordnandet af vårt försvar utgör en fosterländsk angelägenhet, som bör ligga en hvar om hjertat, och om ett sådant försvar ej kan vinnas annat än genom eftergifter, så tror jag det vara skäl att vid frågans bedömmande taga i öfvervägande dess ställning inom representationen. Man har fullkomlig rätt att fordra uppoffringar af oss för ett så viktigt ändamål som landets försvar, men dessa uppoffringar böra hvila på billighetens grund och framförallt vara möjliga. Jag hemställer då, om det kan vara billigt att fortfarande bibehålla på skattejorden alla de bördor, som trycka densamma, att ålägga dess innehafvare att fortfarande ställa soldat på samma gång som man beröfvar dem det arbetsbiträde, de hafva i söner och tjenare. För min del skulle jag önska, att, när fråga blir om genomförandet af en ny organisation af vårt försvar, indelningsverket till någon del hade kunnat bibehållas.

och har jag redan förut yttrat denna åsigt. Jag skulle äfven varit benägen att finna mig tillfredsställd med en mindre eftergift af grundskatterna än som nu är fråga om. men då i alla fall, efter de upplysningar som blifvit oss lemnade, denna fråga icke kommer till något definitivt afgörande kanske förr än om två år och då Kongl. Maj:t utan tvifvel icke är bunden af det förslag Riksdagen framställer, utan är obehindrad att deruti göra de ändringar, som Kongl. Maj:t anser vara gagneliga och nyttiga, tvekar jag ej för min del att tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Mer än en föregående talare har redan yttrat, att den förevarande frågan är af en synnerlig vikt; jag kan för min del ej annat än instämma häruti, och anser jag den vara så viktig att, om jag någon gång kanske med väl mycket värma kommer att yttra mig och derunder kanske riktar en och annan skarpare stöt mot någon, som jag anser förkastlig, mening, jag på förhand ber om ursäkt om jag dervid kommer att träffa den eller de personer som stå bakom en sådan mening. För min del har jag sedan jag började deltaga i det offentliga lifvet, från den första riksdagen och till den sista, med all den ringa förmåga jag eger, städs kämpat för allmänna värnepligtens genomförda och vidt utsträckta tillämpning inom vårt lands försvarsorganisation. Jag har ansett och anser ännu att vi endast på den allmänna värnepligtens grund kunna bygga ett fullt tillfredsställande försvar, som säkert betryggar det inskränkta upprätthållandet af vår sjelfständighet. Jag har äfven under den tid, jag deltagit i offentliga förhandlingar ansett rätt och riktigt vara, att, i den mån det kunde ske, så småningom delvis der statens tillgångar det medgifvo aflyfta en och annan börda som kunde anses mera hårdt betunga vare sig den ena eller andra samhällsklassen, samt följaktligen nästan ständigt medverkat vid de skattelindringar, hvaraf så väl jordbruket, som åtskilliga andra landets näringar tid efter annan kommit i åtnjutande. Jag har i afseende å den nu förevarande frågan om grundskatterna vid föregående riksdagar uttalat den åsigt, att den lämpligen kunde ordnas ungefär på det sätt Stats-Utskottet tyckes hafva åsyftat eller genom dessa skatters successiva verkliga afskrifning utan lösen, ehuru jag trott sådan afskrifning böra utsträckas till längre tid än Utskottet föreslagit, samt anser noga böra betänkas om den bör göras fullständig och omfatta hela skattebeloppet. I de hufvudgrundsatser, som kunna antagas ligga till grund för Utskottets förslag, måste jag således förklara att jag instämmer, men, då jag så långt deri instämmer, kan jag likväl omöjligt förena mig om det förslag som nu är framlagdt, för att å Riksdagens vägnar uttrycka och förklara att den vill gå i den angifna riktningen; ty just för frågans stora vikt, derföre att det är landets gamla både försvars- och beskattningsväsende, som man åsyftar att på en gång från grunden helt och hållet omskapa, är det mer än vid något annat tillfälle angeläget, att man noga afväger hvarje uttryck i den skrifvelse man vill aflåta till regeringen. Om jag med en sådan uppfattning granskar förslaget, så finner jag deri nedlagde alltför många uttryck som jag ej kan gilla,

emedan de innefatta satser som, efter min tanke, ej blott icke vid sin tillämpning skulle leda till målet dit man syftar, utan äfven i och för sig sjelfva äro rent af förkastliga. Om jag granskar slutmeningen i Utskottets betänkande, stöter jag vid början deraf på den första satsen, der det heter att det förslag till en ny organisation af landets försvarsväsen, som förväntas från Regeringen, antagligen blir grundadt på en vidsträcktare tillämpning af allmänna värneplikten, ty, så vidt härmed skulle menas, att det från regeringen väntade förslaget till förändrad arméorganisation kunde antagas blifva bygd på annan hufvudgrund, än den Kongl. Maj:t ofta tillförene förklarat sig vilja vidhålla, vet jag sannerligen ej, hvarifrån man, när Utskottets skrifvelseförslag uppgjordes, kunde hemta stöd för ett sådant antagande; ehuruväl jag medgifver att sedermera helt nyss någonting har tillkommit, hvaraf man kunde föranledas anse ett sådant antagande vara berättigadt. Men, om man borde anse tiden vara inne, att alldeles öfverge den gamla organisationsgrunden, skulle man väl icke tänkt sig annat, än att Utskottet, i händelse det ville förorda, att, såsom vilkor för införandet af en vidsträcktare allmän värnepligt, både grundskatternas afskrifning och indelningsverkets upphäfvande skulle dermed sammanbindas, tydligt, klart och bestämdt skulle hafva utsagt hvad som verkligen menades med "en vidsträcktare tillämpning af allmänna värneplikten" och hafva föreslagit att Riksdagen skulle förklara sig vilja afskrifva grundskatterna och indelningsverkets ekonomiska börda endast under den ovilkorligt gällande förutsättning att ett förslag blir framställt af Konungen och af Riksdagen antaget, som innehåller en med hänsyn till de bevaringspligtiges öfnings- och tjenstetid så långt utsträckt tillämpning af den allmänna värneplikten att fäderneslandets sjelfständighet derigenom kan anses vara för framtiden fullt betryggad. Om en sådan mening stått der uttryckligen på bindande sätt uttalad, skulle derigenom förslaget åtminstone icke kunnat sagts vara tvetydigt och medgifva en olika tolkning, såsom nu utan tvifvel måste komma att ske. Utskottet föreslår endast att Riksdagen skulle instämma i den af Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksdag uttalade mening, men detta Särskilda Utskotts skrifvelse innehåller ej någon bestämd förklaring från Riksdagens sida, att den uttryckligen åtager sig den allmänna värneplikten i en sådan utsträckning, som behofvet fordrar, utan endast ett uttalande af att den indelta arméen icke vore tillräcklig för landets försvar, och att den kunde ersättas af en mera betryggande arméorganisation, således endast negativa satser, men icke något positivt åtagande. Hela detta hänvisande till Särskilda Utskottets vid 1871 års urtima riksdag betänkande står dessutom i Stats-Utskottets nu föredragna betänkande uti en mellanmening, som är alldeles fristående och ej hänför sig till hvad Utskottet sedan säger, att Kongl. Maj:t täcktes, under förutsättning att en sådan arméorganisation varder af Konung och Riksdag antagen, i sammanhang med ofvannämnda förslag, i näder föreslå stadganden, genom hvilka, efter en måttstock af tre procents årlig afskrifning, ej mindre rustnings- och roteringsbesvären med deraf härflytande kostnader komme att efter hand minskas och slutligen försvinna. än äfven grundskatterna

upphöra, mot det, att jordbruksfastigheten åsattes bevillning efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet; börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först sedan nämnda stadganden om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna. Hvad menas med uttrycket "en sådan arméorganisation"? Hvad hänför detta "sådan" sig till? Det hänför sig icke till hvad som står i mellanmeningen om indelningsverket, utan till början af skrifvelseförslaget, der det talas om det förslag som Kongl. Maj:t kan antagas komma att afgifva, grundadt på en vidsträcktare tillämpning af allmänna värnepligten.

Här finnes således ej någon bestämd förklaring om huru långt, enligt Riksdagens mening, allmänna värnepligtens tillämpning kan få utsträckas, hvilken i ett så viktigt fall som detta väl borde hafva funnits fullkomligt tydligt uttalad, ty just den term, här användts eller "en vidsträcktare tillämpning" är af den beskaffenhet att den kan betyda hvad som helst; vi hafva sett ganska många förslag framställda, hvilkas framställare sagt dem vara byggda på den allmänna värnepligten, men hvilka förslag dock ej innefattat några tryggande bestämmelser, utan endast varit organisationer på papperet, hvorigenom man har väl velat förpligta landets hela ungdom att föra vapen i strid emot anfallande fiender, men man ej har velat göra den skicklig, väl ordnad och öfvad, samt fullt färdig att kunna föra dessa vapen, när behofvet kräft deras användande. Utskottets förslag innefattar derföre efter min tanka alltför litet en bestämdt uttryckt mening, om huru stor uppoffring af tid och ansträngningar från landets ungdom måste utkrävas för att på allmänna värnepligtens grund bygga ett fullt betryggande försvar och denna väsendtliga brist, kan, då så många, fullt sakkunnige män funnits i Utskottet, ej förklaras på annat sätt än att meningen blifvit så otydlig som den är, derföre att tankarne inom Utskottet om utsträckningarnas storlek varit så delade att man icke kunnat förena sig att föreslå någon bindande föreskrift derom; ty utsträckningen hade annars kunnat i det mest väsendtliga hänseendet kunnat bestämmas genom tydliga uttalande i afseende å såväl den öfnings- som tjenstetid som för de bevaringspligtige måste åläggas. Om nu ock Utskottets förslag i detta afseende ej hade innehållit någonting så bestämdt, som sakens vikt fordrade, skulle jag dock ej så mycket hafva fäst mig vid de bristande ordalagen, om blott jag visste eiler kunde tro att flertalet bland Utskottets ledamöter sjelfve hade den uppfattningen att det inom folket nu finnes en fri utbildad öfvertygelse om sakens nödvändighet att det, äfven emot det erbjudna höga priset af grundskatternas och indelningsverkets afskrifning, verkligen genom sina ombud vid en kommande riksdag skulle vilja åtaga sig den tunga börda, som den vidsträcktare tillämpningen af allmänna värnepligten skulle medföra. För min del måste jag bekänna att, lika lifligt som jag sjelf är öfvertygad om grundsatsens riktighet och den ovilkorliga nödvändigheten af att få densamma tillämpad, lika så litet tror jag att den i denna stund eller i den närmaste framtiden skulle antagas

af

af det stora flertalet, med så vidsträckt tillämpning som fordras om den skall blifva till någon nytta, och då vet jag ej hvartill det skulle tjena att nu gå in till Regeringen och begära utarbetandet af ett förslag som uteslutande vore byggt på en grund, som jag måste anse för tillfället icke omfattas af allmänna meningens i landet och för hvilket jag derföre icke tror någon utsigt till framgång finnas. På samma gång som jag instämde i ett sådant förslag som Utskottets, skulle jag jemväl nödgas uttala en fullt fällande förkastelsedom öfver den grund på hvilken vårt gamla försvarsväsen hvilat, och dervidlag kan jag allraminst följa Utskottet, ty jag tror att det är nödvändigt att när man står på fast mark fast man ej tycker sig fullt säker derpå dock först se till att man kan komma på annan dylik ännu fastare mark, innan man öfvergifver den, på hvilken man befinner sig. Jag tror ej heller att det är så fullkomligen rätt att säga, att man ej kan använda indelningsverket för att under någon tid, äfven på dess grund utveckla vårt försvarsväsende i tidsenlig riktning och göra det betydligt starkare än det nu är. Men det är alldeles klart, att när Utskottet sagt eller menat att den indelta arméen bör dömas att tillintetgöras derföre att den icke är lämplig såsom grund för bildande af en befälsstam, utan att denna bättre borde kunna bildas ur de värnepligtiges leder, så hade Utskottet bort på samma gång säga hur det tänkt sig möjligheten häraf, och borde åtminstone hafva yttrat och utredt någonting härom uti motiveringen till sitt betänkande; ty att jag vet, hvilken pålitlig stam, af både soldater och under- och öfverbefäl, som finnes i den, ehuru ej nog manstarka indelta hären, det är den fasta mark hvarom jag förut talade. Men på lös mark skulle man visserligen lätt kunna komma, genom antagande af ett förslag, sådant som Utskottet, som inser behofvet af en stam, men alls icke huru den skall kunna sammansättas och bildas — och som sålunda öppnar fältet för en armébildning utan all inre styrka och sammanhållning. Då jag ej för närvarande ser någon möjlighet att genomföra ett förslag till arméorganisation, endast byggt på den allmänna värnepligtens grund och som kan anses antagligt och fullt betryggande, måste jag anse det vara i hög grad orätt och oförsigtigt att öfvergifva den grund, hvarpå vi nu stå och uttryckligen förklara densamma vara fullkomligt obrukbar och omöjlig att stärka och förbättra. I slutpunkten, som dessutom innefattar ett köpsläende om landets högsta intresse, som ej torde vara lämpligt och som åtminstone denna Kammare, att döma efter dess föregående handlingssätt i sådana frågor, väl ej torde kunna förmås att gå in på, förekommer dessutom ett yttrande, som om det tolkas i sammanhang med det öfriga, ytterligare skulle förhindra antagandet af hvarje modifieradt förslag till förstärkandet af vårt försvar, som skulle kunna komma att af Regeringen afgifvas ända till dess grundskatterna och indelningsverkets börda blifvit aflyftade. Och genom denna fastläsning, intill dess det uttömda gamla hunnit ersättas af det nya som svärigen snart kan förvärfvas, skulle all partiel förbättring omöjliggöras, ingenting får ske förr än förändringen i sin helhet kan åstadkommas; jag tror ej detta hvarken vara klokt

långt mindre rätt handladt. En ledamot af Stats-Utskottet sade nyss att han visserligen trodde på möjligheten af att ett förslag grundadt på den allmänna värnepligten skulle efter några års förlopp blifva antaget af Konungen och Riksdagen, men han förutsatte dock äfven en annan möjlighet att så icke skulle ske, ehuru han tycktes anse, att försvarfrågan då derigenom icke skulle vara bragt i sämre ställning än den för närvarande befinner sig. Men efter ett långt uppskof, med mycken tidsförlust å ett försök som svårigen kan lyckas, blefve det då att börja alldeles på nytt, och detta beslut som Utskottet föreslagit Riksdagen att nu fatta, komme då att blifva ett hinder för att någonting alls kan eller får göras innan man gått in på alla uti öfriga satsar i Utskottets förslag framställda fordringar. Jag kan, så lifligt jag för min del önskar att intet dröjsmål må ega rum med den alltför väl behöfliga förstärkningen af våra försvarskrafter, och att den allmänna värnepligten snarast möjligast i tillräcklig utsträckning måste kunna genomföras, samt så villig jag än är att vara med om att, i mån statens tillgångar det medgifva, lindra bördan på såväl jordbruket som andra näringar, på nu anförda skäl dock ej gå in på det af Utskottet nu framställda förslaget. Hvad tiden för afskrifningen beträffar, tror jag icke att det är skäl att ställa den så kort som Utskottet föreslagit; i det förslag, jag vid förra riksdagen framställde, föreslog jag en ärlig afskrifning af 2 procent och jag tror det hade varit klokare att icke gå längre, åtminstone icke utan föregående mycket noggrann undersökning och beräkning, ty om man gör en dylik finansiell operation som afser att efterskänka omkring tio millioner förut uppburna inkomster, måste man vara säker, att den kan lyckas, med hänseende både dertill att viktiga statsbehofs fyllande ej må åsidosättas, och att lika rättvisa emot alla samhällsklasser må iakttagas. Det hufvudsakliga skälet, hvarför jag ej kan antaga förslaget är emellertid, såsom jag redan nämnt, att det öfvergifver indelningsverkets grund innan man fått en annan grund så fullt fästad i allmänna meningen att man kan anse sig viss om att derpå få basera ett starkt arméorganisationsförslag, fullt betryggande för vår sjelfständighet och att icke ens i sjelfva förslaget någon bestämmelse finnes intagen, som tillförsäkrar derom, att någon verklig vinst skulle komma att göras för landets försvar, genom de dryga uppföringar, hvarmed den skulle köpas. Man har här kallat förslaget en fredstraktat, men mig synes rättare kalla det för en kapitulation; ty om det tillåtes mig att göra en liknelse, så anser jag att den nuvarande arméorganisationen, bygd på indelningsverkets grund, är en fästning, som visserligen länge varit hotad och blottställd för fortsatta starka anfall och som möjligen ej i längden kan bibehållas, men som dock visserligen ännu ej blifvit så allvarsamt hotad och angripen, att man hade behöft tänka på att göra en kapitulation på sådana vilkor som nu äro ifrågasatta, eller att man skall lemna från sig sina väsentligaste vapen utan annan betingad fördel än att få gå ut från fästningen, för att ställa sig på öppen obefästad mark, der man skulle få fortsätta underhandlingen men der det vore mycket osäkert huru länge man skulle kunna qvarstanna innan man nödgades uppgifva hela ställningen, utan någon slags ersättning. Jag

ber om ursäkt, ifall jag använder ännu en liknelse; man har här lagt uti den ena vågskålen indelningsverkets börda och grundskatternas börda och på den andra sidan har man lagt den allmänna värnepligten. Grundskatternas liksom indelningsverkets börda kan jag emellertid angifva i bestämda siffror, deras verkliga tyngd är känd, men den allmänna värnepligten, sådan den här lemnats utan närmare beskrifning, den är ännu något som blott ser ut som det kunde vara eller blifva någonting af värde, den är tills vidare blott en skimrande såpbubbla eller ett tomt glasprisma, i hvilket en hvar i inbillningen ser den färg, han vill se, med hopp men utan visshet att få den i framtiden förverkligad, och vid detta ojemna eller ovissa byte kastar man slutligen, liksom den galliske fältherren gjorde, segrarens svärd i den ena vågskålen, och föreslår att Första Kammaren nu skall gå in på, att uti en skrifvelse ifrån Riksdagen till Konungen, med uttryckligt godkännande af innehållet, taga in ett citat ur Särskilda Försvars-Utskottets betänkande vid 1871 års urtima riksdag som Första Kammaren, både genom sina ledamöter i Utskottet, och genom af Kammaren fattade beslut, då för icke längre sedan, lika uttryckligt underkände och förkastade. För min del får jag säga att jag icke kan förena mig om ett sådant handlings-sätt. Men att, om en gång förr eller sednare i en framtid den, som då regerar i Sverige, biträdd af män i sitt råd med fast öfvertygelse om hvad de anse vara rätt, och för fäderneslandet nyttigt, finner sig föranlåten att framlägga förslag om att grunden för den nuvarande arméorganisationen skall utbytas mot en annan och jag finner det framlagda förslaget dertill vara grundadt på den sorgfälliga utredning och pröfning af alla förhållanden, som endast kan åstadkommas om det då finnes eller har funnits i spetsen för krigsstyrelsen en man som lifligt varit öfvertygad att den grunden, hvarpå han vill bygga, är den enda hvarpå ett tillräckligt kraftigt försvar för vårt land kan byggas, samt har utarbetat ett sådant förslag icke i följd af andra ingifvelser, utan på grund af sin egen inre moget stadgade öfvertygelse om detsammas fördelar, då skall jag vara lika villig som hvarje annan att gå in derpå, men dessförinnan vill jag ej byta ut det gamla stridsbaneret, på hvilket står Karl XI och indelningsverket, mot ett, på hvilket ännu ej finnes någon annan devis skrifven, ikring hvilken man vet att svenska folket är villigt att förtroende-fullt sluta sig. Jag måste således yrka att detta förslag icke måtte af Kammaren antagas, förbehållande jag mig att framdeles under förhandlingarnes gång få sluta mig till något annat förslag, som möjligen kan framställas och af mig godkännas.

Grefve Beck-Friis: Jag hade icke ämnat besvåra Kammaren med att åhöra de skäl, som jag i denna sak kan förebringa, men då jag ansett denna fråga såsom en bland de viktigaste, hvilka förelagat representationen till afgörande, och då jag för min del inom Stats-Utskottet biträdt det slut, hvartill detsamma kommit, så anhåller jag att äfven här få något närmare angifva mina motiver därför. Det som för mig i denna fråga varit det bestämmande är, att jag trott mig se deruti ett steg taget i den rätta riktningen för försvars-

frågans lösning. Denna lösning har förut genom sednare tiders tilldragelser synts mig hafva kommit i en så invecklad ställning att, utan ett sådant steg som detta densamma skulle hafva blifvit allt för aflägsen. Då i sammanhang med försvarsfrågans lösning äfven grundskatternas aflyftande föreslogs, så har jag ansett detta vara ett ytterligare skäl att bifalla Utskottets hemställan. Jag får dock säga, att jag ur principiell synpunkt icke är motståndare till grundskatterna, men de hafva genom sitt ojemna tryck på de skattskyldige blifvit till den grad förhatliga, att jag mer än väl inser, att någon fördelning af dem numera är omöjlig. Det återstår således endast att helt och hållet borttaga dem.

Dessa äro de synpunkter, ur hvilka jag betraktar det föreliggande förslaget, och dermed kunde jag hafva slutat, såvida icke den siste ärade talaren nödgat mig att ytterligare säga ett par ord. Jag ber honom besinna, att här icke föreligger något organisationsförslag, och att genom ett bifall till Utskottets betänkande ingen förbinder sig att sedermera antaga, hvilket förslag som helst, som säger sig hvila på den allmänna värnepligtens grund. Detta har ju Riksdagen förbehållit sig att pröfva, och nu hafva vi ju endast sagt att, om det framlagda förslaget blir tillfredsställande och visar sig kunna betrygga fäderneslandets försvar, så äro vi villiga att öfvergifva den fasta grund, på hvilken vi nu stå, och antaga den nya, under förutsättning att den är tillräckligt fast. Den ärade talaren erkände, att den grund för försvaret vi nu ega eller indelningsverket icke är tillräcklig, men att den vore fast, och att man derföre icke borde taga ett steg i en annan riktning, då man icke visste, huruvida den nya grunden äfvenledes vore fast. Då man emellertid begärt, att Regeringen skall framställa ett förslag, som just uppfyller våra fordringar på grundens fasthet, så synas mig den värde talarens farhågor i detta fall vara fullkomligt ogrundade.

Jag får för min del yrka bifall till Utskottets betänkande.

Grefve af Ugglas: Att Utskottets förslag inom denna Kamrars skulle mötas af motstånd och till en viss grad äfven af ovilja är något, som jag icke kan förundra mig öfver. Den känsla af bitterhet, som uttalades af den förste, af mig högt ärade talaren, gaf säkerligen genklang hos de flesta, och för min del får jag säga, att jag delar hans *känsla*. Men, mina Herrar, vi må ihågkomma, att i en sak af så stor vikt för fäderneslandet som denna, man icke får låta förståndets lugna pröfning villas af känslan. Man måste ihågkomma, att man icke ensam är den bestämmande, icke ensam kan länka beslutet efter sin egen uppfattning, utan att man måste ställa sig i samklang med andra, och att man, ifall man vill målet, äfven måste vilja medlen, detta dock under uttryckligt förbehåll från min sida. att dessa medel hvarken äro för fäderneslandet skadliga eller för andra samhällsmedlemmar orättvisa. Det är ur denna synpunkt, som jag anhåller att med några ord få pröfva dels de båda förslag till afskrifningar, som Utskottet framlagt och dels det samband, i hvilket Utskottet ställt dessa afskrifningar med försvarsorganisationen.

Hvad först indelningsverkets afskrifning beträffar, så torde ingen

kunna beskylla mig att icke känna varmt intresse för detta indelningsverk. Under 30 år har jag varit indelt officer och känner väl de i många fall utmärkta egenskaper, som institutionen eger, men detta kan icke göra mig blind för att de nya fordringar, som krigföringen uppställt, icke väl stå tillsamman med indelningsverkets bibehållande. Om vi erinra oss hvad det är, som lockar rekryten att ingå i indelta armén, så är detta i främsta rummet utsigten att erhålla ett hem och i andra rummet den omständigheten, att karlen mot en jernförelsevis ganska god ersättning haft ungefär en månads tjenstgöring och för öfrigt kunnat fritt disponera öfver sin arbetskraft. Dessa båda tilldragningsmedel komma i väsendtlig grad att upphävas genom de fordringar, som hädaneftter komma att ställas på soldaten. Han måste nemligen hafva en vida längre öfningstid, och det inflytande, som förlängningen deruti redan nu visat, är bedräffligt nog, och jag vill icke heller här närmare omnämna detsamma. Det första lockelsemedlet kommer äfven att försvinna, enär, för att göra den stora reserv, som skall bildas bakom armén, stridsduglig, från armén måste i densamma ingå en befälsskader, kring hvilken de andra kunna sluta sig. Här af följer åter, att en högst betydlig förkortning af tjenstetiden måste ega rum, och för min del tror jag icke, att det är möjligt att få en god organisation med bibehållande af stamsoldaten med öfver 10 års tjenst. Härtill kommer ytterligare, att den indelta armén är för liten för att ensam kunna utgöra försvaret. Med densamma måste förenas en annan del, den nuvarande beväringen. Först och främst betviflar jag högeligen att så länge vår indelta stam kvarstår, man skall kunna erhålla bifall till en organisation, egnad att åt denna beväring gifva den öfning, som är alldeles nödvändig, för att den skall kunna uppträda vid sidan af stammen. Många göra sig åtminstone den föreställningen, att indelta armén är den egentliga arméen, och att beväringen endast är en reserv, som med lätthet kan i densamma instickas. Det faller dock af sig sjelft, att detta är en omöjlighet, såvida man vill åstadkomma ett starkt försvar, och skall man bygga såväl på indelningsverkets grund som på den allmänna värnepligtens utbildning till ett starkt försvar, det vill säga med införandet af en stor öfning, så tviflar jag dock på, att det blir möjligt att förena dessa båda elementer till en sammanhängande stark organisation. Det är derföre alldeles nödvändigt att, i fall man vill grunda ett starkt försvar, öfvergå från indelningsverket till den allmänna värnepligten, och sker detta, så är ock indelningsverkets afskrifning gifven. För min del skulle jag visserligen icke anse obilligt, i fall, på sätt förut blifvit föreslaget, rust- och rotebällarne för att vinna berättelse från den skyldighet, som nu åligger dem, finge betala en mindre afgift, men vi böra komma ihåg, att något sådant ej kan åstadkommas annat än igenom ett frivilligt åtagande å rust- och rote-hällarnes sida, ty hvad staten har rätt att af dem fordra är endast vissa naturaprestationer, och vill icke staten utkräva dem, så förlorar han rätten att i stället utkräva något annat. Från och med den stund således, som man anser sig nödgad att för en stark utbildning af försvaret bygga på den allmänna värnepligtens grund, så förfaller indelningsverket af sig sjelft och måste afskrifvas.

Men, säger man, hvarföre skall man nu gå in till Kongl. Maj:t och uttala detta, då regeringen i alla fall tillkännagifvit, att vi vid nästa riksdag hafva att förvänta ett förslag i ämnet? Jag vill der-till svara att, enligt hvad man om detta förslag känner, så skulle det blifva ett öfvergångsförslag. Det skulle byggas på bibehållan-det af den nuvarande grunden, men med möjlighet att öfvergå till en annan. Det är dock icke detta, som här afses, ty hvad vid behöfva är att få ett definitift förslag, visserligen med en organisation afsedd äfven för öfvergången, men, dock sådant, att vi kunna veta, huru vårt försvar i framtiden skall gestalta sig. Det är därför jag för min del biträdt Utskottets hemställan att ingå till Kongl. Maj:t med begäran om ett förslag stödt på den enda möjliga grund, på hvilken ett sådant kan byggas, eller på den allmänna värnepligten.

Jag vill nu öfvergå till frågan om grundskatterna. Det har redan af några talare som uttalat sig emot Utskottet, blifvit erkänt, och erkänt såsom ett slags förtjenst, att Utskottet denna gång icke ställt sig på rättsgrunden, och jag får för min del öppet förklara, att jag icke anser någon rättsgrund förefinnas för fordringarne på dessa skatters afskaffande. Jag instämmer fulikomligt deruti, att åtminstone i alla de fall, der kronan sålt sin egendom för en mindre löse-skilling, mot rättighet att sedan utfä ränta, — jag eger sjelf sådan jord — finnes ingen rätt att fordra efterskänkning. En annan sak är åter den, huruvida statens inkomster i förhållande till utgifterna medgifva en skattenedsättning. Det är från denna synpunkt, som Utskottet utgått och sökt visa, att inkomsternas stigande belopp verkligen berättigar en dylik skattenedsättning. Då man granskar den tablå, som Utskottet uppgjort öfver dessa inkomster, bör man ock fästa uppmärksamheten dervid, att under den tidrymd, som tabellen omfattar, ett belopp, uppgående till några millioner Riksdaler, till följd af inkomsternas öfverskjutande öfver utgifterna blifvit afskrifvet. Gå vi till sednare tider, så vill jag påminna om, huru vid föregående riksdag skatter till ett belopp af icke mindre än nära två millioner Riksdaler afskrefvos, nämligen först den personliga skyddsafgiften, beräknad till 500,000 R:dr, och sedermera nedsätt-ning i tullen på sill, socker och kaffe, uppgående till 1,400,000 R:dr.

Oaktadt förhållandet mellan statens inkomster och utgifter då medgaf dessa nedsättningar, kunde man likväl ställa beräkningen öf-ver de öfriga statsinkomsterna så lågt, att många millioners öfver-skott förefanns, då denna Riksdag samlades. Man må säga, och med skäl, att man icke får draga slutsatser af några få gynnsamma år, men jag ber på samma gång att få erinra, det inflytelserna af dessa gynnsamma år icke bortsopas samtidigt dermed, att en mindre fördelaktig konjunktur inträffar. Om också skörden utfaller mindre ymnigt, så hafva dock under de goda åren odlingar blifvit gjorda, hvarigenom summan af skörden för hela landet vanligen blir densamma som förut. På liknande sätt förhåller det sig äfven med afkomsten af den öfriga nationalrikedomen, som under dessa år bildats, och om man betraktar den tablå, hvarom jag nyss talat, så befinnes att, om också under de ogynnsamma tiderna under slutet af 1850- och början af 1860-talen inkomsterna nedgingo, så qvarstodo

de dock vid ett belopp, som med några millioner öfversteg maximum för den föregående perioden. Det är således alldeles gifvet, att en fortgående stegring af inkomsterna kan emotses, och detta så mycket mer, som det finnes åtskilliga statsinkomster, synnerligast en, nemligen jernvägsmedlen, hvilka säkerligen inom den närmaste framtiden komma att ökas till ett belopp, enligt min uppfattning vida öfverstigande den summa, hvartill en afskrifning af grundskatterna kan uppgå.

Om man också medgifver möjligheten af, att statens inkomster skulle för en fortgående period så ökas, att en skattenedsättning kunde vidtagas, så säger man, hvarföre skall denna skattenedsättning ske på detta sätt? Hvarföre skall den icke göras så, att alla deraf kunna draga nytta. Detta vill jag först och främst besvara. För den händelse, att en skattenedsättning kan ske, så anser jag, med kännedom af det störande indlytande, som just dessa grundskatter utöfva på många våra statsangelägenheter, att det vore en lycka, om de kunde så fort som möjligt borttagas, och derigenom aflägsnas den motståndskraft, som i dem förefinnes. Jag anser vidare, att detta bör ske derföre, att man synes mig böra fortgå på den väg, som förut alltid blifvit beträdd. I föregående tider, då skattenedsättningar egt rum, har man nemligen alltid varit mån om att låta dem komma sådana poster till godo, som trycka på vissa näringar. Sålunda har bergsbruket fått sin särskilda beskattning afskrifven och äfven qvarnräntan blifvit borttagen. Jag kan derföre icke finna annat än, att såväl billighet som statskloket tala för att, under förutsättning deraf, att statens inkomster medgifva en skattenedsättning utan motsvarande förhöjning på andra håll, denna ned-sättning kommer jordbruket till godo genom grundskatternas afskrifning.

Jag vill nu öfvergå till den punkten, som mest af alla framkallat motstånd inom denna Kammare. Det är nemligen den, hvarutinnan, såsom ett vilkor för grundandet af en betryggande arméorganisation, uppställts afskrifning af såväl indelningsverket som grundskatterna. Hvad som vållat, att kärslorna väl häftigt väpnat sig mot detta förslag, är, att man anser såsom svårt sårande för sinnet, att vi skola med enskilda intressen behöfva köpslå om en för landet så vigtig lifsangelägenhet som dess försvar. Jag får för min del säga, att jag länge stod på samma ståndpunkt, och att jag, ehuru jag väl insåg, att det skulle ligga en starkt verkande kraft uti ett dylikt förfaringsätt, likväl hade mycket svårt att förmå min känsla att ingå på en sådan bana. Ju närmare emellertid den tidpunkt kommit, då beslutet skulle fattas, måste jag allt allvarligare för mig framställa den frågan: har jag rätt att af ett slags fosterländsk fin-känslighet bortkasta det stöd för lösningen af en stor fråga, som jag på den nämnda vägen skulle kunna vinna? Har jag rättighet att, då vissa intressen vållat sammanbindandet af dessa frågor, och då jag för min del, hvad hvar och en särskildt af dem beträffar, icke anser något hinder mot en afskrifning förefinnas, endast af denna motvilliga känsla spränga den kraft, af hvilken jag kunde få understöd? Jag ber er, mine Herrar, ihågkomma, att vi under sex eller

sju år sträfvat att åstadkomma ett försvar för landet, och jag frågar: stå vi i denna stund närmare sakens lösning, än då den först förehades, eller finnes det någon bland er, som hysa den förhoppning, att vi, stridande på samma grund och med samma vapen som hittills, skola i den närmare framtiden kunna lösa denna fråga? Jag tror, att svaret härpå måste lyda *nej*. Hvarföre förhåller det sig då på sådant sätt? Jo derföre, att två mäktiga intressen hafva ställt sig emot denna fråga och skola förhindra dess lösning till dess de fått sina, efter sin egen uppfattning berättigade anspråk tillfredställda. Men hvar finnes då sambandet mellan dessa tvänne frågor? Det finnes just uti hvad som utgör deras åtskillnad. Det södra Sverige vill nemligen icke medgifva det norra och mellersta att få sina grundskatter aflyftade derföre, att det då fruktar att icke i det öfriga landet få ett stöd för indelningsverkets afskaffande. Mellersta och norra Sverige vill åter icke medgifva indelningsverkets afskaffande förrän i sammanhang med grundskatterna, emedan dessa äro af föga intresse för den sydliga delen af landet. Det är således en ovilkorlig nödvändighet att sammanbinda frågorna, ifall man vill hafva motståndet häfdt, och min öfvertygelse är också den, att vi icke skola kunna åstadkomma någon betryggande försvarsorganisation annat än i samband med de föreslagna afskrifningarna. Det är nödvändigt att på dessa intressen utöfva ett tryck, och det tryck, som kommer att ega rum, ifall Utskottets förslag blir antaget, är starkt icke blott derföre, att man känner ett ansvar mot samhället att, sedan man fått sina uttalade önsknings godkända, äfven uppfylla sina pligter i afseende på samhällets försvar, utan äfven derigenom att, ifall man sedermera vill rygga tillbaka för antagandet af en stark försvarsorganisation, man har bakom sig alla dessa grundskattegifvare och alla dessa rust- och rotehållare, hvilka skola trycka på sina representanter, ifall de genom en föga fosterländsk handling förbindra dem att komma i åtnjutande af de fördelar, hvilka de förväntat. Det är på grund af detta tryck, som försvarsfrågan skall föras fram till en lycklig lösning.

Innan jag slutar, och på det att icke mina ord må uttrycka en alltför bjert beskyllning, hvilken till en viss grad är orättvis, enär hos ganska många finnes en öfvertygelse om, att såväl fordringarna äro billiga, som ock att på försvaret verkliga behöfva användas alla de ansträngningar man vill egnas detsamma, vill jag anföra hvad som inträffat i Utskottet under slutet af öfverläggningen. Då man nemligen såg den beredvillighet, hvarmed man vilie gå till mötes de billiga önskningarna, så framstod också det ansvar och den skyldighet, som man derigenom ansåg sig ega i afseende på försvaret, i motsats mot den mera sjelfviska mening, som finnes uttryckt i en reservation, hvilken dock, såsom jag ber att få påpeka, står aldeles ensam. Af den skarpa meningsbrytning, som inom Utskottet egde rum, framgick äfven tydligt, att känslan af skyldighet allt mer och mer gjorde sig gällande. Jag skulle icke vilja att Första Kammaren genom att afslå Utskottets förslag och genom den bitterhet, som deraf kommer att alstras, skulle till någon del nedtrycka den känsla, som nu yppat sig. För min del är jag innerligt öfvertygad om, att För-

sta Kammaren, ifall den godkänner detta förslag, derigenom har tagit det största och enda steg, som kan tagas för att rycka närmare den fråga, som ligger oss alla så nära om hjertat, nemligen den om landets försvar.

Jag anhåller för min del om bifall till Stats-Utskottets förslag. Jag ber blott att få tillägga, att det finnes personer, som hafva stött sig på ordalagen i betänkandet. Jag gillar dem icke, och det har icke heller varit Första Kammarens majoritets mening att vilja hålla på hvart och ett af dessa ordalag. Det var ock åtskilliga af dem som af oss bestredos, men vi skola komma ihåg ett, och det är, att man icke bör, derföre att det finnes ett eller annat uttryck, som man skulle vilja hafva sett annorlunda stiliseradt, bortkasta den stora saken, åstadkomma meningsskiljaktigheter mellan Kamrarna och derigenom låta hela frågan förfalla. Den är för stor och viktig för att till följd af sådana mindre betänkligheter kastas öfver bord. Jag skulle visserligen hafva önskat, att mycket i detta skrifvelse-förslag varit annorlunda, men slutet gillar jag, och det är derom som jag ber att äfven Första Kammaren måtte förena sig.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 8 e. m.

Herr Björnstjerna: Då man står inför en så viktig fråga som denna, kännes det kall man åtagit sig såsom representant tungt och ansvarsfullt i vida högre grad, än måhända förut varit händelsen efter det nya statsskicket införande. Ju större emellertid ansvaret är, ju närmare måste man söka göra sig reda för, att man afgifver sitt votum grundadt på en full öfvertygelse om det rätta, sedt från en riktig synpunkt. Jag betviflar icke heller, att så är förhållandet med alla dem, som här före mig uppträd och äfven komma att efter mig yttra sig, men jag förutskickar detta för att hos Kammaren bereda mig öfverseende, om jag möjligen i det anförande jag nu ämnar hålla, kommer att allt för skarpt skära emot en och annans öfvertygelse.

Man har i det förevarande betänkandet allra mest framhållit landets behof af att få sitt försvar ordnad. Man anser, att detta behof skall blifva ganska väl tillgodosedt på sätt man här föreslagit, att början med försvarets ordnande i enlighet derned skall kunna inträda, och att, sedan denna början en gång skett, man också lätteligen skall kunna bringa den viktiga frågan till sin fulla utveckling. Ordnandet af landets försvar i sammanhang med en skatteförenkling eller en skattenedsättning invecklar dock redan frågan ganska märkbart och betydligt. Den invecklas ännu mer, om detta ordnande sammanblandas med tvenne olika skatteförenklingsfrågor. Om saken endast gällde att afgöra, huruvida landets försvar skulle grundas på det nuvarande indelningsverket med utveckling i öfrigt af de förhållanden, som hittills varit rådande i afseende på den skyldighet, som åligger landets ungdom att öfvas i vapen, så vore detta redan en ganska stor fråga i och för sig. Har man deremot tänkt sig, att försvaret skulle ordnas på tillämpningen af den allmänna värneplig-

ten i den utsträckning, att den verkligen kan betrygga vårt försvar, så blir frågan ännu mera svårlöst, emedan i densamma då ingår den: på hvad sätt skall man frånträda den gamla grund, på hvilken försvaret varit byggdt? Jag anser sålunda att, ju mera man förmår att redan från början förenkla frågan, desto närmare kommer man möjligheten att lösa densamma. I Utskottets betänkande finner jag icke denna grundsats följd, enär i detsamma försvarsväsendets ordnande är sammanblandadt med frågan om en lindring i afseende på grundskatterna. Kunde man skilja dessa båda delar från hvarandra, så stode saken utan tvifvel i en enklare och klarare dager, och man kunde då lättare tillse, hvad man för försvarsverket hade att göra. Jag vill söka att uppfatta frågan så, som om den stode på denna ståndpunkt.

Dervid framträder naturligtvis den omständigheten att, om man, såsom här blifvit yttradt, och såsom hvar och en måste inse äfven kan ske, vill ordna försvaret på den allmänna värnepligtens grund, så eger Kongl. Maj:t icke blott rättighet utan har äfven utlofvat, att i sådant hänseende inkomma med ett förslag. Såvida detta stöder sig på den allmänna värnepligten, så lärer väl i sammanhang dermed också uppgöras förslag om, på hvad sätt man skall kunna frånträda den gamla grunden, eller indelningsverket, och då detta blifvit framlagdt för Riksdagen och derefter af Riksdagen pröfvadt, antaget eller måhända förkastadt, så har dock Kongl. Maj:t bibehållits i sin af grundlagen stadgade rätt att hafva indelningsverket orubbadt. Från den stund åter jag sammanbinder denna fråga med den om grundskatterna, så kan saken möjligen under tidernas längd gå derhän, att grundskattefrågan, för att kunna lösas, ställes på gemensam votering, och att i denna votering äfven ingår frågan om indelningsverkets bibehållande, hvarigenom Kongl. Maj:ts rätt att gemensamt med Riksdagen besluta deröfver i och med detsamma upphör.

Om nu förslaget grundas på allmän värnepligt, så måste denna naturligtvis så utsträckas, att man är fullt försäkrad om att derigenom erhålla icke blott det manskap, som i ledet skall fylla soldatens pligter, utan äfven det, som i alla underbefälsgraderna är erforderligt. Härför blir emellertid en ganska stor och betydlig öfning nödvändig, för hvilken åter erfordras en tidrymd, som alldeles icke kan vara kort tillmätt, men öfver hvilkens belopp jag icke anser det tillständigt att nu yttra mig. Det måste dock för hvar och en vara klart, att en soldats utbildning under närvarande tider tarfvar en ganska lång tidrymd, emedan nu icke längre är fråga om, hvad som fordom ansågs såsom det viktigaste och slog mängen i ögonen, eller att truppen kunde röra sig i någorlunda räta linier, så att det på afstånd säg ut som sammanhållning. Numera fordras en utbildning gående ända ned till den lägste i ledet, med full känedom om vapnet och dess användande icke blott vid sidan af kamraten utan äfven vid uppträdande hvar för sig, samt dessutom för befälet kunskaper och öfning i ännu högre grad. Allt detta måste nu åligga de värnepligtige och af dem utkrävas, såvida försvaret skall kunna af dem utföras. Det är ju en möjlighet, att nationen vill åtaga sig dessa uppoffringar, men då är det också alldeles gifvet, att den icke

kan åtaga sig dem förrän den varit i tillfälle att öfverväga och pröfva de verkliga stora pligter, som deraf äro en följd. Huruvida man vill underkasta sig dessa, kommer otvifvelaktigt framtiden att visa, men hvad som är alldeles naturligt och klart är, att man på intet vis hvarken kan eller bör öfvergifva det närvarande försvaret, förrän det nya kan inträda, och att öfvergången måste ske så, att man icke under loppet af en viss tid står försvarslös.

Man har sedan några år tillbaka både vid riksdagen och äfven utom densamma i tal och skrift sökt nedsätta indelningsverkets värde och förmenat, att den indelta soldaten numera icke skulle vara lämplig att uppfylla en krigares pligter. Jag delar icke fullt denna åsigt. Den indelta stammen eger egenskaper så värdefulla, att det erfordras en mycket lång tid och en mycket utsträckt öfning, för att den af de unga värnepligtige bildade truppen skall kunna förvärfva sig desamma. Den eger egenskapen af en märkvärdig uthållighet och af en pligtkänsla, som är beundransvärd, och som, fortlefvande sedan lång tid tillbaka, bibehållit sig oförändrad oaktadt landet i så många år njutit lyckan af en oafbruten fred. Denna pligtrogenhet och denna disciplin följa icke med den unga truppen, med mindre den genom en långvarig vana nödsakas att ikläda sig densamma. Inom indelta armén är det mera naturligt, att den förefinnes, då den går liksom i arv från far till son. Hos de unga rekryterna blir den nemligen alltid inympad genom de äldres goda föredome, och de inträdandes antal icke är så stort, att de kunna störande inverka på de äldre i dessa förhållanden. Ungdomen är lätt att förleda, och är den icke väl danad, så sker detta ändå lättare. Man ser i andra länder, från hvilka vi skola taga vårt föredöme i afseende på den allmänna värnepligtens tillämpning, huru mycken ifver och huru mycket arbete och bemödande man nedlägger på danandet af de unga soldaterna, och huru omtänksam man är att genom belöningar utmärka dem, som visat sig ega soldatens och krigarens bättre egenskaper. Detta kan dock icke ske, om man ej får behålla manskapet under en längre tid, och det kan omöjligen ske med den organisation, som Utskottet tänkt sig, eller att man skulle söka på frivillighetens väg genom betalning förskaffa sig en stam, hvilken alldeles icke skulle uppfylla de kraf, man ställer på en organisation grundad på allmän värnepligt, och ej heller inom sig skulle ega den intelligens, som man genom denna värnepligt vill tillgodogöra sig. Så snart man nemligen endast bygger derpå, att det skall vara aflöningen som skall förmå en eller annan att längre qvarstå i ledet, så får man dertill endast dem, som hysa åtrå till denna aflöning, och icke dem, som genom mera utbildade själsförmögenheter äro mest egnade för krigstjensten. Detta måste man ganska noga beakta ty, om den nya kadren icke blir så väl utbildad som indelningsverket och ej genom sin långa tjenstetid så van vid sina skyldigheters uppfyllande och en sträng disciplin, så har man kommit i en sämre ställning än den närvarande. Jag hemställer ock, huruvida landet skulle känna sig belåtet med en styrka af 30,000 man, förlagda i garnison och sålunda skilda från landets allmänna förvärf och sysselsättningar, och huruvida icke en sådan organisation skulle trycka på landets arbets-

krafter och göra armén främmande för de medborgareklasser, hvilka den nuvarande indelta soldaten tillhör, och inom hvilka han är älskad. Jag tror således, att man bör med synnerlig omsorg betänka, huruvida det gamla skall öfvergifvas eller icke. Men om man öfvergifver det, är det ock nödvändigt att underkasta sig, hvad Herr Justitie-statsministern i går yttrade, eller att ikläda sig alla förändringens konsekvenser.

Man har framställt såsom en ganska naturlig sak, att tidpunkten nu vore inne att göra en ganska betydlig skattelindring, en afskrifning af icke blott indelningsverket, utan äfven af de öfriga grundskatterna, derföre att landets tillgångar nu syntes medgifva sådant. I denna beräkning har man dock alldeles förbisett de stora kostnader, som den allmänna värnepligtens införande nödvändigt måste medföra, kostnader hvilka äro så betydande, att Utskottet icke har funnit skäl att ens derom taga kännedom. Det skulle visserligen fordras en särdeles lång tid att sätta sig in deruti, men en undersökning deraf skulle otvifvelaktigt hafva visat, att lämpligheten att göra en större nedsättning i skatterna alldeles icke förefinnes.

Kommer indelningsverket framdeles att genom en afskrifning eller aflösning upphöra, så inträffar ock det betänkliga förhållandet, att derigenom uppstår en mycket stor orättvisa de särskilda rotarne emellan. Den rote, som nu är vakant, får genast tillgodogöra sig afskrifningsprocenten, de andra åter i den mån de blifva vakanta. Men huru stor skall denna afskrifningsprocent blifva? Skall man göra en taxering af rotarne, eller skall det bero på rotehållaren att säga, huru mycket soldaten kostar honom och i förhållande dertill bestämma afskrifningen? Stora svårigheter uppstå ock med de rotar, der soldaten eger rättighet att quartjena i många år. ty de kunna på länge icke få någon afskrifning. Skall då staten derför gifva dem ett vederlag? Dessa äro omständigheter, som i framtiden skola tagas i betraktande, men som nu icke höra bestämdt till ämnet. Hvad som deremot bestämdt hör dit är, att det väl måste anses som nödvändigt att i en skrifvelse till Kongl. Maj:t så formulera sina yttranden. att representationens mening deraf klart framgår. Vill man nemligen till Kongl. Maj:t yttra, att Riksdagen anser, det försvarsverket för att blifva fullt betyggsande, måste byggas på allmän värnepligt, och med anledning deraf begär, att Kongl. Maj:t måtte uppgöra ett förslag, så hade saken varit ganska enkel, ty i en skrifvelse derom hade män ock kunnat yttra, att till följd deraf det gamla förhållandet måste upphöra och Kongl. Maj:t äfven i fråga om öfvergången afgifva förslag. Så snart man deremot i första rummet tänker på den allmänna skattelindringen, så har man sammanblandat saker, som skola göra det ytterst svårt att komma till något resultat. Det svåraste af allt är dock att, genom antagande af Utskottets förslag, man, såsom min granne till venster redan yttrat, skall helt och hållet fastläsa allt hvad som rör försvarsfrågan, ty ända till den tidpunkt, då det blir beslutet, att grundskatterna skola afskrifvas, kan ingenting i afseende på försvaret åtgöras. Man skall nemligen säga, att vi först måste afgöra den förre frågan, och derom skall man troligen strida under loppet af många år, och om Riksdagen icke kom-

mer öfverens med Regeringen, så skall den ständigt påyrka framläggandet af nya förslag, hvilka jag tviflar äro möjliga att åstadkomma.

Jag tror därför, att det är rättast att först och främst förenkla frågan och således, i enlighet med hvad Kammarens vice Talman framställt, formulera den så, som han gjort det i sitt anförande vid gårdagens plenum, uti hvilken formulering jag är färdig att instämma. Jag vill då för dem, som i främsta rummet sätta ordnandet af landets försvar, uttrycka den bestämda öfvertygelsen, att försvaret betryggas allra säkrast, om man icke i den tillämnade underdåniga skrifvelsen inblandar annat, än hvad dertill bestämdt hör och att således de, hvilka lemna sin röst för det af vice Talmannen väckta förslaget, gå säkrast till målet att ordna landets försvar och säkrare än de, som ämna bifalla Utskottets framställning. Detta är min åsigt och med anledning deraf biträder jag, såsom jag nyss nämnt, Herr vice Talmannens yrkande.

Herr Nordström: Vid denna likasom vid nästföregående riksdag finner sig representanten, som har till pligt att omsorgsfullt pröfva och derefter afgifva sitt sjelfständiga votum i denna för samhällets välfärd och framtid så högst viktiga angelägenhet, i fullkomlig saknad af den klara utredning och öfversigt af vårt skatteväsende till alla dess särskilda rubriker och inkomstbelopp, som dock vore i högsta grad behöflig att kunna rådfråga, för att veta hvad man äfventyrar, om man ville besluta sig för att minska hufvudkällan för ordinarie statsinkomsterna på samma gång man vidtager åtgärder och inrättningar, hvilkas upprätthållande i ändamålsenligt skick ovilkorligen måste påkalla högst betydligt ökade, årliga statsutgifter. Det är tre särskilda, till innehåll och syftemål olika frågor, man uti förevarande betänkande sammanfört under en gemensam hemställan, tvert emot hvad Riksdags-ordningen stadgar, och derigenom sökt liksom tvinga hvarje representant att yttra sig om dem alla på en gång, eller i samma slutvotum. I betänkandet talas först om en ny organisation af landets försvar, grundad på vidsträcktare tillämpning af *den allmänna värnepligten*, och hvartill förslag till nästa Riksdag skulle från Kongl. Maj:t vara att förvänta; dernäst framhålles der, huruledes den nuvarande *indelta arméen* icke skulle för landets försvar vara tillräcklig, och ej heller lämplig såsom *befälsstam* för en af värnepligtige bestående armée, hvaremot denna befälsstam borde bildas ur de värnepligtiges egna led mot erforderlig ersättning från statsverket, och således den indelta arméen för framtiden blifva hvarken behöflig eller lämplig; derefter anføres, hurusom, under förutsättning att nyssnämnda arméorganisationsförslag varder framlagdt och af Riksdagen antaget, förslag tillika borde framläggas om ej mindre *rustnings- och rötteringsbesvärrens* successiva upphäfvande efter en måttstock af tre procents årlig *afskrifning*, än äfven *grundskatternas* upphörande mot det att jordbruksfastigheten påföres bevilning efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet; och slutligen framställes hufvudyrkandet eller slutklämmen, med följande ord: "börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först sedan nämnda

stadgränden om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna“. Det är således ett fullständigt köpslageri, som man här föreslår Kongl. Maj:t, ett köpslageri, som är rikt på anledningar till kommentarier. Nu är det emellertid väl tänkbart, att bland Riksdagens medlemmar kunde finnas de, som ville ingå på en förändrad arméorganisation och mot en sådan utbyta det militära indelningsverket fullständigt eller delvis, utan att likväl vilja ingå på grundskatternas afskrifning, må vara äfven successivt, och åter andra, som kunde vara benägna för afskaffande af grundskatterna på rättvist och lämpligt sätt, utan att dock vilja rubba grundprinciperna för rustnings- och roteringsverket, i synnerhet i hvad befälsstam angår, äfven om en ny arméorganisation skulle komma till stånd; men såsom Utskottets betänkande nu är kombineradt, måste man bifalla eller afslå det ena tillika med det andra, och majoritetsbeslutet kunde sålunda blifva ett uttryck af åsigt, dem ingen, individuellt, till fullo ville vidkännas.

Ur andra synpunkter granskadt och bedömdt lemna förslaget äfven rum för allvarliga betänkligheter af flere slag. Då grundskatter och kronotionde kunna i rundt tal beräknas åt statsverket inbringa en inkomst af minst 6 millioner årligen, och de utgifter, som, torplagenheter och boställen oberäknade, omedelbart åtfölja indelningsväsendet och af de indelningsskyldige utgöras, kunna beräknas till minst 4 millioner årligen, skulle sålunda ett belopp af minst 10 millioner uppstå, till hvars ersättande staten, derest grundskatter och indelningsverk afskaffades, blefve nödsakad att från andra håll och på annat sätt bereda sig tillgångar. Utskottet påpekar i detta afseende såsom hufvudkälla den *allmänna inkomstbevillningen*; men, då denna redan nu uppgår i rundt tal till minst 2½ millioner årligen, skulle alltså 12½ millioner blifva det belopp, som under samma omständigheter, som nu, komme att i framtiden på direkt beskattningsväg upptagas, ehuru grundskatterna redan sedan länge upphört att vara direkta inkomstskatter och numera utgöra direkta *jordräntor*, hvilkas belopp engång för alla genom Kongl. förordningen den 21 Februari 1789 bestämdes, att utgöras efter markgångspris i ett visst quantum persedlar, utan afseende på, huruvida afkastningen från hemmanet genom dess innehafvares arbete och flit derefter i lägre eller högre mån ökades, och hvilka persedlar, förenklade genom Kongl. förordningen den 11 Maj 1855, numera i följd af Kongl. förordningen den 22 Februari 1869 blifvit en gång för alla, efter ett visst medelmarkgångspris, *till fast penningvänta* förvandlade. Huru man än efter olika intressen må betrakta Utskottets förslag, blir det således dock i alla fall deraf en följd, att genom grundskatternas och indelningsverkets afskaffande omförmälda betydliga belopp komme att från den nu dermed belastade jorden aflyttas, för att efter de allmänna grunderna för inkomstbevillning af kapital och arbete på dessa jordegare samt alla öfriga jord icke besittande samhällsklasser fördelas och sålunda ersättas åt statsverket.

Kan detta vara rätt? är den första fråga, som härvid framställer sig till besvarande, och att så icke är, har längesedan under de öfverläggningar, som under närmast föregående riksdagar öfver detta vig-

tiga ärende egt rum, blifvit, hvad särskildt *grundskatterna* angår, på det fullständigaste utredt. Då hvarje köpare med sans och omdöme måste antagas vid inköp af en jordbruksfastighet beräkna priset efter den rena afkastning, den lemnar eller kan lemna, och således derifrån afräknar de oundvikliga utgifterna, till hvilka äfven i sjelfva verket grundskatterna höra, kan den köpeskilling, han erlägger, icke sägas afse något emot grundskatterna svarande kapital; och blifva grundskatterna afskaffade, kan alltså sådant ej annat, än för honom anses medföra *en ren skänk*, i kapitalvärde, motsvarande hvad grundskatterna, beräknade såsom procent af den sålunda i hans hand ökade afkastning, utgöra. Men att göra skänker eller reala förmåner åt en samhällsklass på alla de andras bekostnad kan ej efter vår tids begrepp erkännas vara rätt, och hvad som ej är rätt kan ej heller för det hela erkännas vara *nyttigt*; börande man dessutom härvid ej glömma, att, sedan numera grundskatterna blifvit till en fast och oföränderlig *penningränta* förvandlade, trycket af denna ränta under tidernas gång mildrades allt mer, ju mer i följd af produktionernas tillväxt penningvärdet sjunker, eller, med andra ord, förlorar i sin *köpkraft*. Följden häraf blir, att, exempelvis, då det allmänna torgpriset för en tunna råg stigit till 15 R:dr, i stället för tillföre 12, en jordegare, som har att betala 100 R:dr i grundskatt, kan afbördas sig denna utskyld med priset för 6½ tunnor, i stället för att förut dertill hafva behöft använda 8½ tunnor. Höjes priset till 20 R:dr, afbördar han sig grundskatten med priset för 5 tunnor råg. Också var hufvudmotivet för grundskatternas förvandlande till en fast penningränta det, att trycket af dem så småningom skulle vid näringsgrenarnes utveckling för de skattskyldige minskas och göras knappt kännbart, ehuru det var uppenbart att ett icke obetydligt efterskänkande af statsverkets inkomster redan då gjordes. Nu är man ej mer dermed belåten; man fordrar nu helt enkelt en afskrifning af dessa penningräntor och tror sig dervid vara i sin goda rätt, emedan makten ligger i pretendenternas hand. För min del kan jag ej erkänna någon *rättvisa* härutinnan.

Men icke nog härmed; man går ännu längre. Man vill att grundskatternas och derjemte indelningsverkets afskaffande skall utgöra ett grundvilkor för antagligheten af hvarje förslag till förändring af landets försvarsverk och arméorganisation, och Utskottet har ej heller funnit sig af någon betänklighet hindradt att uppställa och tillstyrka detta grundvilkor. För hvarje förändring i hufvudgrunderna och kontrakten rörande indelningsverket erfordras enligt 80 § Regeringsformen. Konungens och Riksdagens sammanstående beslut. Detsamma gäller enligt 64 § i afseende å rikets *ordinarie* statsmedel och inkomster, till hvilka äfven grundskatterna höra; men lika sjelfständig vid pröfningen af härpå syftande förslag, som Riksdagen är berättigad och förpligtad att vara, lika sjelfständig måste äfven Konungen vid utöfningen af sin pröfningsrätt härutinnan erkännas vara på grund af den grundlag, enligt hvilken Han allena eger styra riket. Till rikets styrelse hör nu ock ordnandet af och värden om landets försvar; och om, vid sådant förhållande, Riksdagen skulle i enlighet med Stats-Utskottets tillstyrkan, tillåta sig att *på förhand* uppställa grundskat-

ternas afskaffande såsom grundvilkor för antagligheten af hvilket förslag som helst, Konungen kunde finna rörande landets försvarsverk lämpligt att för Riksdagen framlägga, så hade derigenom Riksdagen äfvenså på förhand gifvit tillkänna, att hon, beherrskad af partimeningar och vissa specialintressen, icke är tillgänglig för andra, äfven de maktbindande, skäl, så vidt de ej med dessa meningar öfverensstämma; men detta skulle i sjelfva verket innebära ett öfverskridande af gränsen för den makt, som enligt grundlagen tillkommer Konungen, och den som tillkommer Riksdagen. På Konungens af alla andra afseenden, än fäderneslandets välfärd, oberoende rätt att pröfva hvad i hvarje fall må vara det bästa, och att derefter rätta sina förslag, skulle derigenom läggas ett band, ett tvång, hvars blifvande verkningar ej kunna till alla sina delar förutses och på förhand beräknas; men visst är, att vår statsrätt, ehuru verkligt konstitutionel, dock ännu ej erkänner en parlamentarisk majoritetsregering. Hvad betydelse och kraft skulle för öfrigt meranämnda grundvilkor kunna erhålla? En följande Riksdag är ju icke bunden af den innevarandes beslut; den kan betrakta den så viktiga frågan ur andra, med samhällets klarare insedda fördringar mera förenliga, synpunkter. Konungen kan dessutom, om Han så skulle finna nödigt, upplösa den nu valda Riksdagen och förordna om nya val; och kommer härtill, att Stats-Utskottet genom sitt föreslagna grundvilkor i afseende å en förändrad arméorganisation tillskapat, mot sin afsigt sannolikt, en status quo, som betydligt kan aflägsna tiden för en definitiv lösning af frågan om ej mindre ett på nya grunder ordnadt försvarsverk, än grundskatterna, och derigenom framkalla en för hufvudfrågorna förlorad mellantid af splittring och våda, som på det högsta vore att beklaga.

Grunderna för det nya försvarsverket skulle hemtas från grundsatsen om obligatorisk värnepligt. Men så stor den utsträckning än var, som det derom under nästförlidna riksdag fattade beslutet erhöll, återstår ännu att ordna de tvifvelsutän för ändamålet minst lika viktiga frågorna om årliga öfningstider, effektiv tjänstgöring, material med allt hvad dit hörer, och allt annat, som en ny tids erfarenhet och krigskonst visat vara erforderligt och oefftergifligt för en verkligt krigsduglig armé. Det är icke frågor af jemförelsevis ringa vikt allt detta innefattar, och innan det till sin fulla omfattning hunnit blifva till allas belåtenhet väl ordnadt, komma utan tvifvel under de närmaste årens många meningsstrider att utkämpas; och då man uppmärksamt genomläser den Utskottets memorial bifogade reservation, som afgifvits af Herr *Carl Ifvarsson*, och deruti denne, i Andra Kamraren mycken inflytelse egande, representant på ett mycket beaktansvärdt sätt yttrar sig om den blifvande obligatoriska värnepligten, om obehöfligheten af de gamla bördornas öfverflyttande på beväringssynglingarne, om den nya stammen, om anskaffande af manskap dertill "på frivillighetens väg", något som säges kunna lika lätt verkställas, när staten aflönar manskapet, som när det aflönas af rust- och rotehållare, om onödigheten af vidsträcktare vapenöfning och tjänstgöring för beväringssynglingarne, än som eljest skulle ifrågakomma, m. m.;

när

när man uppmärksamt öfverväger denna reservation, kan man ej undgå att ännu, huru litet man ännu på vissa håll uppfattat de oafvisliga följderna af en på värnepligt grundad, fullständig organisation af försvarsverket med allt hvad dit hörer, och de i hög grad ökade kostnader, som deraf måste påkallas och, om ändamålet skall uppnås, fyllas; men allt detta har likväl ej hindrat Stats-Utskottets pluralitet eller dess ledare, att göra grundskatternas upphäfvande till ett grundvilkor för antagligheten af hvilken ny arméorganisation som helst, *det vill här säga*, att begynda med en positiv och stående minskning af statsinkomsterna samtidigt med nya organisationer, som ovilkorligen måste påkalla synnerligen stegrade statsutgifter. — Ännu en anmärkning framställer sig emellertid härvid. Enligt gällande grundlag kunna grunderna och kontrakten för det nuvarande militära indelningsverket icke rubbas utan Konungens samtycke; men om en på allmän värnepligt byggd arméorganisation blefve i stället införd, hvilka blifva då de garantier, som skola försäkra Kongl. Maj:st om beståndet af erforderliga medel för dess upprätthållande i fullt ändamålsenligt skick? Denna fråga förtjenar, efter mitt omdöme, så mycket mer att i tid tagas under noggrant öfvervägande, som det ligger i förslaget syftning, att alla statsinkomster och derpå grundade, så väl stående som tillfälliga statsutgifter skulle för framtiden komma att bero af bevillning vid hvarje riksdag, och således ock hvad försvarsverket angår, af föränderligheten i åsichter om hvad för detsamma finnes vara behöfligt. Att så tillgår äfven i andra länder, bestrides icke; men hos oss är det grundlagliga förhållandet för det närvarande icke till alla delar sådant, och därför borde den förändring härutinnan, som af den nya organisationen blefve en följd, äfven i tid beaktas och bringas i grundlagsenlig jernvigt.

Beträffande för öfrigt *grundskatternas afskaffande*, har väl åtskilligt specielt till försvar derfor blifvit under debatternas fortgång anfördt; men, om jag här får uttrycka min åsigt derom, skälen hafva förekommit mig ganska svaga. Bland annat har det blifvit sagdt, att under de sednaste decennierna alla redan öfver 2 millioner grundskatter blifvit efterskänkta; men om så är, uppkommer väl deraf ett skäl, att nu eftersänka dem fullständigt? Att bibehålla ett grundskattesystem, äfven om skatteportionerna kunde reduceras till små belopp, har äfven efter det kunskalet i statsekonomien vunnit det djup och den utbredning, den i vår tid eger. Öfverallt ansetts vara politiskt klokt, och de få stater, der det icke finnes, hafva icke förnekat de olägenheter, som saknaden deraf medför. — Det har vidare blifvit sagdt af en ärad statsman, att afskaffandet nu vore så mycket billigare, som den tid, då grundskatterna utgingo efter det äldre systemet, jordägaren åtnjöt någon mildring i trycket genom det skydd mot konkurrens i jordbruksprodukternas torghpris, som höga *importtullar* den tiden medförde, samt genom rätt till — husbehofsbränning. Utan att inlåta mig i någon undersökning om det historiskt inexakta i detta påstående, lemna jag ock i sitt värde anmärkningen om de relativt höga importtullarnes skyddande inverkan uti nämnda afseende äfvensom om de skänker, som skola genom tullnedsättning hafva kommit

andra medborgare till godo. Den vittnar om en missförstådd uppfattning af statsekonomien och af penningvärdets variationer med hänsigt till dess köpkraft för olika tider. Att förslaget om grundskatternas afskaffande skulle vara ett "fredsprogram", innebär ock för mig något ofattligt. Det kunde tvertom sägas vara ett stående stridsprogram därför att det, såsom visadt är, hvilat på en principiellt orättvis grund, då det vill lyfta bördan från vissa axlar, som icke känna eller borde känna trycket, och öfverflytta den utan vedergällning på andra. *Ojämnheten* i grundskatternas belopp på olika orter, är en annan sak, som i sin ordning väl må förtjena att afhjelpas, emedan den är en följd af orätt bestämda, eller orätt tillämpade beskattningsgrunder; men derom är nu ej fråga, och att utan fullständig öfversigt af existerande förhållanden i deras helhet, besluta ett direkt efterskänkande af flera millioner åt vissa samhällsklasser, kan ej sägas vara öfverensstämmande med en sund finanspolitik.

Dessutom är ej allt afhjelpat genom ifrågasatta efterskänkande. Många andra frågor stå dermed i ett oafvisligt samband. Huru skall förhållas med de hemmans räntor, som äro åt kyrkor, skolor och flerehanda stiftelser för olika ändamål omedelbart anslagna? Huru med skatteärlseräntorna, då dessa tillhöra andra personer, än jordegarna? Huru med hemmen af ren krononatur och dessas antingen åt Kronan behållna eller åt vissa inrättningar anvisade räntor? Huru med skattelösen af dessa hemman, hvarigenom åboen kan af Kronan för en ringa penning förvärfva ej allenast eganderätt till jorden, utan ock till den derå växande skogen? Och hurudant skall slutligen förhållandet i framtiden blifva med de jordfastigheter, som kameralistiskt bilda den s. k. *ypperliga frälsejorden*? Skall det i densamma, ursprungligen såsom vedergällning för vissa till Kronan fullgjorda tjänstebesvär af ganska kostsamt art, beviljade och den tiden således rättvisa och billiga, men numera, sedan alla dessa tjänstepligter upphört att utkrävas, alldeles icke berättigade skatteprivilegium, som hittills blifvit med så mycken omsorg omhändertadt, fortfarande komma att oförändradt ega bestånd? Skall den relativt ringa *inkomstbeviljning*, som densamma enligt nu tillämpade beviljningsstadgar, bör vidkännas, icke undergå någon ändring, så stor tillökningen i allmän inkomstbeviljning än blefve, som i följd af grundskatternas afskaffande skulle komma att drabba alla öfriga skattskyldiga? Skall den *befrielse*, som för det närvarande tillkommer den ypperliga frälsejorden, från deltagande i de s. k. allmänna besvär eller arbetsprestationer, hvilka i byggningsbalcken omförmälas och dels för statens och det allmännas, dels för kommunernas behof fullgöras, äfven framdeles förblifva vid magt, ehuru, hvad förstnämnda slag angår, dessa prestationer i sjelfva verket äfven äro skatter, emedan de, utgående i omedelbart arbete och penningbidrag för ändamålet, befria statsverket från de utgifter, som behöfvens fyllande eljest hade påkallat, och ehuru hvad de sednare angår, eller prestationerna för kommunens behof, befrielse derifrån för vissa jordlägenheter inom kommunen innefattar den mest vidunderliga förnekelse af kommunalväsendets princip?

När, såsom det af handlingarne synes, *säterijordsegarne*, eller åtminstone en icke ringa del af dem, biträda skattejordsegarne yrkan-

den på grundskatternas afskaffande, torde det vara i sin ordning att härom påminna. Det kunde väl i första ögonblicket tyckas, som om de dervid leddes af rättsjämnlighetens grundsatser; men denna illusion försvinner, då man härvid tager under öfvervägande frågan: hvilka de samhällsklasser äro, som ersättning till statsverket för den deruti genom afskaffandet uppkommande minskning af inkomster tyngst skulle drabba? Svaret härpå är här ofvan gifvet; och när orden i Utskottets slutförslag noggrannare pröfvas, finner man väl, att skattejordsfastigheterna skulle efter afskaffandet åsättas bevillning efter samma grunder, som all annan fastighet eller 0,05 pr.; men om den ypperliga frälsejorden säges intet, och följden deraf blefve allt så, att bevillningen för sistnämnda jordlägenheter skulle, åtminstone tillsvidare, oförändradt förblifva vid 0,03 pr. för hvarje fullt hundratal riksdaler af uppskattningsvärdet, för att ej nu tala om de yttermera redan nu modererade grunder för bevillning från allmänna frälset, som gälla i de fyra s. k. eröfrade provinserna. Rättsjämnlighetens grundsatser skulle dock, efter mitt omdöme, bättre motsvaras, derest hela beloppet af grundskatterna blefve efter väl öfvervägda och bestämda grunder och proportioner fördeladt på alla jordbruksfastigheter inom riket, vare sig af ypperlig och allmänt frälse, eller skatte- och krono natur. Den nu till grundskatte eller jordräntas utgörande förpligtade jorden skulle derigenom vinna en icke obetydlig lindring, den ypperliga frälsejorden få vidkännas en obetydlig tryckning i jämförelse med sin nuvarande skattefrihet, ett jemnare jordskattesystem, nyttigt äfven att hafva färdigt i tider af kris och utomordentliga fall, skulle sålunda kunna bibehållas, och den för *skattekronojorden* år 1789 gifna, viktiga försäkran likväl icke trädas för nära. Man kommer utan tvifvel att häremot invända, att sådant skulle medföra både en förnärmelse af säteri- och frälsejordens reela skatteprivilegier och nedsättning i sin mån af dess jordevärde. Men detta vore i alla fall en vida mindre rubbning af den kamerala rättvisan, än den, hvarom nu är fråga, och mera öfverensstämmande med det civiliserade samhällets fordringar i vår tid, för hvilken reela skatteprivilegier allredan i andra länder äro en öfvervunnen ståndpunkt.

Ville man emellertid ännu ej detta, men ändock att grundskatterna från skattekronojorden må afskaffas, så finnes för ändamålet en vida rättvisare väg att beträda, än den nu af Utskottet föreslagna. Denna sistnämnda vill grundskatternas afskaffande genom successiv *afskrifning*. Friherre Funcks och Herr Petres reservation föreslår deremot deras afskaffande genom *aflösning*, efter hvad i reservationen närmare framställes rörande sättet för denna aflösning verkställande och garantierna för derigenom uppkommande fonders fulla disponibilitet i enlighet med hvad om grundskatterna och deras egenskap af ordinarie statsinkomster nu är stadgadt; och ehuru äfven uti detta förslag en accomodation efter omständigheterna visar sig, en benägenhet att gå de till sin verkliga grund oberättigade anspråk till mötes, hvilka vunnit uttryck i det af Utskottets majoritet framställda förslag, eger det dock den aktningstvärda förtjensten att ställa sig på rättens botten och tillbakavisa det, ett gammalt, fritt och sjelfständigt folk icke värdiga, *köpslageri*, som Utskottet vejat åstadkomma, då det föreslagit

svenska folkets representater, att mot en skänk eller köpeskilling af flere millioner riksdaler tillösa sig ett visst, mäktigt partis bifall till möjligheten att åt riket bereda ett något så när dugligt försvarsverk.

Herr af Klint: Det må ursäktas mig, att jag börjar mitt anförande med att uttala min särdeles ledsnad att behöfva taga ordet i en fråga, der jag i motståndarnes leder ser många vänner och der jag måste direkt vända mig mot en, för hvilken jag sedan gammalt hyser den varmaste tillgifvenhet, den djupaste vördnad.

En ledamot af Kammarern, alltid gerna hörd, har emot Utskottet framkastat den hårda beskyllning att vilja öfvergifva det gamla, innan man fått något nytt. Vore detta en sanning, skulle jag vara ibland de första att erkänna, att Utskottet gjort sig saker till välberättigadt klander. Så är dock icke förhållandet, ty väl har Utskottet föreslagit indelningsverkets uppläfvande, men endast under den förutsättning, att landet i och med detsamma finge ett fullt betryggande försvar, som af Konung och Riksdag blefve antaget. Jag hyser lika stor vördnad för indelningsverket som trots någon af Eder mina Herrar! men jag ser äfven dess brister. Delande den uppfattning, som vi igår hörde uttalas från statsrådsbänken, har jag aldrig i indelningsverket skådat annat än ett medel att åvägabringa ett godt försvar, och när detta medel af en eller annan orsak icke längre är det mest tjenliga, anser jag tiden vara inne att tänka på huru man på annat sätt skall kunna förverkliga hvad som hos oss alla utgör en älsklingstanke, — åstadkommande af ett för fäderneslandet betryggande försvar. I lika hög grad som den aktade talare, mot hvilken jag vänder mig, uppskattar äfven jag den indelta soldatens pligtkänsla, redbarhet och andra goda personliga egenskaper, men just det skäl, som af denne talare så tydligt och klart framhölls, eller att soldatens utbildning i vår tid kräfver långvarig öfning och att han skall, om jag så får säga, från morgon till qväll sysselsättas med de ämnen, han har till uppgift att lösa, medan han bär uniform, just detta skäl talar kraftigast emot indelningsverket. Detta skulle förlora sin natur, om den indelta soldaten under så lång tid, som erfordrades för hans fullkomliga militära utbildning, rycktes från sitt hem. Den indelta soldaten skulle derigenom förlora sin egenskap såsom sådan, och jag betvivlar att den högt ärade talaren skulle kunna säga, att det vore förenligt med institutionen att så lång tid inkalla honom i tjenstgöring. Om det vore så, att allt hvad af denne utaf mig och alla så högt värderade talare anført egde full giltighet, tror jag, att det skulle blifva alldeles omöjligt att någonsin i detta land åstadkomma ett nöjaktigt försvar, ty han har bland annat sagt, att under den tid, som åtginge för att bilda det nya, vore man försvarslös. Ja, mina Herrar! vid hvilken öfvergång som helst till en ny organisation af försvarsverket är man under öfvergångstiden mer eller mindre försvarslös. Det kan icke hjälpas och man får lita på lyckan, att icke under den tiden behöfva komma i ofred.

Bland de hufvudgrunder, som af denne äfvensom af andra talare blifvit anförda emot Utskottets skrifveiseförslag, förekommer, att man

väntade förslag från Kongl. Maj:t, och såvidt detta förslag stödjer sig på allmän värnepligt skulle det falla af sig sjelft, att afskrifning af indelningsverket komme i fråga. Just dessa ord. "såvidt förslaget stödjer sig på på allmän värnepligt", har föranlett Stats-Utskottet, att något närmare ingå i bedömande af den grundval, på hvilken ett försvar för framtiden möjligen skulle fotas. Utskottet var nemligen icke berättigadt att tro att det förslag som Styrelsen höll på att låta utarbета, vore stödt på de grunder, som skulle blifva framtida gällande. Huru stod frågan i den stund, Utskottet nedskref sitt betänkande? I throntalet hade Riksdagen fått mottaga Konungens försäkran, att han vore sysselsatt med utarbetandet af förslag till organisation af landets försvar. Ett yttrande af chefen för landtförsvarsdepartementet i Andra Kammaren gaf tillkänna, att detta förslag vore, att jag så må säga, allenast ett öfvergångsförslag, som skulle passa under hvilka former som helst. När nu Stats-Utskottet fick till behandling mottaga såväl frågorna om grundskatternas afskaffande som indelningsverkets upphörande, var det gifvet, att tanken genast skulle fästa sig vid det förslag till arméorganisation, vi hade att emotse, och i sammanhang dermed de vilkor, hvarunder indelningsverkets upphörande kunde komma ifråga. Detta förslag var nu blott ett öfvergångsförslag, och ett sådant ville Stats-Utskottet, enligt hvad jag tror, på goda grunder förebygga. Utskottet ville icke under några omständigheter taga i ompröfning afskrifning af de skattebördor, som för närvarande betunga svenska folket, med mindre vi finge ett sådant försvar, som kunde för framtiden betrygga vår sjelfständighet. Deraf härleder sig också, att Stats-Utskottet i motiveringen till sitt förslag uttryckligen säger: "vid sådant förhållande och då å ena sidan det blifvit uppenbart, att de olika meningarne i detta hänseende knappast kunna med hvarandra förenas, men å andra sidan ordnandet af rikets försvar är en fråga af den maktpåligganda beskaffenhet, att den ovilkorligen måste på en säker och varaktig grundval lösas, synes det Utskottet, att det vore för det hela fördelaktigare om en fullständig plan, afsedd att för framtiden förbliwa gällande, förelades Riksdagen, än om dess åtgärd påkallades för ett förslag, hufvudsakligen bestämdt att bilda en öfvergång till något nytt". Stats-Utskottet trodde sig i dessa ord gifva Regeringen ett stöd för framläggande af ett organisationsförslag, grundadt på allmän värnepligt.

Under gårdagens förhandlingar yttrade en aktad talare, att denna skrifvelse desto mera vore onödig, då Regeringen i allt fall hade sig bekant, att majoriteten ville att den nya organisationen byggdes på annan grund än den nuvarande. Jag tror, att den ärade talaren häri fullkomligt misstagit sig. Hvad vi hittills i detta afseende känna är, att Regeringen är efter år under senare tider framkommit med detta yttrande: vi veta, att landet icke vill bygga sitt försvar på allmän värnepligt. Å andra sidan har under samma tidrymd representationen uttalat den åsigt: gif oss allmän värnepligt. Men ännu har ingenting förekommit, som berättigar mig eller någon annan att säga, att Regeringen af representationens yttranden vet, på hvilken grund försvaret skulle för framtiden byggas annat än dessa lösa ord:

stam och beväring. Huru denna stam skall vara beskaffad, hvaraf den skall bestå, huru beväringen skall sammanföras med stammen, derom har, mig veterligen, ännu ingenting blifvit yttradt af sådan beskaffenhet, att Regeringen derpå kunnat taga fasta. Stats-Utskottet har då försökt, att i motiveringen till den skrifvelse, som blifvit föreslagen, gifva Konungen ett öppet förklarande, att det vore representationens allvarliga mening, att det nya förslaget skulle byggas på allmän värnepligt, och jag frågar Eder, mina Herrar! på hvilken annan grund det skulle kunna byggas. Sju års erfarenhet har visat att det icke varit möjligt att bygga på den gamla grunden; detta må vara oriktigt och oklokt, men det är så. Under sådana förhållanden manade pligt och fosterlandskänsla, att Stats-Utskottet skulle försöka beträda den enda väg som återstod, nemligen att gifva Regeringen en uppmaning att grunda förslaget på allmän värnepligt och framlägga ett förslag, som voro genomfördt i alla dess konsekvenser, så att svenska folket finge se hvad man hittills sagt, att det icke velat taga. Jag är icke öfvertygad, att ett förslag, fotadt på allmän värnepligt, skulle af representationen antagas första eller andra gången det blefve framlagdt, men deremot är jag förvissad, att enda sättet att lösa frågan består deri, att nationen en gång får se hvad ett försvar, grundadt på nutidens fordringar, af oss kräfver, får se hvad det kostar och huru det kunde betrygga landets sjelfständighet. Det är detta, som har föranledt mig att biträda Stats-Utskottets förslag, och jag har dervid icke ingått i bedömandet af den finansiella delen af frågan. Huru betydelsefull, både för stunden och framtiden, denna än är, vågar jag dock påstå, att den icke är så betydelsefull som frågan om upprätthållandet af landets sjelfständighet. Det är således den frågan, som jag sätter i främsta rummet, och det är för att främja denna frågas lösning, som jag gifvit min röst för Utskottets förslag. Att stora svårigheter härmed äro förknippade, kan jag icke förneka, och åtskilliga punkter gifvas, om hvilka jag icke vet huru de skola lösas; men hvad som är svårt, är derföre icke omöjligt och skulle man rygga tillbaka för svårigheterna, så få vi aldrig något försvar. Afskräcks icke af hindren, kullkasta dem, eller bjud åtminstone till att kullkasta dem, och jag tror, att den stora frågan på det sättet möjligen skall blifva löst. Jag har icke och skulle icke vilja på något sätt nedsätta den indelta arméen; ej elier har inom Utskottet, det försäkrar jag, något försök blifvit gjordt att nedsätta densamma. Jag kan icke finna, att den här i denna Kammaré så illa upptagna strofen ur 1871 års betänkande, att indelta arméen icke är tillräcklig och icke lämplig för den blifvande organisationen, skulle innebära något för densamma nedsättande. Att den indelta arméen icke är tillräcklig för vårt försvar, tror jag mig icke behöfva bevisa; att den icke kan utsträckas så att den blir tillräcklig, säger oss erfarenheten från föregående år; och att den icke är lämplig såsom befälsstam för en armé, grundad på allmän värnepligt, tror jag framgår af den talares yttrande, på hvilken jag i början alluderade, då han talade om den stora öfning, som erfordras för den befälskader, som skall ingå i det nya försvaret. Det är detta som föresväfvat Utskottet, men ingalunda någon benägenhet att i

någon mån vilja nedsätta indelningsverket, och jag tror mig vara så känd af Eder, mina Herrar, att ingen skall tro, att en sådan tanke af mig skulle vunnit understöd.

Försvaret, säger man, skulle säkrast ordnas, om man icke inblandade hvad som dit ej hörer. Det är en sanning, men en sanning, som, efter mitt begrepp, är omöjligt att förverkliga, ty då det är fråga att öfvergå från ett försvar, grundadt på ett skattesystem, till ett försvar grundadt på, att jag så må säga, endast rena anslag, måste man ju alltid vid öfvergången från det ena systemet till det andra gemensamt behandla skattefrågan och försvarsfrågan. Detta må nu vara sorgligt, men jag ser icke, huru man skulle kunna undvika det.

Man säger, att den stam, vi efter Utskottets förslag skulle erhålla, icke skulle blifva så god, man kunde önska, att icke intelligensen skulle söka sig dit. Det är möjligt; men hvad hafva vi nu? hafva vi väl nu bättre i afseende å intelligens och ligger det icke mera chance för att i den nya befälskadern skulle ingå något mera deraf än i den nuvarande, just derföre att det kunde blifva förmånligare att söka sig in, när all aflöning blefve direkt.

Man hyser slutligen tvifvel, om det skulle blifva möjligt att på frivillighetens väg kunna erhålla det manskap, som erfordras till kompletterande af befälskadern. Utskottet har ock gjort detta och derför föreslagit frivillighet "i främsta rummet". "Tvånget", på ett eller annat sätt tillämpadt, kommer att ersätta frivilligheten, der denna ej är tillräcklig.

Jag har alltför länge upptagit Kammarens tid, men innan jag slutar, måste jag, oafsedt att flere af mina kamrater i Stats-Utskottet yttrat sig i samma fråga, med anledning deraf, att den siste högt aktade talaren ånyo framställt påståendet, att Utskottet ansett, att ingenting borde göras för landets försvar förr än grundskatterna blifvit afskaffade, härom yttra några ord. Jag vågar, huru ogrannlaga detta än må vara, säga, att detta påstående icke är fullt sanning. Jag har inom Utskottet så mycket i min förmåga stått sökt motsätta mig inflickandet af de sista raderna i skrivelseförslaget, men jag har aldrig ett ögonblick kunnat läsa dem så, som de här blifvit lästa. Jag anser dem öfverfödiga, till och med okloka. enär de kunna misstydas. Aldrig har jag dock kunnat antaga, att de skulle kunna så misstydas, som här varit fallet, då man velat tolka dem derhän, att ingenting skulle göras i afseende å landets försvar förrän grundskatterna blifvit afskaffade. Det står icke så, ty det står endast, att *verkställigheten* af det nya arméorganisationsförslaget icke skulle ega rum förr än afskrifningen af grundskatterna och borttagandet af indelningsverket blifvit af Konung och Riksdag *antagna*. Detta är, efter min föreställning, en himmelsvid skilnad; men jag medgifver, att jag med stort nöje skulle sett, om denna strof icke kommit att inflyta.

Här har äfven framstälts en liknelse, som jag skulle vilja något belysa. Man har liknat Stats-Utskottets betänkande vid en våg, i hvars ena skål man lagt grundskatterna och indelningsverket, och i hvars andra skål man lagt någonting jemförligt med en såpbubbla.

Stats-Utskottet har dock icke obetingadt föreslagit afskaffande af indelningsverket och grundskatterna; det har hemställt, att derest Regeringen vill framställa ett förslag till ordnande af landets försvar, grundadt på allmän värnepligt och en sådan organisation blifve af Konung och Riksdag antagen, Regeringen samtidigt dermed ville framlägga förslag till grundskatternas och indelningsverkets upphörande. Huru kan man då säga, att i den ena vågskålen funnits blott en såpbubbla? Jag tror icke, att det är rättvist att så säga.

Jag vill blott tillägga några ord med afseende å köpslagandet. Det är vidrigt, säger man, att tänka sig, att landets försvar skall blifva föremål för köpslagande, att det skall blifva en accordsfråga. Gifve Gud, att intet köpslagande komme ifråga; — ingen skulle högre än jag önska det, och jag för min del har alltid vid föregående Riksdagar yttrat mig emot allt hvad som kunde hafva karakter af köpslagande. Det förvånar mig blott, att jag skall finna motståndet nu just hos dem, som förr ifrigast yrkat på "lindringar" såsom nödvändiga för försvarsfrågans lösning.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Då man, under en så lång diskussion som denna, kommer att yttra sig så sent, som jag nu gör, befinner man sig i den missgynsamma ställningen att icke kunna undgå att återupprepa åtskilligt af det som utaf andra talare, kanske vida bättre, blifvit sagdt, och jag anhåller derföre om Kammarens öfverseende om jag nu kommer att göra mig skyldig till sådant. Om något under de sista åren blifvit klart vid behandlingen af frågan af vårt försvarsväsendes ordnande har det varit, att den grund, på hvilken man sökt bygga, ej varit möjlig att bygga på. Man må för sin enskilda del sätta huru stort värde som helst på indelningsverket, så måste man dock, enligt min tanke, med anledning af hvad som inträffat, komma till det resultat att på denna grund kan numera intet betryggande försvarsväsende åstadkommas. Vill man således ordna vårt försvar, så tror jag att man måste söka en annan grund och jag kan ej då finna någon annan som kan återstå oss att välja än den allmänna värnepligtens. Erkänner Kammaren detta, är det enligt min tanke dess pligt att uttala det. Jag tror ej att man handlar rätt i denna stora fråga, som här kommit under Riksdagens behandling, om man undanskjuter den viktigaste delen deraf, eller den sidan som rör ordnandet af landets försvar, och endast håller sig till en biomständighet eller frågan om grundskatternas afskrifning. Jag är tillika ense med Utskottet deri, att man måste till regeringen ingå med en framställning, hvarigenom antydes nödvändigheten att bygga försvaret på allmän värnepligt. Och intager man den ståndpunkten, tror jag det vore skäligt att aflåta skrifvelse i denna riktning, som här blifvit af Utskottet föreslagen, och att ett afslag å Utskottets hemställan eller ett bifall till ett sådant förslag, som af en reservant i Stats-Utskottet framställt, ej skulle kunna komma att af regeringen tolkas annat än som ville man ej inslå den väg beträffande försvarets organisation, som vi i allmänhet anse vara den rätta. Jag tror således att, för det framtida ordnandet af försvaret, är af högsta vikt

att i den blifvande skrifvelsen ej uteslutes frågan just om detta försvar, och att vårt försvar bör grundas på allmän värnepligt. Dermed tror jag och att frågan om indelningsverket är afgjord. Är jag ense med mig sjelf att jag vill bygga det nya försvaret på allmän värnepligtens grund, och till följd deraf att indelningsverket måste upphöra ligger det, enligt mitt förmenande, så nära till hands att äfven samtidigt frågan om grundskatterna måste komma före. Dessa båda frågor hafva sådant sammanhang med hvarandra att jag ej kan förstå huru den ena skulle kunna lösas utan att den andra äfven samtidigt lösas. Jag befinner mig på den ståndpunkt, att jag är med Stats-Utskottet öfverens om att Riksdagen bör angående försvarsväsendet uttala en mening till regeringen och att när denna åsigt uttalas om försvaret, Riksdagen då äfven skall beröra frågan om afskrifning eller aflösning af indelningsverket och grundskatterna. Då jag är med Utskottet ense i det afseendet, tillåter jag mig till en början att få upptaga några inkast, som mot Utskottets förslag blifvit gjorda, för att sedermera underkasta Utskottets förslag en närmare pröfning. Det har af en aktad talare i mitt granskning blifvit anmärkt, att Utskottets förslag att för afskrifning af så väl grundskatter som och indelningsverket föreskrifva en måttstock af tre procent skulle vara en orimlighet och en omöjlighet. Jag vill gerna erkänna, att i afseende å dessa båda skattetitlar finnes en olikhet, som måhända skulle gjort det önskligt, att en annan grund bestämdes för den ena än för den andra. Men då jag läser Utskottets motiver, kan jag ej finna att detta i och för sig innebär någon omöjlighet. Der står att grundskatterna och indelningsverket skola afskrifvas efter en måttstock af tre procent, men der står tillika i motiven, att detta angifver endast sjelfva grunden för aflösningen, men ej sättet, och att dermed ej afses att dessa tre procent skulle för hvarje år utgå, utan att afskrifningen ena året kan vara större och det andra mindre, blott måttstocken i sin helhet ej kommer att öfverskridas. Jag tror således att man kan säga att ej detta är omöjligt att tillämpa, äfven om jag erkänner mig tro att det hade varit bättre att man sökt finna olika grunder för det ena och det andra.

Jag ber nu att något få beröra förslaget om afskrifning af grundskatterna. För min del har jag hittills stått på den punkt att jag ej insett det stränga behofvet af grundskatternas afskrifning, och jag för min del tror, att det skulle varit lyckligare om man sökt att genom en skattejemkning komma till rättvisa i detta fall, men jag måste erkänna att, då en sådan mening ej i någon mån uppbäres af hvad man i allmänhet anser vara rätt, tror jag ej att man handlar klokt om man alltför strängt vidhåller densamma och anser derföre att man måste beträda den väg Stats-Utskottet anvisat.

Här har yttrats att det föreliggande förslaget om antagandet af *afskrifning* utaf tre procent skulle innebära en rättskränkning, och att deremot Friherre Funcks förslag, och den *aflösning* som i hans reservation omtalas, ej skulle innefatta något sådant, utan hvilat på rättvisa och billighet. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att i samma stund som man öfvergifvit den grunden, att grundskatterna skola aflösas med sitt *fulla värde*, har man kränkt rättsgrundsatsen.

Eller har man ej trädt den för nära, då man, såsom Friherre Funck i sitt förslag, hemställt om afskrifning af $\frac{1}{2}$ af grundskatterna; har man ej trädt denna grundsats för nära, då man, som en aktad talare på calmarbänken, föreslår grundskatternas aflösning efter ännu billigare grunder. Jag tror, att, så snart man öfvergifvit den enda fullträtta grunden, eller att de skola aflösas efter sitt fulla värde, man så väl i ena som andra hänseendet träder rättsgrunden för nära. Och visst är åtminstone, att Utskottets förslag har det företräde framför Friherre Funcks, att det genast bereder de skattdragande en fördel. Friherre Funck har visserligen sökt visa och visat, att hans förslag inefattar den fördelen, att kapitalet blir amorteradt inom ett visst antal år, men fördelen inträder egentligen först under det 40:de året; den ökade kapitaltillgången synes i min hufvudbok men kommer ej min kassa till godo. Den betänkligaste sidan af Utskottets förslag om denna afskrifning, betraktad från synpunkten af statens intresse, är onekligen den finansiela. Det lider ej tvifvel att genom en så beskaffad afskrifning af grundskatterna och indelningsverket kommer en högst väsentlig rubbning att ega rum i de för statens utgifter påräknade inkomster. Men jag kan ej neka till att den utredning, som Utskottet i detta afseende lemnat, för så vidt denna afskrifning ej kommer att ske hastigare än Utskottet föreslagit, synes mig visa, att man, utan att vara alltför sangvinisk, kan antaga att statens småningom ökade inkomster skola kunna fylla den i statens kassa uppkommande brist utan att derigenom andra samhällsklasser komme att öfver höfvan betungas. Vi skola komma ihåg att tre procents afskrifning å grundskatterna utgör 180,000 R:dr; och om jag uppskattar indelningsverket till 5 millioner är afskrifningen å detsamma 150,000 R:dr, således tillsammans något öfver 300,000 R:dr i årlig afskrifning.

Om jag sålunda, såsom jag nämnt, befinner mig i hufvudsak på samma punkt som Utskottet, kan jag dock ej underlåta att mot Utskottets skrifvelseförslag framställa några anmärkningar. Till en början förekommer der orden "till nästa riksdag". En sak på hvilken jag tror att man ej bör fästa synnerligt stort afseende. Vi hafva här från en af regeringens ledamöter hört att vi ej inom så kort tid kunna ha något sådant förslag att förvänta.

Vidare har jag fäst mig vid denna mellanmening: med tillkännagifvande att Riksdagen, i likhet med Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksmöte, ansett, att den indelta arméen icke är tillräcklig för landets försvar, icke heller lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnepligtige, samt att till följd deraf en befälsstam bör bildas ur de värnepligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kan blifva erforderlig, och således den indelta arméen icke vidare blifva hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar. Detta uttryck, att man vill ha ett för landet sjelfständigt, fullt betryggande försvar, grundadt på allmän värnepligt, är sålunda inlagdt i en mellanmening ehuru detta utgör ett af hufvudmomenten i Utskottets förslag. Jag tror att man ej i en mellanmening bort uttrycka en så vigtig sak. Men dessa anmärkningar äro af föga betydenhet mot den, som jag vill framställa mot den

sista stöfen. Der har Utskottet, sedan detsamma i det föregående uttalat en önskan att man måtte i sammanhang med förslaget till en ny arméorganisation, byggd på allmän värnepligt, få motse ett förslag om afskrifning af indelningsverket och grundskatterna, förklarar, att det nya arméorganisationsförslaget icke skulle få träda i verkställighet förr än förslagen om rustnings- och roteringsbesvären samt grundskatteins afskaffande blifvit af Konung och Riksdag antagna. Der har Utskottet underordnat den stora fosterländska frågan om arméorganisationen under en jämförelsevis lumpen ekonomisk fråga, der vill man inför Konung och fädernesland uttala att, under inga förhållanden vill det svenska folket åtaga sig ett på allmän värnepligt grundadt försvar, för så vidt det ej därför erhåller en skatte-lindring. Det må vara, såsom jag här sagt, att frågorna så innerligt äro sammanbundna att detta faktiskt blir händelsen, men jag vill åtminstone ej för min del uttala en sådan åsigt eller uppställa ett sådant villkor. Detta är i korthet min ståndpunkt i denna fråga.

På grund af hvad jag haft äran att anföra skulle jag önskat att Stats-Utskottets hemställan haft följande lydelse:

a) att, då till en blifvande Riksdag läser vara att från Kongl. Maj:t förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, antagligen grundad på en med hänseende till de värnepligtiges tjänst- och öfningstid vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnepligten, under förutsättning och villkor att en på sådan grundval byggd, efter våra förhållanden lämpad och för landets sjelfständighet fullt betryggande arméorganisation varder af Konung och Riksdag antagen, i sammanhang med ofvannämnda förslag, i näder föreslå stadganden, genom hvilka, efter en måttstock af tre procent årlig afskrifning, ej mindre rustnings- och roteringsbesvären med deraf hänflytande kostnader komne att efter hand minskas och slutligen försvinna, än äfven grundskatterna upphöra, mot det att jordbruksfastigheten åsättes bevilning efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet.

Skilnaden mellan detta förslag och Utskottets är, att jag något skarpare betonadt nödvändigheten att införa, och i någon mån beskrifvit beskaffenheten af den på allmän värnepligt grundade arméorganisationen; att jag uteslutit meningen om 1871 års Särskilda Utskott; och att jag helt och hållet borttagit den sista meningen. Man har här sagt, och det måhända icke utan allt skäl, att man icke borde fästa sig vid ordalagen, då man i hufvudsaken är ense, men jag ber er, mina Herrar! besinna om det ligger blott ett tomt ord i detta tal i slutmeningen om de nämnda oneras afskaffande såsom villkor för arméorganisationens antagande. Jag skulle helst med de åsikter jag har, för att åstadkomma rättelse i ordalydelsen af Utskottets förslag, önska detsamma återremitteradt. En begäran om en dylik återremiss är måhända fåfång, men jag framställer den ändock. Vinner detta mitt yrkande ej bifall, får jag åtnöja mig med att till protokollet hafva nedlagt mitt förslag till skrifvelse och derigenom för framtiden förbehållit mig nina händer i denna fråga.

Herr von Ehrenheim: Då jag fick detta betänkande i min hand, väcktes min beundran genast för den synnerliga uppmärksamhet, som Utskottet der visat den Första Kammarens åsichter. Jag finner nemligen, icke långt från början af Utskottets hemställan, "att Utskottet tillstyrker Riksdagen tillkännagifva, att Riksdagen, i likhet med Särskilda Utskottet vid 1871 års urtima riksmöte, ansett, att den indelta arméen icke är lämplig såsom befälsstam för en armé, bestående af värnepligtige". Det torde likväl finnas många i denna Kammare, som erinna sig, att Kammaren med betydlig majoritet afslög detta Särskilda Utskottets betänkande och autog Kongl. Maj:ts proposition, som var grundad derpå, att den indelta arméen med vissa i samma proposition föreslagna ändringar var lämplig för nämnde ändamål. Jag är för min del fullt öfvertygad, att, om ett Utskottsbetänkande hade framkommit, som åberopat ett af Andra Kammaren afslaget Utskottsbetänkande såsom skäl för tillstyrkandet skulle bland reservanterne icke hafva saknats någon af Andra Kammarens ledamöter. Kommer jag till slutet, är detta ändå värre; ty der återfinner jag såsom vilkor för den blifvande arméorganisationen "att densamma skulle träda i verkställighet, först sedan de föreslagna bestämmelserna om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande blifvit af Konung och Riksdag antagna", eller samma tanke som i 1871 års lagtima Riksdags Särskilda Utskotts betänkande. Man har fäst en synnerlig vikt dervid att det skulle ligga en olikhet i de båda vilkoren deri, att den antagna arméorganisationen enligt Stats-Utskottet skulle kunna beslutas men icke *träda i verkställighet* förrän beslut om vilkorets uppfyllande fattats; men på samma sätt var 1871 års Särskilda Utskottsbetänkande uppställt, ty der heter det att den nya värnepligtslagen icke skulle tillämpas förrän det uppställda vilkoret om indelningsverkets upphäfvande blifvit godkänt. Mot ett sådant ekonomiskt vilkor för försvarets ordnande protesterades emellertid 1871 så enhälligt i denna Kammar, att en talare, Herr Tornerhielm, kunde börja sitt anförande med att uttrycka sin glädje deröfver, att ingen i Kammaren tillstyrkt bifall till det framställda förslaget. Så stod saken på den tiden.

Öfvergår jag härefter till sjelfva frågan, anhåller jag att få börja med den sammanföring eller, rättare kanske uttryckt, den sammanblandning, som Utskottet gjort af grundskatterna och indelningsverket. Nu vill jag för min del fullkomligt erkänna, att, då man, såsom jag, icke vill afskrifva grundskatterna, kan man alltför väl såsom ytterligare skäl för sitt afstyrkande åberopa, att grundskatterna, genom rustningen, hafva sådant sammanhang med indelningsverket, att det icke är skäl taga grundskatternas afskaffande i öfvervägande, förrän man blir ense om arméorganisationen. Man kan vidare säga, att, då grundskatternas afskaffande är en allvarsam financel fråga, är det icke skäl att i det afseendet göra några bestämmelser, förr än man känner den nya arméorganisationen och således vet hvilka ökade utgifter dessa taga i anspråk. På denna ståndpunkt skulle jag för min del gerna stå. Men, mina Herrar, att deremot säga, att dessa båda frågor hafva ett sådant sammanhang, att

derför att man vill upphäfvä indelningsverket och hafva en ny arméorganisation, grundad på en allmän värnepligt, man vill efterskänka grundskatterna, det kan svårigen förklaras på annat sätt, än Grefve af Ugglas här gjort med den ridderliga öppenhet, som man är van att hos honom finna, då han sagt, att det ena var nödvändigt för södra Sverige och det andra för mellersta och norra Sverige, eller med andra ord att hela saken är en kompromiss mellan olika intressen. För min del får jag säga, att jag har den öfvertygelsen, att, om grundskatterna nödvändigt skola afskaffas, denna fråga bör betraktas alldeles uteslutande såsom en finansiell fråga. Man har då att fråga sig, hvad uppenbar sannolikhet kan man hafva att utan större olägenhet för Statsverket och beskattningsväsendet uppoffra någon del af grundskatterna? Och huru skall man ställa saken, för att icke uppoffringen i en framtid skall blifva större än under den närmaste framtiden, utan ersättning i säkra statsinkomster må kunna beredas under mellantiden för ett belopp, som man icke vill uppoffra i fall man vill siuta med att afskrifva det hela. Det är dessa frågor, som man bör göra; men icke huru mycket man skall uppoffra af grundskatterna, för att få fram bifall till ett tillfredsställande försvar. Jag känner fullkomligt den fosterlandskärlek, som lifvar många af mina motståndare i denna fråga; jag är öfvertygad om uppriktigheten af deras åsigter, att ett tillfredsställande försvar icke kan köpas för dyrt, att ett sådant är väl värdt den uppoffring, man nu begär och att man för att få fram hvad man önskar, bör medgifva hvad man eljest skulle vägra; men jag ber om förlåtelse, då jag säger, att ett sådant köpsläende hör till dessa klokhetsmesyrer, som till en viss tid hafva anklang men, då saken i sitt stora allvar framträder, förlora sympatierna ofta till den grad, att ingen vill kännas vid dem. För min del får jag säga, att jag icke kommer att rösta för en sådan åtgärd. Jag är öfvertygad att äfven ett godt försvar kan köpas för dyrt, och detta sker, om det köpes med en orättvisa; och en orättvisa är det, när man gör en eftergift åt vissa till vilkor för åläggande af en tunga, som dräbbar alla. Värnepligten är det moderna samhällets tyngsta börda och för att alla samhällsmedlemmar, — äfven de som icke inse dess nödvändighet, lika klart, som vi, — skola utan klagan och knot böja sig för en så tung börda, måste de känna vördnad för den lag, som pålägger densamma och en sådan vördnad kunna de aldrig känna för en lag, hvilken, såsom ett vilkor för dess verkställighet, stadgar en eftergift just åt de klasser, på hvilka beslutet berott. Detta är samma handlingssätt i 19:de seklet, som egde rum i det sextonde. då de på den tiden maktgärande undandrogo sig och sin egendom från utskrifning och de skatter, som nu kallas grundskatter. Det är alldeles samma handlingssätt fast å annan person; och om den för mer än 200 år sedan begångna orättvisan ännu har den styrka, att den kanske utgör det enda skälet att grundskatternas afskaffande kan med framgång ifrågasättas, hvad tror man väl, att i ett tidevarf, som med skäl är så känsligt för orättvisa och maktmissbruk, det nuvarande ett sådant handlingssätt skall betydya? Och, mine Herrar, det finnes många och tillika stora klasser

i samhället, som beröras af denna fråga, hvilka icke finnas inom representationen eller ega att rösta vid val af representanter.

Hvad indelningsverkets afskaffande beträffar, ber jag endast att få säga några ord angående den nya organisationen af försvarsväsendet. Vi veta alla och Utskottet har också åberopat, att man från Regeringen har att vänta ett förslag i detta afseende. För min del tror jag, att vi skulle göra väl att låta Regeringen få vara i fred från alla opinionsyttringar och efter den utredning, som endast den kan åstadkomma, framlägga ett förslag, som i militäriskt, såväl som i finansiellt afseende, efter öfvervägande af utsigterna till framgång, uttrycker Regeringens opåverkade mening i saken. För min del får jag säga, att jag, för min del, icke kan tillmäta Utskottet, ens då det stöder sig på 1871 års Särskilda Utskotts majoritet, en så stor auktoritet i försvarsfrågan, att jag tilltror mig att på grund af denna auktoritet utdöma indelningsverket. Jag vet lika väl som hvar och en af Herrarne, att det kan finnas arméorganisationer, ordnade på annan grund och derom kan man icke vara okunnig; men jag åtager mig icke att utdöma indelningsverket förr, än jag får någon annan och, enligt min åsigt, bättre auktoritet derför, likasom en fullständigare utredning af frågan, än i detta betänkande finnes. Hvad för öfrigt sjelfva betänkandet angår, är det kanske den mest lockande jagtmark, som någonsin varit upplåten åt Riksdagens båda Kamrar. Så innehåller detsamma åtskilliga märkvärdiga saker, till exempel en tabell, der inkomsterna år 1833 jemföras med inkomsterna år 1872, och hvaraf inhämtas att inkomsterna förstnämnda år uppgingo till 12,900,300 R:dr och sistnämnda år till 55,005,300 R:dr, ett förhållande, som Utskottet tyckes vilja hafva ansett såsom ett bevis på grundskatternas ringa betydighet nu för tiden. Jag trodde likväl för min del, att vigten att bevaka en inkomst, helst då den uppgår till millioner, berodde på förhållandet mellan inkomster och utgifter, och icke på den relativa storleken af den ena eller andra inkomstposten. Jag trodde äfven, att vid uppgörandet af denna tabell det hade varit skäl att erinra, att sådana statsinkomster som jernvägstrafikmedlen till två tredjedelar åtgå för att förtjena det upptagna beloppet; det hade icke skadat att påminna, att åtskilliga andra inkomstitlar såsom postmedeln, telegrafmedeln samt fyr- och båkmedeln åtgå till de inrättningar från, hvilka inkomsterna erhållas.

Utskottet säger vidare: "Dertill kommer, att i samma mån som tiden utsträcker förlorar det inkastet, att den ifrågavarande eftergiften skulle endast vara en de nuvarande innehåfvare af den skattskyldige jorden tillfallande förmån, sin betydelse, och dess syfte att bereda sjelfva jordbruket en fördel framträder starkare". Här tyckes det som om samvetet slagit Utskottet, så att det tyckt sig behöfva en ursäkt, men denna ursäkt är icke lyckligt vald. Vi veta nemligen, mine Herrar, att, när beslut är fattadt att grundskatterna efter vissa år med vissa procent om året skola upphöra, så är det icke annat än en räknefråga att bestämma hvad denna eftergift vid hvarje tidpunkt under mellantiden är värd. Således lär icke någon annan än den nuvarande jordägaren komma att få någon nytta deraf, förutsatt

att han inser, att det kan uträknas, och att han, om han icke själf kan göra det, är i tillfälle att vända sig till någon som kan göra det.

Hvad åter beträffar det skälet, att jordbruksnärningen skulle utveckla sig, hvilket väl skall betyda att jordbrukets alster blifva billigare samt på så sätt alla samhällsklasser af åtgården få nytta, anhåller jag att få åberopa ett yttrande af en nyligen afliden, framstående skriftställare i den politiska ekonomien, Stuart Mill. Han säger: "om alla jordegare enhälligt efterskänkte jordrätten, skulle de endast öfverflytta den på arrendatorerne, utan att bereda konsumenterna någon nytta".

Mine Herrar, jag skulle icke ett ögonblick tveka att begära afslag på detta betänkande, om icke denna sak sedan sista riksdagen fått en i högt väsentlig grad förändrad ställning. Den har, enligt mitt förmenande, icke fått denna förändrade ställning genom något, som inträffat i Andra Kammaren och icke heller dertfore, att denna Kammare, genom att motsätta sig många förslag till jordbrukets lättande, icke vidare har någon motståndskraft. Jag, för min del, känner åtminstone icke, att denna Kammare så förfarit, som nyss antyddes. Den förändrade ställning frågan fått, kommer af det sätt på hvilket densamma blifvit behandlad i denna Kammare, af yttranden som fälldes vid sakens behandling vid 1872 års riksdag, och af det sätt, på hvilket den nu blifvit behandlad i Stats-Utskottet och man och man emellan under denna riksdags lopp. När denna fråga intager en sådan ställning, som den nu gör, är det gifvet, att en proposition på afslag icke har utsigt till framgång. Jag skall icke heller göra det, utan åtnöjer mig med att förklara, att jag skall rösta för den mening, som är för mig minst motbjudande och, enligt min åsigt, uppfyller några af de fordringar, jag vill ställa på en åtgärd i detta afseende, och denna är det af Friherre Funck framställda förslag

Herr Brusewitz: Äfven jag inser mycket väl vigten och betydelsen af de frågor som nu föreligga till afgörande, och ingen kan högre än jag önska deras lyckliga lösning, men då jag uttalar detta önskar jag se en sådan lösning, som icke allenast innebär ett bortkastande af en betydlig statsinkomst, för att lägga skatter på andra medborgare, som icke få någon lindring genom afskaffandet af de skatter som nu äro i fråga, — och för dem som få lindringen, blir glädjen kort, ty så snart jorden öfvergår till annan egare, så får nog denne betala samma skatt, men då icke till staten, — utan har jag helst velat se dessa frågor lösta på det sätt, som närmast uttryckes genom Herr Baron Funcks förslag, och hvilken åsigt jag hyst i dessa frågor såväl tillföreane som under hela den tid jag under denna riksdag deltagit i behandlingen af dessa frågor, och till hvilket förslag jag således yrkar bifall.

Hvad i Utskottets förslag på mig, liksom på många, gjort ett obehagligt intryck är sammanblandningen af dessa stora frågor. Hvar och en af dem har så stor betydelse, att den väl behöfver sin särskilda behandling och särskilda beslut, och att det icke är någon omöjlighet att skilja dem hörde vi i går af en talare på Stock-

holmsbänken, hvars ord med rätta ega stor vigt i denna Kammare. Då detta är förhållandet, kan jag icke finna det rätt att begagna grundskatterna såsom medel att framtinga en ny försvarsorganisation, ty i försvaret måste alla samhällsklasser deltaga, och många deraf som både få underkasta sig den större tungan af försvaret, och deltaga i fyllandet af den lucka i statens inkomster som uppstår genom grundskatternas borttagande, då deremot innehafvarne af skattskyldig jord få lindring i begge fallen. Under behandlingen af dessa frågor har det många gånger blifvit sagdt att indelningsverket är förhatligt, men jag må undra om en försvarsorganisation uppkommen på så orättvis grund kan ens komma till stånd, än mindre blifva bestående. Hvad särskildt vidkommer indelningsverket tillåter jag mig icke att uttala någon mening derom eller att bedöma om det bör bibehållas eller kan reformeras. Jag öfverlemnar detta med full tillit till Kongl. Maj:t, som nog känner både hvad värde denna institution har såsom ingredierande i vårt försvar och representationens tanke härom, men hvad jag tillåter mig att bedöma och ännu en gång betona, det är, att, om man genom en eftergift till en viss samhällsklass framlockar ett förslag till ny arméorganisation blir detta en orättvisa emot dem som icke få någon eftergift men ändock måste deltaga i försvaret.

Hvad vidkommer grundskatterna, så är af mången nämndt, att frågan derom är af hufvudsakligen finansiell natur, och att dess lösning beror endast på, huru mycket man anser sig kunna och böra kosta på dem. Dessa grundskatter äro nu endast en obetydlig kvarlåtenskap af alla de domäner, staten förut egde, och hvaraf staten hemtade betydliga inkomster. Dessa domäner hafva på flera sätt blifvit staten afhända och det lilla som kvarstår vill man nu bortskänka, kanske också nu, för att sätta intet i stället. Under goda finansiella förhållanden tänker man icke på att andra kunna uppstå. Innan jag uttalar något omdöme om de olika förslagens värde, nemligen Utskottets och Friherre Funcks, anhåller jag att få uppläsa några rader ur ett arbete af en känd författare, som mycket sysselsatt sig med dessa frågor. Det är Agardhs Statistik, der det heter: "Sverige hade genom frederna efter Konung Carl XII förlorat stora provinser. Men svenska kronan egde ännu kvar ofantliga tillgångar uti dessa kronogods".

Tänk, om svenska kronan hade bevarat dessa tillgångar. I hvilket blomstrande tillstånd skulle icke svenska finanserna nu hafva varit! Hade icke erfarenheten lärt, i hvilket betryck Sverige tvenne gånger råkat, genom det att kronan förlösat desamma, och varit sista gången nära sin undergång? Skulle man icke tro att Sverige hade fått en lexa omöjlig att förgäta, då detta land derigenom stått nära sin undergång, och endast kunnat räddas genom de våldsammaste botemedel.

Men svenskarne synas icke lära något af erfarenheten. Med sitt sanguiniska temperament förgäta de med lätthet genomgångna olyckor; tro, när något godt inträffar, att det skall vara evigt, och när

när något ondt inträffar, så vända de sig till hoppet och lida med tålmod.

Derföre är det ingenting så viktigt, som att svenskarne studera sitt lands historia, tecknad med så lifliga färger, att äfven den mest sanguiniska lättsinnighet dervid blir allvarsam; upptagande icke blott svenska folkets dygder och lysande bragder utan äfven dess misstag, dess förvillelser och fel.

Knappt hade svenska folket återfått sin frihet efter Konung Carl XII:s död, och rättighet att sjelf bestämma sina öden, förrän det fattade beslut, som inom ett århundrade nödvändigt skulle föra vårt land alldeles till samma punkt, hvarifrån Konung Gustaf I och Carl XI endast genom nyssnämnde våldsamma medel kunnat rädda detsamma“.

Vi stå nu i begrepp att fatta ett likartadt beslut. Det ena förslaget gäller, efter ett öfverslag för alla år, två å tre millioner om året. Det börjar småningom och lemnar en lucka i finanserna för hvarje år större och större, som under en dålig tid blifver kanske svår nog att fylla och som då skall fyllas af dem, hvilka icke fått någon fördel af grundskatternas afskaffande. Det andra förslaget kostar omkring en million, men det innebär i sig sjelft medel att skaffa något annat i stället, som bereder staten en motsvarande inkomst. Mitt val är gjordt och uttaladt, men Kammarens återstår.

Herr Carlson: När en fråga, som i mer än ett halft århundrade stått på dagordningen, närmar sig sin lösning, — och öfvertygelsen att så är, tränger sig väl på en hvar af oss — måste naturligen motståndet från alla sidor blifva lifvigare än någonsin. Utskottet har ock erfårit detta, icke blott från dem, som ej vilja gå lika långt som Utskottet, utan äfven från dem, som vilja gå mycket längre och från dem, som alls ingenting vilja göra. Mellan dessa ytterligheter har Utskottet sökt sin väg, och jag får erkänna att af hvad hittills här blifvit anfördt, min öfvertygelse ej blifvit rubbad.

För att först säga några ord om grundskatterna, så ställer sig denna fråga för mig ganska enkel och sönderfaller egentligen uti två; är en skattenedsättning här påkallad? och medgifva statens tillgångar att göra en sådan? Att dessa grundskatter hafva karakteren af skatt har många gånger blifvit bestridt, men det kan dock ej i verkligheten med någon framgång bestridas. Denna skatt har samma egenskap som alla andra skatter, den trycker; den trycker vidare ett föremål, jorden, som är och varit tyngre beskattad än andra föremål i vårt land; slutligen: trycker den ojemnt. Utskottets utlåtande upplyser huruledes denna ojemnhet är af tre olika slag, mellan hvarman af samma slag, mellan de eröfrade provinserna och det gamla Sverige och slutligen mellan skatte och frälse; några slående exempel på dessa olikheter äro ock anförda. Men frågan går ännu djupare. Detta, att grundskatterna hvila blott på en del af jorden är i sjelfva verket endast ett aftryck i beskattningsförhållandena af den personliga olikhet mellan samhällsklasserna, som fordom egt rum: sedan denna personliga olikhet är utplånad, är olikheten i beskattningen så

stridande mot nuvarande förhållandena, att den måste verka störande tills den själf gifver vika.

När nu dertill kommer att den stora hufvudgrundsatsen i beskattning alltmera klarnar, när allt sträfvar att förverkliga den, huru kan man då bibehålla förhållanden, som bilda en så skärande motsats till denna grundsats som de nuvarande grundskatterna? I alla länder utom vårt hafva dessa uråldriga skatter blifvit ock utjemnade eller borttagna; sätten härför hafva varit olika, och olika planer hafva äfven hos oss efterträdt hvarandra under frågans olika faser. Det enklaste och mest tilltalande sättet vore att utjemna grundskatterna; det har vidtagits i flera främmande länder; hos oss har ock ifrågasatts ett dylikt sätt under en tid, då det möjligen kunnat föras till beslut. Men man stötte redan då på svårigheter så stora, att det måste öfvergifvas. Svårigheterna ligga deruti, att, när ojämnheterna äro så betydliga som här, så kan utjemningen ej ske utan upprättande af en kadaster, och det är en så kostsam åtgärd, att den i Frankrike beräknas hafva gått till 20,000 R:dr per qvadratmil och att sammanlagda kostnaden i Baiern uppgår till 50 millioner. I vårt vidsträckt, till stor del af berg och skogar uppfyllda land, blifva dessa svårigheter ännu mycket större. Och när man så slutligen fått ett dylikt arbete färdigt, står man på den punkten att man borde börja om igen emedan nya ojämnheter inträdt. Att en grundskatt i sig själf är nyttig, är otvifvelaktigt, men frågan blir om den trycker någorlunda jemnt på all jord, och den frågan måste hos oss besvaras med nej, likaså frågan huruvida det vore möjligt att från den nuvarande formen komma till en annan, som minskade denna ojämnhet.

Dernäst kommer frågan om en aflösning. Det har funnits länder, der grundskatterna blifvit aflösta, så t. ex. i England, men den aflösningen har nästan icke blifvit begagnad, den var blott mera afsedd att bilda en utväg för skattkammaren att insamla nödiga medel, än att åstadkomma en lindring för jorden. Den svåra frågan infinner sig härvid genast, huruvida aflösningen skall vara obligatorisk eller frivillig; blir den obligatorisk, så innefattar den ett påbud som staten knappast kan utfärda; blir den åter frivillig, så kommer den dem till godo som minst tryckas af de nu varande skatterna. Jag förutsätter här en *verklig* aflösning, hvilken har sitt kännemärke deruti att den skattdragande erlägger ett tillskott utöfver den nu utgående skatten för att amortera densamma. Det finnes äfven en annan aflösning, som i verkligheten ej är annat än en afskrifning; den består deri att man efterskänker en del af skatten och låter denna efterskänkta del amortera det öfriga. I princip skiljer sig detta förslag icke mera från en afskrifning, men det synes mig bättre att benämna eftergiften vid sitt rätta namn. En sådan plan, öfverensstämmande med den af reservanterna vid sista årets riksdag afgifna, är nu framlagd af Kammarens ärade vice Talman. Men denna plan synes mig lida af den brist, att man undanskjuter till ett aflägsset perspektiv den förbättring som afses, då man i ett så praktiskt ämne som beskattningsväsendet vill och bör utgå från förhållandena sådana de nu äro. Om ock en inverkan redan nu eger rum

på egendomens försäljningsvärde, så utgår ju skatten lika som förut och utöfvar samma verkan. Dertill kommer att man redan nu skulle fatta ett beslut, som skulle skulle verkställas först om 40 år. Att Riksdagen kan besluta någonting, som successivt under loppet af en längre tid går i verkställighet, kan jag nog fatta, men att 1873 års Riksdag skulle besluta en åtgärd, som ej skall gå i verkställighet förr än 1913, det strider så mot allt hvad hittills egt rum att jag befarar att det ej låter sig göra.

Det återstår då att afskrifva grundskatterna, hvarvid man genast mötes af det inkast, att det är en skänk. Men jag ber då att få fråga, hvad är all skattenedsättning annat än en skänk? Hafva sådana ej tillförene skett? Hvad äro väl de eftergifter till bruksrörelsen, som vid flere riksdagar blifvit gjorda annat än skänker? Hvarför gjordes de? Utan tvifvel emedan de ansågos påkallade af ett riktigt beskattningssystem. Hvad vore alla nedsättningar i tullen annat än skänker till dem som förbrukade varorna? Hvad annat var väl den ifrågasatta nedsättningen af lastpenningarne? Om man så vill, äro alla skattenedsättningar skänker; man måste blott afväga att de träffa den punkt, de böra träffa, och om statens finanser tillåta dem. I afseende å detta inkast ville jag vidare fråga: huru det tillgick när det nuvarande frälset från att, för eftergift af räntan, bära skyldigheten att bestrida rusttjenst, småningom befriades från denna skyldighet, så att den nu blott existerar i en svag lemning? Skedde ej detta genom en successiv nedsättning af denna börda? Och är väl i sjelfva verket den skattenedsättning, som nu är i fråga, något annat än att man under en bestämd tid och efter bestämd plan återställer den jemlikhet i afseende på jordens bördor, som är i sig sjelf riktig och som nu mera endast på den vägen kan vinnas?

Så kommer den andra frågan, och blir jag dervid i tillfälle att upptaga åtskilliga anmärkningar, som här blifvit gjorda: frågan var om statens tillgångar medgäfvö en sådan eftergift. Endast i största korthet vill jag erinra, att begreppet om kronans eganderätt till jorden är hos oss ett utifrån importeradt begrepp. Odalbonden besatt af ålder sin jord med full eganderätt. Det s. k. Helgeandsholmsbeslutet har aldrig egt någon verklig tillvaro. Hvad angår den financiella ställningen, ber jag få anmärka, att man i allmänhet sammanblandar en nedsättning, som sker på en gång, med den nedsättning, som här är ifrågasatt, och hvilken högst betydligt mildras derigenom att den är utsträckt på en så lång tid som några och trettio år. I afseende å den frågan, om statens tillgångar medgifva den ifrågasatta eftergiften, får jag för min del säga att jag tror, det den stora frågan om grundskatterna länge sedan skulle hafva banat sig väg till sin lösning, om ej deremot funnits det praktiska skälet, att statens finanser ej tillåto en sådan eftergift på en tid, då dessa grundskatter utgjorde en tredjedel af statens tillgångar? Då kunde en sådan eftergift ej komma i fråga. Men den oerhörda utveckling, som på senaste tider egt rum af tillgångar för staten och af den produktion, som uppstår dem, utgör efter min tanke ett hufvudsakligt skäl, hvarföre frågan nu intag " en förändrad ståndpunkt. Utskottet har tillå-

tit sig att meddela en tabell, som utvisar inkomsternas stigande under de sista 30--40 åren; flere talare hafva frågat hvarföre man ej sagt någonting om utgifterna; det vore oerhördt att vilja slå blå dunst i ögonen på Kammaren och säga att vi ej hafva några utgifter. Jag tror dock, att Stats-Utskottet har åtskilliga tillfällen att hålla fram för Riksdagens ögon, att det äfven finnes utgifter; men meningen med denna tabell var ej att visa det öferskott inkomsterna lemnat öfver utgifterna, ehuru det också är en intressant sida af ämnet, utan meningen var att visa den progression, som egt rum. Utskottet säger sjelf, att tabellen utvisar dels i hvilken stark utveckling statens inkomster, såsom ett helt betraktadt, under de sednast förflutna fyratio åren tagit, dels äfven i hvilket olika förhållande till hvarandra de olika inkomsttitlarnes belopp under särskilda delar af denna tidrymd ställt sig. Om man, såsom man ej alltid gör, underkastar sig att äfven läsa inledningen, skulle man finna dessa ord, och jag hoppas att derefter ej anse någonting oriktigt eller missledande ligga uti tabellen. Man har vidare gjort anmärkingar vid de speciella uppgifter, som blifvit framställda, hufvudsakligen rörande jernvägstrafikmedlen. Utskottet har meddelat några drag, men endast sparsamt, ur en inom Utskottet tillgänglig, mycket specificerad beräkning, meddelad af Chefen för Trafik-styrelsen, den sträckte sig vida öfver den tid, som här är i fråga, och var beledsagad af så starka motiv, att jag tror, att, om beräkningen i sin helhet blifvit aftryckt, en hvar hade måst erkänna, att densamma var väl grundad. Här af framgår ock, huru liten grund den anmärkning har, som här blifvit gjord af flere talare, att afseende icke blifvit fäst dervid, att trafikmedlen måste tagas i anspråk för sjelfva jernvägstrafiken, samt att dessa medel liksom post- och telegrafmedel skulle användas för utveckling af de institutioner, från hvilka de härleda sig. Vid den beräkning, som från Trafik-styrelsen blifvit meddelad, har man nemligen tagit i beräkning, utom kostnaden för drift och underhåll, en million årligen för nyanläggningar, så att det blott är en tredjedel af bruttoinkomsten, som beräknats blifva en tillgång för statsverket. Att man skulle använda en så stor inkomst för rörelsen utöfver denna rörelses verkliga behof, det läser väl ej någon förständig hushållning fordra. Likaledes tror jag, att i afseende å skogsmedlen, beräkningen är mycket låg. Båda dessa inkomsttitlar äro uppförda derföre att de tillhöra det egendomliga i vår nya finansiella ställning: vi hafva en inkomst, som *icke trycker någon särskild klass*, utan en hvar, som bidrager till densamma får, i samma mån han det gör, valuta derför. Staten har dessa produktiva rörelser såsom ett slags domäner, som den drager nytta af, utan att vältra bördan deraf på någon annan. Detta egendomliga förhållande bidrager, enligt min tanke, betydligt till att minska betydelsen af talet om att man nu vill befria den jordbrukande klassen från en börda, som man vill lägga på andra samhällsklasser. Det har ock blifvit sagdt om bevillningen, att den skulle träffa skattehemmanen men icke frälsejorden, men jag tror ej, att det i längden kan förutsättas, att, om jordbruksfastigheten erlägger 3 öres bevillning och all annan fastighet 5 öres och sedan skattejorden får bevillningen förökad till 5 öre. frälset, som tillföre fått oförskyldt dela

lindringen i bevilning med skattejorden, skulle kunna vidare göra anspråk på att kvarstå vid 3 öre. Det har jemväl blifvit anmärkt, att bevilningen efter art. III ej blifvit observerad, men äfven den har blifvit omnämnd i Utskottets betänkande.

Jag kommer nu till den så mycket ventilerade frågan om sammanförandet af indelningsverket och grundskatterna. Jag skulle dervid kunna säga att ett Utskott, som får ett så tungt arbete på sin lott och finner framför sig två stora frågor, i det inre så beslågtade som dessa, bör vara ursåktadt om det ser dem ur samma synpunkt, men jag vill blott fästa uppmärksamheten på en omständighet i afseende å denna fråga, och det är, att om man kunde och det med skäl, i ett tidigare stadium af Riksdagen med skäl hysa betänkligheter i detta afseende och vara af olika tanke, huruvida dessa båda frågor borde behandlas i ett sammanhang eller icke, så har jag mycket svårt att förstå, att man i det skede, hvaruti saken nu befinner sig, också skulle finna det oriktigt, sedan det nemligen visat sig, att Regeringen uppfattat den tanke, som ligger till grund för den sammanförda behandlingen, att den lofvat med allvar och kraft taga saken om hand och att det således visat sig, att detta sammanförande redan burit frukt, och att man är på väg att åstadkomma hvad man vill vinna. Man har som skäl mot sammanföringen sagt, att man ej borde besvära Regeringen, icke ofreda den, utan att man skulle låta den i ro utarbета och sedan framställa sitt förslag. Jag ber dervid äfven att få erinra om sakens närvarande ståndpunkt; man finner ju af Krigsministerns yttrande i Andra Kammaren, att han icke funnit sig störd af Utskottets framställning, utan tvärtom funnit, att deruti icke ligger något hinder för hans arbete, och man kunde på hans yttrande märka, att han ej skulle vara missnöjd med att få ett uttalande till ledning för sina åtgöranden. Och hvad indelningsverket angår, tror jag, att Utskottet tydligt uttryckt sin åsigt i detta afseende. För min del, ehuru stor tillgifvenhet och tacksambet jag städse hyst för denna institution, måste jag dela den uppfattning, att då dess otillräcklighet blifvit ådagalagd, de skäl, som hemtas från afseendet på fäderneslandets försvar, måste öfverväga alla andra.

Vidare har blifvit anmärkt, att betänkandet är alltför litet detaljeradt dels med afseende å försvarsverket, dels med afseende å den finansiella delen; jag skall endast anföra några af de anmärkningarna, som härvidlag blifvit gjorda: man har endast gjort en allmän framställning om värneplikten, men ej sagt huru långt den skall utsträckas; man har talat om en stam, men ej sagt huru den skall bildas med flera andra detaljer, som ej blifvit upptagna; i afseende å den finansiella delen saknas hvarje utredning om kronohemman, frälseräntan och om det ypperliga frälset m. m. Jag ber endast att få fästa uppmärksamheten å skilnaden emellan en underdånig skrifvelse och en fullständig utredning af sjelfva frågan. Om Utskottet skulle hafva lemnat en detaljerad plan för försvarsväsendets ordnande, en plan, som krigsministern, med de krafter, som stå honom till buds, tviflar på att han kan åstadkomma på ett heit år, då vill jag fråga när Utskottet skulle hafva kommit till sinit med sitt arbete? Hvad det finansiella beträffar, så tror jag att det också vore

att gå den utredning man begärt i förväg. Hvad särskildt beträffar frälseräntorna, så vill jag nu ej ingå i sjelfva hufvudfrågan, utan ber endast att, då detta är ett inkast som ofta återkommer, få nämna, att denna fråga ej på långt när har så stora dimensioner som man tror. Utskottet har sökt upplysning om beloppet af frälseräntorna, det vill säga de af skattefrälse natur, och man har då funnit, att hela beloppet icke går upp till mer än 74,000 R:dr Banko för hela riket, med undantag af en eller annan ort, för hvilken uppgifter ej erhållits. Detta måste medgifvas vara en summa, som icke kan vålla förlägenhet, när fråga är om ett belopp af sex millioner. För öfrigt kommer ju denna fråga framdeles under öfverläggning efter skedd utredning. Vidare ber jag att få upplysa, då en talare här frågat hvad man menar med en "sådan arméorganisation", att detta hänför sig till orden "ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar"; detta tror jag är klart af sammanhanget. Det har jemväl frågats, huru det skulle gå till med lättnader i indelningsverkets börda, och då ber jag att få fästa Kammarrens uppmärksamhet derå, att Utskottet icke föreslagit, att det skulle ske med tre procents årlig afskrifning, det är något som är omöjligt, och Utskottet har ej föreslagit det, utan Utskottet har föreslagit, att det skulle ske *efter* "en mättstock af tre procents årlig afskrifning"; detta är ett angifvande af valören af den eftergift, som Riksdagen skulle göra i detta hänseende, men *sättet* att ordna denna eftergift är alldeles fritt; man kan utsträcka den på en längre tid, och man kan göra det på en kortare, endast värdet blir detsamma. Om en sådan grund antages för indelningsverket, kan man ställa så, att vakansafgiften utgår till fullo under 15 år, hvilket motsvarar en till 33 år utsträckt afskrifning; det torde ock vara tydligt, att i regeln en sådan vakansafgift afses. Exempel hafva ju ock funnits på andra räntor, som varit för vissa behof beräknade och der staten efter vissa grunder trädt emellan.

Det har slutligen blifvit sagdt, att Utskottets förslag vore otjenligt, derfore att i Armé-departementet ett förslag redan vore under bearbetning; det är väsendtligen samma inkast, som jag redan upptagit till besvarande. Jag ber då att få nämna, hvad som äfven påpekades af Hans Excellens Herr Justitie-statsministern, att den skrifvelse, som föreslagits, har till tendens att framkalla ett organisationsförslag, som ej blott skall vara en öfvergång utan definitivt. Men jag anhåller att härvid få fästa uppmärksamheten på en väsendtlig omständighet: om nu, sedan denna sak avancerat så långt och befinner sig uti den ställning, hvaruti den nu kommit, ett afslag följer, hvar stå vi då? Krigsministern befinner sig ej allenast i samma dunkel som förut, utan i ett än mörkare. När det nemligen visar sig, att ett förslag varit framlagdt men blifvit ogilladt, så glider frågan tillbaka icke allenast till den ståndpunkt den innehade förut utan än vidare längre, och den viktiga frågan om landets försvar är än vidare undanskjuten. Jag vågar tro, och det har äfven blifvit erkändt, att denna fråga förts framåt genom Utskottets arbete; att nu släppa det på en gång och sedermera vänta sig ett förslag utan

all ledning, det tror jag ej öfverensstämmer med det stora mål vi alla eftersträfva.

Men jag har redan allt för länge uppehållit Herrarne; denna fråga är ej allenast, såsom efter hvad jag tror de flesta erkänna och flera yttrat, af den största vikt, den är också en fråga, som måste lösas och lösas i en snar framtid. Hvarföre icke då, när en grund för öfverenskommelse är uppgjord och man kan komma till en förening inom Riksdagen, handla i öfverensstämmelse dermed? Hvarföre upprepa det fel, som vid behandlingen af denna fråga så ofta tillförene blifvit begånget, att låta den föreslagna lösningen gå förbi, till dess svårigheterna vid densamma blifvit ännu större? Efter den förklaring, som från Regeringens sida blifvit afgifven, efter det beslut, Medkammaren redan fattat, hvarföre afskära möjligheten att lösa en fråga, som tynger på landets framtid? Jag tror att ansvaret i detta fall vore stort, och för min del vill jag ej bära det.

Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Härefter uppsköts öfverläggningen till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades från nedannämnde Utskott inkomna utlåtanden och memorial, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 104, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel till inlösen för statens räkning af Kongl. Svenska Aktie-bolaget för jernväg emellan Köping och Hult tillhöriga jernbanan från Örebro öfver Arboga till Köping;

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet:

N:o 6, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande åvägabringande af myntkonvention med Danmark och om antagande af dermed i samband stående lagar;

N:o 7, angående arfvode åt den hos Utskottet anställde sekreterare.

Lag-Utskottet:

N:o 45, i anledning af väckt motion om förtydligande af Kongl. Förordningen den 20 Januari 1865, angående förändrade stadganden i afseende på frejdbetyg, som af presterskapet meddelas;

N:o 46, i anledning af väckt motion om ändring af 4 § 5 mom. i Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842;

N:o 47, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behand-

ling af 1:sta punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 30, rörande väckt motion om vissa ändringar i Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862;

N:o 48, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet; samt

N:o 49, i anledning af väckt motion angående användandet af inkomster af ledigt pastorat.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fide
O. Brakel.

Fredagen den 16 Maj 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Fortsattes öfverläggningen rörande mom. a i Stats-Utskottets utlåtande N:o 93.

Herr Rydqvist: I det föreliggande betänkandet är utan tvifvel den formela delen icke den minst märkliga. Under det att 55 § Riksdags-ordningen uttryckligen föreskrifver, att flera mål af olika beskaffenhet icke få i en skrift intagas; under det att således, om en motionär skulle taga sig friheten att i samma motion behandla flere olika ämnen, Talmannen, sin pligt likmätigt, skulle vägra remiss på en sådan motion; under det att, efter hvad detta betänkandet utvisar, en motionär i denna Kammare, Grefve Posse, samt Herrar Jöns Persson och Sven Nilsson i Österlöf inom Andra Kammaren väckt motioner särskildt angående grundskatternas afskaffande, och särskildt angående indelningsverkets upphörande, så har Stats-Utskottet likväl tillåtit sig sammanföra dessa frågor uti ett betänkande. Frågor af den vikt, att de i grundlagen särskildt omnämnas och der omgärdas med särskildt hägn, har Stats-Utskottet tillåtit sig att icke allenast på en gång i detta betänkande behandla, utan äfven sammankedja i en enda punkt, så att Kamrarne blifvit förmenadt att begagna sig af den rätt 60 § Riksdags-ordningen eljest medgifver, att erhålla särskild proposition på särskilda delar af ett förslag, som innefattar flera olika beslut. Detta grundlagsstadgande kan icke här tillämpas, emedan, såsom nämndes, båda frågorna förekomma i samma punkt och icke kunna särskiljas. Detta Stats-Utskottets förfarande anser jag vara ett attentat mot grundlagen af ganska svår beskaffenhet, och jag kan för min del icke underlåta att deremot protestera, synnerligast för prejudikatets skull. Då grundlagen i afseende på motionär är så tydlig och klar, som jag nyss påpekat, kan jag icke inse, att Utskotten i dylika fall hafva större rättigheter och har, efter hvad jag tror mig känna, icke heller något præcedensfall veterligen inträffat, att man sammanlänkat olika mål i samma betänkande. Vill man se till grunden, hvarför detta skett, så innehåller betänkandet derom ingenting annat, än att dessa begge frågor efter Utskottets förmenande skulle stå i ett nära sammanhang med hvarandra. Utskottet säger

nemligen, att en förändring, hvarigenom försvaret blefve grundadt på allmän värnepligt och indelningsverket sålunda kunde efter hand försvinna, "måste efter Utskottets uppfattning stå i nära sammanhang med hela frågan om de på jorden hvilande grundskatternas bibehållande eller upphörande"; samt ytterligare, "att både rustnings- och roteringsbesvären äro jorden vidlådande onera". Dessa motiver för det oupplösliga sammankedjandet hålla emellertid icke streck, ty om än rustnings- och roteringsbesväret äro onera, som hvila på jorden, så är förhållandet alldeles enahanda med väghållnings- och skjutsnings-skyldigheterna. Och icke nog härmed. Med detta Stats-Utskottets utlåtande till prejudikat skulle man framdeles kunna sammanläsa frågan om sistnämnda onera med något helt annat och tillstyrka att Riksdagen ville t. ex. bifalla det eller det anslaget under vilkor, att väghållnings- och skjutskskyldigheten upphörde. Sådan kan konsekvensen blifva af ett dylikt tillvägagående!

Hvad sjelfva saken beträffar, så hafva flere talare redan yttrat, att den lämpligen delar sig i tre frågor; den politiska, den militära och den ekonomiska. Vidkommande den politiska delen vill jag icke yttra mig, och hvad åter angår den militära, eller frågan om indelningsverket i militäriskt hänseende, så skall jag icke heller i det ämnet vara mångordig, då jag icke är fackman. Hvad jag derom kunde hafva att säga vore endast det, att sjelfva frågan om indelningsverkets bibehållande eller upphörande är af den beskaffenhet, att icke allenast inom denna Kammare fullt sakkunnige och utmärkte män inom facket derom yttrat olika åsichter, utan äfven, efter hvad jag dels genom läsning dels genom samtal med en mängd både högre och lägre militärer kunnat finna, utom Riksdagen meningarne äro så stridiga, att vanligen två personer hysa der ena åsikten, och två den motsatta. Då jag således för min del icke vill uttala något omdöme i detta fall, anser jag mig också icke kunna bidra till ett beslut, hvori det uttryckligen säges, att indelta arméen icke är lämplig såsom befälsstam. Ensamt på grund häraf är jag därför förhindrad att biträda Utskottets förslag.

Då jag nu öfvergår till den *ekonomiska* delen af frågan och först något håller mig till indelningsverket, hvilket Utskottet tillstyrker helt enkelt skola uppskattas i penningar och sedan under 33 år afskrifvas utan någon aflösning, så hade det verkligen varit intressant, om några af Kammarens mera framstående ledamöter, hvilka bättre än jag kunna bedöma saken, och som för två år sedan eller den 17 1871, då den stora striden mellan Preussen och Frankrike redan var utkämpad och alla konsekvenserna deraf kända, yttrade sig i denna fråga, nu hade varit tillstädes. Då utlät sig nemligen, i anledning af Särskilta Utskottets betänkande i arméorganisationsfrågan, en af ledamöterna i det Särskilta Utskottet, hvilken reserverat sig mot Utskottets beslut, Friherre Stjernblad på följande tankvärda sätt: "Jag skall icke trötta Kammaren med att återupprepa dessa skäl (för reservationen) utan inskränker mig till att säga, att jag icke biträdt Utskottets förslag att såsom vilkor för åtagandet af en ökad värnepligt sätta indelningsverkets upphäfvande. Må det vara nog, om jag säger, att detta förslag hvilat hvarken på en rättvis eller billig

grund. Jag kan således ej instämma med den siste talaren (som hade föreslagit åtskilliga lindringar i afseende på rustnings- och roteringsbesvären), då han säger, att det vore med billighet förenadt om rust- och rotehållaren finge åtnjuta någon lindring, då de åtaga sig de ökade bördor, som ligga i den vidgade värnepligten. lika litet som jag kan finna, att i reservationen är antydt på någon sådan sorts lindring. En lindring för det att rust- och rothållarne skola åtaga sig ökad beväringsskyldighet är det mig alldeles omöjligt att leta mig till på någon grund“. Ett stycke längre fram säger samme reservant: “Rust- och rotehållarne äro otvifvelaktigt, till följd af det deras egande jord påhvilande onus natur, skyldiga att underkasta sig hvarje sådan uppoffring, men under en tid, som man kallar rättvisans och upplysningens, tror jag icke, att det vore klokt att låta en klass ensam bära en börda, som kommer alla till godo“. Ytterligare säger samme ärade representant för Malmöhus län: “Emellertid har man yrkat återremiss af betänkanudet, i hopp om att dock slutligen kunna komma till en sådan summa (för den tilltänkta vakansafgiften). För min del får jag säga, att lika litet som jag kan tillstyrka detta, lika litet kan jag ingå på hvad en värd talare antydt, då han nemligen yttrar, att skäl kunna förefinnas att nedsätta den summa man kunde komma till. Detta är alldeles emot min åsigt. Under de fem år denna fråga förelagat har jag stått alldeles på samma ståndpunkt, nemligen *aflösning till fulla värdet*“ (dessa sista ord af talaren kursiverade). Dagen derpå vid fortsättningen af diskussionen yttrade samme talare: “För min del kan jag ej gå in på något förslag i syftning att i och för den vidgade värnepligten bereda någon slags jemkning eller lindring i det nuvarande roterings- och rustningsbesväret; deremot tror jag, att vi alla äro ense derom, att rust- och rotehållarne hafva rättmätiga anspråk på att den börda, som blifver en följd af stammens ökade öfning kommer att delas af de öfriga samhällsklasserna“. Annu skarpare i samma riktning yttrade sig, då den 17 April 1871 representanten för Malmöhus län Herr Tornerhjelm, hvilken likväl i dag, liksom Friherre Stjernblad, bifallit ett förslag att rust- och rotehållarne af staten skulle få en present, motsvarande 3½ million årlig utgift. För min del skulle jag verkligen icke vilja gå så långt som Friherre Stjernblad och Herr Tornerhjelm gjorde för två år sedan, utan skulle, i likhet med de åsichter, jag hittills uttalat, vara benägen att medgifva rust- och rotehållarne *någon* lämplig lindring i deras nuvarande onera. i händelse förslag derom framkomme; men mellan den åsigten och den, som vill skänka dem hela den kostnad, som är förknippad med rustnings- och roteringsbesvärets fullgörande, är skillnaden ganska stor och på den sednare åsigtens kan jag icke ingå. Beträffande nu den ekonomiska delen i stort, både angående grundskatternas afskaffande och indelningsverkets upphörande i enlighet med Utskottets förslag, så och ehuru åtskilligt blifvit omnämndt af föregående talare i afseende på denna fråga och den märkliga tabell, som Stats-Utskottet på sidan 21 infört i sitt betänkande, kan jag likväl icke undgå att något yttra mig i detta ämne. En så beskaffad tabell som denna, hvilken först och främst är ofullständig i det afseendet, att den icke upptager statens inkomst af bevillning, som ingår till Riksgälds-kontoret, utan

endast de inkomster i egentlig mening, hvilka under de särskilda skattetitlarna under 40 år till statskontoret ingått, samt derefter går löst på att draga konsekvenserna af dessa siffror, har jag för min del icke tillföre sett, och jag erkänner, att den innebär en hög grad af märkvärdighet. Å ena sidan inhemtar man visserligen deraf, att statsverkets inkomster på 40 års tid hafva nära nog fyra-dubblats, och Stats-Utskottet, liksom mången annan, är helt förtjust deröfver och säger: se här, hvilken brillant ställning vi hafva; men å andra sidan måste väl medgifvas, att en tabell, hvilken endast angifver en stats inkomster under 40 år, utan att upptaga dess utgifter och skuldsättning under samma tid, icke bevisar det aldri minsta. Det finnes tusentals exempel på att en enskild person på mycket kortare tid än 40 år fått sina inkomster tio- ja tjugo-dubblade, men att mannen ändock styrt och ställt så med sina ekonomiska angelägenheter, att han blifvit bankrutt. Detta är nu lyckligtvis ingalunda förhållandet med svenska staten, men märkligt är i allt fall, att under det att våra statsinkomster, på sätt tabellen utvisar, upphörligt stigit, har, under den korta tid från 1867 till i år, som vårt nuvarande statskick verkat, det likväl *teå* gånger inträffat, att Riksdagen af brist på medel i skattkammaren nödgats höja dels bevillingen efter andra artikeln med 50 procent, dels tullen på de så kallade kassa-artiklarna eller på kaffe, socker och tobak, dels ock, då konventionen med Frankrike icke medgifvit något annat, tullen å andra artiklar, såsom anis med flera. På 6 år har man således två gånger fått höja skatterna för att statsmaskineriet skulle kunna fortsättas, och ändå anser Stats-Utskottet, att något sådant aldrig hädanefter kan tänkas! Jag vill nu icke fästa mig vid den olycka, som skulle inträffa, om vi drabbades af krig, utan endast påpeka att jernvägarne absorbera så orinligt stora summor, att de utgifter, som erfordras för att betala ränta och amortering å kostnaden för deras anläggning, och förseende med nödig materiel, slukar många millioner. Vi hafva denna riksdag beslutat fortsättningen af norra stambanan, och att ensamt för denna första fortsättning skuldsätta svenska staten med ytterligare 35 millioner; men kan väl någon föreställa sig möjligheten af, att dessa jernvägar, till hvilka jag erkänner mig hafva med min röst bidragit, på flere år sedan de blifvit färdiga skola kunna lemna en afkomst, som i någon mån motsvarar de utgifter man för dem får vidkännas. Stats-Utskottet omnämner också, att jernvägstrafikmedlen äro i stigande. Ja, det är mycket riktigt, likasom att jernvägsnätet vinner i utsträckning; men ännu hafva vi icke hunnit längre än till tre procent netto på anläggningskostnaden, och af dessa tre procent afgår likväl en stor del till materiel. Då staten för öfrigt får betala fem procents ränta och amortera med en procent, så blifva utgifterna för jernvägsbyggandet, äfven om inkomsterna medtagas i beräkningen, högst betydliga. Ju mera jernvägsnätet utsträcker, ju mera blifver staten också skuldsatt. Vi hafva nu en skuld på ungefär 100 millioner, men inom 20 år kan statsverket vara skuldsatt med 150, ja kanske 200 millioner derutöfver. Inkomsten af jernvägstrafikmedlen är således ingenting att bygga på, utan på andra inkomster måste de här ifrågavarande utgifterna kunna grundas. Utskottet håller

sig likväl hufvudsakligen till dessa inkomster afvensom till skogsmedeln, men dessa sednares årliga tillökning har Utskottet icke kunnat upptaga till mera än ett hundra tusen R:dr. Det är visserligen särdeles väl att vi hafva dessa skogsmedel, men det vore ännu bättre, om vi använde dem för att i någon mån upphjelpa vår skogshushållning, hvilket väl kunde behöfvas, då skogsafverkningen alltjemnt rastlöst fortgår. Om Utskottets förslag skulle gillas, så blefve det hufvudsakliga resultatet i finansielt hänseende det, att, då grundräntorna numera, efter det de från och med 1871 minskats med icke mindre än 670,000 R:dr eller cirka 11 procent, hvilka redan kommit de grundskattskyldige till godo, kunna beräknas till 6,105,000 R:dr årligen, samt rustnings och roteringskostnaderna till 3,250,000 R:dr. staten på 33 ½ år skulle hafva dels förlorat en bestämd inkomst af 6,105,000 R:dr, dels få ersätta 3,250,000 R:dr eller således bortskänka 9,355,000 R:dr årligen, till förmån för några samhällsklasser, hvilket belopp, kapitaliseradt efter fem procent, utgör en skänk af 187 millioner för en gång eller i rundt tal närmare 200 millioner. För min del afsäger jag mig den äran att i protokollet skyldra såsom en ibland dem, hvilka velat beröfva svenska staten en sådan inkomst. Då den efterskänkning, som här skulle komma i fråga, årligen uppginge till cirka 300,000 R:dr och således efter tio år till 3 millioner R:dr, så befarar jag verkligen, att de samhällsklasser, — och dessa utgöra det stora flertalet af svenska folket — hvilka icke få det ringaste gagn af dessa skänker, men som utan tvifvel inom mindre än tio år under en eller annan form skulle få vidkännas ökad beskattning för att betäcka detta betydliga deficit i statsintraderna, icke skola blifva särdeles tacksamma mot dem, hvilka år 1873 bidragit till en sådan sakernas ställning. Ännu mindre tror jag, att denna tacksamhet kommer att förefinnas, sedan de 33 ½ åren förflutit och skilnaden kommer att gå löst på nära tio millioner.

Då jag nu icke längre vill upptaga Kammarens tid, så slutar jag med att förklara att, ehuru jag för min del icke erkänner någon rättsgrund för anspråken på grundskatternas afskaffande, så och då jag likväl är benägen att gå så långt i eftergift, som det af Friherre Funck formulerade förslag innehåller, kommer jag att biträda nämnda förslag.

Friherre Nordenfalk: Den förevarande frågan synes mig vara af den stora och allvarliga beskaffenhet, att en hvar, som är skyldig deltaga i dess lösning, bör få till protokollet antecknad sin mening och motiverna derför. Lika lifligt som Konung och Riksdag år 1871 voro öfvertygade om att *försvarsfrågan* fordrade en snar lösning, lika lifligt är jag ännu öfvertygad, att den ej får undanskjutas och detta är för mig skrifvelseförslagets kärna.

Då betänkandet kom mig tillhanda samt jag visste, att Kammarens vice Talman varit en bland dem, som deltagit i frågans behandling, afvensom att han afgifvit en särskildt formulerad mening, var det för mig af särdeles intresse att taga kännedom om denna mening. Jag har nemligen icke sällan i invecklade riksdagsfrågor funnit mig böra följa hans kloka och rättrådiga mening. Mot hans förslag — i den betänkandet åtföljande reservationen — hafva likväl denna gång

två betänkligheter hos mig uppstått, hvilka jag beder att få framlägga. Den ena är den, att jag ej i likhet med honom finner talande skäl angifna, hvarför Riksdagen nu, utan granskning af skattejordens olika natur och utan några vilkor, skulle utlofva att ovilkorligen och under de oberäknliga förhållanden, som efter en mansålder kunna hafva inträdt, bortstryka alla grundskatter. Den andra betänkligheten är den, att man genom att, såsom han, icke nu beröra försvarsfrågan synes mig, heldst under nu inträdda förhållanden, uppskjuta möjligheten för Regeringen att deri framlägga något förslag. För min del vågar jag icke uppskjuta denna möjlighet och detta af alldeles samma anledning, som man så många gånger framhållit: att vi icke ega den kommande dagen.

Det förefaller mig, som om en fullt tillämpad, utsträckt värnepligt för flertalet af skattdragande blefve en långt tyngre medborgerlig börda, än både indelningsverk och grundskatter; och då jag under de sednare årens behandling af försvarsfrågan kommit till den öfvertygelse, att denna börda måste åtagas, kan det förtjena utredas, huruvida ej — såsom ofta förr — hvarjehanda lindringar samtidigt dermed kunna af samhället godvilligt beredas alla de samhällsklasser, för hvilka den nya bördan enligt sakens natur måste blifva tyngst. Det vill synas mig, som om det föreliggande förslaget vore ett möjligt försök, kanske det sista, att pröfva, huruvida svenska folket är nog kraftigt att kunna lösa den stora fosterländska frågan nu, *innan* nöd dertill tvingar och därför, samt emedan ett fullgodt försvar ej kan köpas för dyrt, röstar jag för Utskottets förslag. Men då jag detta gör, sker det på det vilkor och under den förutsättning, som under gårdagens sammanträde här tydligt och klart å Regeringens vägnar angafs.

Herr Bergstedt: Jag har icke begärt ordet med anspråk att kunna något vidare bidraga till utredning af den stora fråga, som nu redan på andra dagens afton är föremål för denna Kammares öfverläggning, utan emedan det varit ett behof för mig att gifva tillkänna min öfvertygelse i en fråga, som är en af de största, om icke den största, som förelegat Riksdagen till lösning efter den nya Riksdagsordningens antagande. De olika sidorna af denna fråga hafva under den långa diskussionen blifvit så vidlyftigt genomgångna, att dervid bör vara föga att tillägga. I afseende på den *rättsliga* sidan hafva äfven de af denna Kammares ledamöter, hvilka strängast hålla på juridiska former, medgifvit, att den principiellt rättsliga grunden icke kan tillämpas på frågan om grundskatterna. Äfven jag är af samma åsigt: dessa skatter hafva under tider af nöd tillkommit såsom bevillningar, men alls icke såsom deduktioner af rättsgrundsatser, och därför tror jag också att det är riktigast, att de borttagas utan strängt afseende på rättsliga deduktioner, behandlas såsom en politisk och finansiell sak, men icke såsom en juridisk.

Vänder jag mig nu till den *financiella* sidan af saken, så hafva från denna synpunkt under dessa dagar sådana skäl blifvit andragna för betänkandet, att jag icke kan vara tveghosen, om att den föreslagna lösningen är med fäderneslandets bästa öfverensstämmande

Hvad som i allmänhet anförts såsom ett skäl *mot* en ytterligare sänkning af grundskatterna synes mig åtminstone tvärtom tala för en ytterligare sänkning eller aflyftning af dessa skatter. Det har nemligen i dag på förmiddagen för andra gången blifvit påpekadt, huru stort belopp af grundskatter eller med dem jemförlig onera blifvit eftergifna sedan början af vårt nya statsskick. Denna summa var högst betydande och, om jag icke hörde orätt, uppgick till ungefär grundräntornas och kronotondens nuvarande belopp, eller omkring sex millioner R:dr. Då erfarenheten visat, att ingen medborgare genom dessa efterskänkningar blifvit violerad i sina rättigheter, att icke den nationela välmågan derigenom lidit skada, hvarför skulle väl då skada uppstå genom den nu föreslagna efterskänkningen, när nationalvälmågan nu är så mycket större än den hittills varit och alla utsigter förefinnas, att vi, om icke oförutsedda olyckor träffa oss, skola hafva förmåga att bära äfven större skattebördor än de nuvarande.

Bland annat har från dem, som ogilla Utskottets förslag, erinrats, att ingen medborgare skulle hafva rätt tili en skänk, då man icke kan veta, huruvida icke denna skänk kan gravera andra medborgare. Men huru är det möjligt, att så bestämman allmänna ekonomiska förhållanden, att en finaniel åtgärd icke skall företrädesvis gagna en eller flera individer, korporationer eller klasser, och ligger väl någon skada deri, att så sker? Är det t. ex. möjligt, att staten gör uppoffringar på anläggandet af jernvägar, utan att dessa uppoffringar på ett storartadt sätt komma enskilda individer och klasser till godo? Här i landet finnas stora domäner, som genom de jernvägar, hvilka beröra deras områden, notoriskt stigit i värde med en half million och kanske ännu mera. Ingen har dock förargat sig öfver, att deras egare erhållit en sådan skänk, och ingen har rätt dertill, då det icke kan visas, att en sådan skänk verkar tyngande på öfriga medborgarklasser.

Hvad den *militära* delen af frågan beträffar, vill jag icke mycket deri ingå, men det må tillåtas mig säga, hvad en lekman i det afseendet kan anföra. Han måste stödja sig på auktoriteter, och jag har hört ansedde män i vår armé uttala den åsigt, att med all aktning och beundran för den gamla institution, som kallas indelningsverket, de dock äro öfvertygade om omöjligheten af att derpå grunda ett försvar, sådant som den närvarande tiden kräfver. Jag måste böja mig för ett sådant uttalande, om det äfven skulle ske med någon saknad. Jag har sjelf i yngre år för den gamla institutionen haft en veneration, som nästan gränsat till dyrkan. Att slippa yrkesmilitärer och ega en jordbrukande milis är också onekligen något vackert, men jag måste bekänna, att detta intryck icke hos mig kunnat ega bestånd. Så länge indelningsverket kvarstod i sin helhet, så länge befäl och trupp genom sina normala förrättningar voro fästade vid jorden, så var det klart, att indelningsverket var ett harmoniskt och väl sammanhängande institut, men på samma gång boställena började utarrenderas för arméens lönefonders räkning, började äfven militären ryckas från sin sysselsättning såsom jordbrukare, såsom icke militär mellan mötena. Under behandlingen af arméorganisationsfrågan vid 1869 och 1871 årens riksdagar har det allt

mer och mer blifvit klart, att, om indelningsverket skall kunna utveckla sig till en användbar grundval för vårt försvar, måste det upphöra att vara indelningsverk i den gamla meningen, och då återstår ingenting annat deraf än *backstugan*. Hvad som vidare i våra dagar passerat har visat, att den öfning, som den indelta soldaten kan mottaga, är alldeles otillräcklig för att han skall kunna tjena som cadre-soldat, och hvarför skulle man då fästa så stor vikt vid denna enda omständigheten, att han erhåller bostad och aflöning af jordegarna, för hvilka dessa prestationer äro en skatttitel i stället för att erhålla dem direkte af kronan?

En fjerde sida af saken som har blifvit vidrörd, är den, huruvida Stats-Utskottet gjort rätt, då det sammanfört de båda frågorna om grundskatterna och indelningsverket. Män, med stor parlamentarisk auktoritet hafva uttalat sig mot saken, men dock icke, såsom den näst siste talaren, såsom om ett grundlagsbrott blifvit begånget, utan endast ur den praktiska nyttans synpunkt. De hafva nemligen trott, att dessa frågor kunde lättare lösas, om de betraktades i ett sammanhang, än om de behandlades hvar för sig. Detta gifver mig anledning att tro, att den dystra åsigt om Stats-Utskottets sätt att behandla saken, som blifvit yttrad af den af mig nyss omnämnde representanten för Elfsborgs län, icke är befogad, och att således något allvarligt afseende icke behöfver fästas vid beskyllningen, att Stats-Utskottet gjort sig skyldigt till ett grundlagsbrott. Samme talare yttrade också den åsigten, att det vore en fullständig paritet mellan grundskatterna och åtskilliga andra åligganden, som hvila på jorden, såsom väghållning och skjuts. Jag förmodar emellertid, att yttrandet icke var så allvarligt menadt, ty en i penningar beständ ränta kan väl icke skäligen jämföras med ett ovisst besvär.

Frågan har ännu en sida, nemligen den *politiska*, och dervid ber jag att få något dröja. Det kan väl icke hafva undfallit någon — jag säger det med all vördnad för båda statsmakterna — att representationen och särskildt denna Kammare å ena sidan samt Kongl. Maj:ts regering å den andra icke under de sista riksdagarna känt det lifliga sammanhang med hvarandra, som gifver ett parlamentariskt styrelserätt dess styrka, och att man vid vissa ögonblick lika som synes hafva förlorat hvarandra ur sigte. Genom den ädla och som manliga förklaring, som Kongl. Maj:ts främste rådgifvare i går afgaf, har jag för min del känt hos mig väckas den förhoppning, att, om det funnits en brist på sammanhang mellan de båda statsmakterna, denna olägenhet nu kan afhjelpas, och detta på ett sätt, som gifver både regeringen och representationen större styrka samt meddelar afven åt landet i dess helhet den trygghet, som är en följd af medvetandet om ett godt och intimt förstånd mellan regering och representation. Hans Excellens Justitie-statsministern visade Riksdagen på ett storttänkt sätt den väg, som Riksdagen kan gå för att understödja en upplyst och fosterländsk regering i en af landets största frågor, och han visade på samma gång den väg, som regeringen kan och vill gå för att fullständigt och lojalt omfatta de önsknigar, representationen uttalar, såvida de äro med fäderneslandets högsta
intressen

intressen förenliga. Då Hans Excellens påminde Riksdagen, att om den inför thronen uttalade en sådan önskan som Stats-Utskottets skrivelseförslag innebär. Riksdagen icke kunde vara omedveten om de konsekvenser, som ligga i en sådan skrivelse, gaf Hans Excellens efter min uppfattning härigenom ett löfte för den närmaste framtiden om förverkligandet af den sanningen, att en regering är stark så länge den handlar i öfverensstämmelse med landets enstämmiga önskningsar, och att en representation är stark, då den understödjer en regering, som icke blott vill utan äfven förstår landets bästa. Jag fäster mig mindre vid det inbördes sammanhanget mellan representationens båda delar än vid sammanhanget mellan styrelsen och representationen och särskildt mellan styrelsen och den del af representationen, som enligt grundlagens mening i första rummet bör vara regeringens högra arm, men det är mig omöjligt att alldeles förbise äfven det goda förstånd mellan representationens båda delar, som jag icke betviflar i djupet alltid existerat, af våra tankar och känslor, om det också vid vissa tillfällen varit något mera undandoldt. Att denna fråga varit ett föremål för Medkammarens lifliga intresse, tror jag ingen af denna ärade församling vill bestrida, men det oaktadt tror jag icke, att Andra Kammarens beslut under gårdagen inom landet följdes med en uppmärksamhet, i någon mån liknande den spända förväntan, hvarmed Första Kammarens beslut afvaktas. Det förefaller mig, mina Herrar, att vi i detta ögonblick, för att begagna en vanlig fras, beherrska situationen i mycket vidsträcktare omfång än vi hittills kunnat föreställa oss. Genom att instämma uti Medkammarens beslut, hafva vi i vår hand att kunna ingifva känslan deraf, att enligt 1866 års Riksdags-ordning Kammarne, långt ifrån att vara stridiga elementer, äro ben af samma ben, kött af samma kött. Den känslan innebär icke blott för landet något lugnande, utan den skall också ingifva Kammaren en styrka i alla stora saker, som komma att föreligga, och för min del tror jag, att detta ögonblick är så viktigt, att äfven afseendet härpå icke för oss bör vara utan all betydelse. Huru denna fråga blifvit behandlad inom Andra Kammaren, kan också för oss vara ett ganska intressant kapitel. Af vännerna till Utskottets förslag har förut framhållits såsom något löftesrikt, att blott en enda af dem af Stats-Utskottets ledamöter, hvilka närmast föra talan för de trängre intressen, som kunna finnas hos den jordbrukande allmogen, inom Utskottet reserverat sig och höjt sin röst för något, som jag icke vill bifalla och som jag vet att icke heller denna Kammare kan gilla. Men ännu märkvärdigare än denna omständighet synes mig det vara, att under diskussionen i Andra Kammaren ingen enda allmogerepresentant uttalat sig för denna reservation och att Andra Kammaren tvärtom med stor majoritet velat binda sig vid det ingalunda obestämda löfte, som jag anser ligga i Utskottets skrivelseförslag. Detta uppfordrar mig ännu mera att med min röst sluta mig till dem, hvilka ställa sig i samma led som Utskottet. Och, mina Herrar, riskera vi väl något med ett sådant beslut? För min del tror jag det icke. Tvärtom tror jag, att vi ännu mera skulle komma att beherrska situa-

tionen, att vi skulle vinna mera än vi förloradē. Genom att bifalla Utskottets förslag tager Första Kammaren till sig icke blott rättigheten utan äfven ansvaret att häfda landets fordran på en sådan organisation af dess försvarskrafter, att dess sjelfständighet derigenom verkligen kommer att tillräckligt tillgodoses. Kongl. Maj:t har i dag genom sin främste rådgifvare uttalat, att Regeringen icke någonsin kommer att bifalla en härordning, som icke innehåller fullständiga garantier för vår politiska trygghet. Till följd af den ställning Första Kammaren kommer att intaga genom ett bifall till Utskottets förslag, hade Kammaren uti sitt skön att i denna fråga verkligen utgöra Regeringens högra arm, att understödja det förslag som regeringen kan komma att framställa. Nu är nemligen icke frågan om den yttersta lösningen: de uttryck, som innefattas i en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, lära icke kunna blifva så exakt formulerade, att icke en framtida process om tolkningen deraf kan uppkomma, men Riksdagens en gång uttalade ord är dock något, som hvarje kommande representant måste respektera och vi hafva ännu icke sett exempel på att Riksdagen brutit ett sådant ord. Hafva vi då rättighet till den förmodan, att vi sjelfva eller våra efterkommande i ett svagt ögonblick skulle bryta det? Om Första Kammaren omfattar detta förslag och derigenom åtager sig rätten och ansvaret att i sista hander döma öfver den arméorganisation, som af Kongl. Maj:t kan komma att framställas, så har den, så vidt jag förstår, derigenom intagit den ställning, att det i vårt statsskick afsedda tvåkammar-system verkligen kan blifva en sanning. Vi hafva inom sjelfva denna Kammare hört olycksbådande aningar om dess framtida ställning och dess ständigt minskade inflytande inom Riksdagen. Huru tron ni väl, mina Herrar, att det går, om Kamrarna nu i denna fråga skilja sig? Efter all sannolikhet så, att stormen härefter kommer att gå fram mot oss med ökad häftighet och, om vi stå stilla och icke sjelfva följa med i samma riktning, spela under våra fötter och lyfta oss från marken, så att vi mot vår vilja om ett eller annat år finna oss framflyttade på en alldeles ny mark, der vi icke mer känna fast botten under våra fötter. Det kan då hända, att Första Kammarens ställning kommer att undergå sådan förändring, att den upphör att vara en hälft af representationen, att den i bästa fall blir en senat, som reviderar och möjligen förbättrar några lagförslag men i öfrigt, och i politisk mening, saknar nästan all betydelse. Må det förlätas mig, om jag icke kan tillsluta mina ögon för betraktelsen af den inverkan som ntgången af denna speciela fråga kan komma att i viss mån utöfva på vårt representativa skick; men om å ena sidan följden af ett afslag kan blifva den nyss antydda, tror jag å andra sidan, att Första Kammaren, om den omfattar Utskottets förslag, kan slå djupare rot i landets sinne och erhålla större makt att stilla, eller kanske till och med, om det skulle behövas, trotsa stormen, i fall den en gång kommer. Samhällsklasserna undergå inbördes oupphörliga omflyttningar. På förmiddagen hörde jag en ärad talare midt emot mig antyda på en sak, som gjorde på mig ett djupt intryck. Han erinrade, huruledes, den samhällsklass, som skulle njuta den största nyttan af grundskatternas och indelnings-

verkets eitergifvande, vore begränsad och utgjorde ett fåtal, men att deremot de, som måste åtaga sig bördan af dessa eftergifter voro *legio*. Huru mycket tyngre yttrade han, blir icke värnepligten för en yngling, som behöfver förvärfva kunskaper, än för den, som icke har annan utsigt än att med kroppsligt arbete förvärfva sitt dagliga bröd. Ja, detta är en sanning, men äfven denna omständighet synes mig tala för saken och icke emot den. Det är en glädje att göra uppoffringar, när man vet att man derigenom åstadkommer något godt och nyttigt. De långa och mödosamma militärofvingarne blifva utan tvifvel en ganska stor uppoffring för ynglingen, som vid våra läroverk eller universiteter söker bildning; men han har en rik ersättning för denna uppoffring i den öfvertygelsen, att han, sedan alla lagliga klasskilnader äro nedrifna, kommer i åtnjutande af den rätt, som en lyckligare samhällsställning eller en högre intelligens gifver honom framför öfriga svenska medborgare, att intaga sitt naturliga chefskap, att få gå i spetsen för sitt lands ungdom. Många dystra spådomar hafva blifvit framförda, men de hafva uttalats under den förutsättning, att vår arméorganisation och vårt skattesystem skulle på samma gång undergå så stora förändringar. Har dock, mina Herrar, någonsin inträffat en förändring, den må nu hafva varit stor eller liten, utan att en del af dem, mot hvilkas vilja den blifvit genomförd, haft sorgliga aningar och sett saken i mörkt? Jag tror, att vi, särskildt med afseende på vårt nya representationsskick, hafva upplefvat sådana saker, att vi kunna vara vid godt mod, och jag är för min del lifligt öfvertygad, att den politiken är den klokaste, som är en glad, förhoppningsrik och tillitsfull politik. Den statsman är icke blott den ädlaste och manligaste, utan äfven den listigaste i detta ords goda bemärkelse, som tror på människornas rättsinne och förnuft. Jag kan icke inse, att vi genom ett bifall till Utskottets förslag riskera något; tvärtom skulle ett sådant beslut lägga i våra våra händer möjligheten att, om ett förslag framlägges, som vi icke kunna acceptera, emedan det icke med full visshet betryggar vårt lands försvar, med all den vigt som tillhör främsta delen af representationen, dertill neka vårt samtycke. Då vi ega eller våra efterkommande komma att ega denna makt, hvarför skola vi då befara att en annan gång vi eller våra efterträdare icke skola hafva lika mycket fosterlandskärlek och rättsinne som vi sjelfva? Som jag nyss yttrade, tror jag, att den förtröstansfulla och glada politiken är den klokaste, och därför vill jag, ehuru äfven jag skulle kunna hafva ganska mycket att invända mot detta betänkande, afgifva min röst för detsamma, under förhoppning, att äfven många andra af Kammarens ledamöter skola låta sina betänkligheter falla för att vinna det stora målet, fullt öfverensstämmelse mellan regering och representation.

Herr Hallenborg: Man har klandrat Utskottet därför att det har sammanslagit frågorna om grundskatterna och försvaret. För min del tror jag icke, att Utskottet kunnat gå på annat sätt till väga, ty skulle man hafva skiljt dessa frågor, som stå i så nära sammanhang med hvarandra, hade man icke vunnit något resultat. Vi hafva

vid föregående tillfällen sökt åstadkomma en arméorganisation, men det har misslyckats; och skulle vi nu endast tagit före frågan om grundskatterna, så hade vi fått afskrifva dem, utan att erhålla något försvar. Detta vore väl icke något önskvärdt, eller bättre än hvad Utskottet föreslagit.

Här har blifvit sagdt, att man skulle göra sig skyldig till köpslagande, om man godkände Utskottets förslag. Om det vore helt enkelt att gå in på eftergifter för en särskild samhällsklass' pockande fordringar, skulle jag icke vilja gå in på Utskottets förslag, men då det är fråga om en eftergift, som för landet i sin helhet är nyttig, tror jag icke man bör känna sig sårad af dylika beskyllningar för köpslagande.

Man har äfven sagt, att det skulle vara så riskabelt att antaga detta förslag. Detta kan jag icke finna. Representationen uttrycker sina åsikter, den uttalar, på hvilka vilkor den vill åtaga sig värnepligten och försvaret. Det blir sedermera Kongl. Maj:ts sak, att framlägga ett i alla afseenden fullt utarbetadt förslag och om detta är, som jag med förtroende till regeringens förmåga hoppas, betryggande för vårt land, får man tydligt se konsekvenserne af det beslut man fattat. Har representationen menat ärligt, måste den antaga regeringens förslag, menar den deremot icke ärligt, kommer förslaget icke att antagas; och det vore ganska sorgligt, men jag tror att man bör begagna denna tidpunkt, för att se hvad landet och representationen verkligen menar, så att man icke kan skylla ifrån sig med än det ena och än det andra, ty om vi fortfara att uttala önskningsar att få ett försvar, men icke vilja gå in på något förslag om dess ordnande, så komma vi aldrig ur fläcken. För min del anser jag, att Utskottets förslag är sådant, att man kan med lugn rösta för detsamma, och jag yrkar derföre bifall till förslaget.

Friherre Sprengtporten: Med anledning af den kalkyl en aktad talare här framställt, för att ådagalägga, det staten icke har råd att undvara den inkomst, som utgöres af grundskatterna, ber jag att få anmärka, att den ärade talaren synes hafva förbisett en inkomst, som kommer att utgå direkt af jordbruksfastigheterna, nemligen den tillökning i bevillningen, som skulle, enligt Utskottets förslag, af dessa fastigheter utgöras. Värdet af våra jordbruksfastigheter uppgår efter hvad jag antager till omkring En milliard sjuhundra millioner och med den nuvarande fastighetsbevillningen å tre per mille utgör hela inkomsten omkring 500,000. Genom den ökade fastighetsbevillningen, som skulle erläggas af dem, som blefve fria från grundskatterna, skulle en tillökning å 2 per mille vinnas, motsvarande omkring 330,000 R:dr. Jag har blott velat erinra om denna lucka i den af den ärade talaren uppgjorda kalkyl. För öfrigt synes diskussionen hafva uppnått den ståndpunkt, att de anmärkningar, som framställas för att vederlägga de skäl, hvilka från ena eller andra sidan blifvit anförda, i väsendtlig grad förlorat sin egenskap att öfvertyga, och jag skall derföre icke länge upptaga Kammarens tid; men jag ber att få fasta uppmärksamheten på en omständighet, som är af vigt, då det blir fråga om att komma till sjelfva afgörandet, hvilket jag hoppas icke

skall dröja länge, då det nu redan är sent på aftonen. Man har anmärkt, att det är en brist i redaktionen, att den kunnat ställas upp bättre än på sätt Utskottet föreslagit. Denna anmärkning är icke ny, den framställdes strax i början af diskussionen och det medgafs äfven af en talare, med hvilken jag instämmer såväl uti detta medgivande som ock uti hans yttrande, att anmärkningen icke vore af särdeles betydhet. Hvad Kongl. Maj:t tänker i denna fråga är mig fullkomligt obekant. De ledamöter af Konungens råd, som yttrat sig i denna sak, hafva uttalat sig med en varsamhet, som jag är långt ifrån att vilja klandra och hvilken jag tror vara fullkomligt på sin plats, men hvarutaf vi icke lärde känna Kongl. Maj:ts tanke i frågan. En slutsats drager jag dock af dessa yttranden, nemligen att Kongl. Maj:t fordrar, att, då en så vigtig fråga framkommer från representationen, han åtminstone får lära känna hufvudsumman af hvad representationen önskar samt få veta hvad den vill understödja och hvad den icke vill understödja. Frågan skiljer sig då i tvänne delar: den ena, huruvida Riksdagen vill ikläda sig förbindelse för svenska folket till att åtaga sig den utsträckta värnepligt, som är nödvändig för rikets försvar — och vi kunna ur Utskottets betänkande icke hemta annat än att denna fråga är besvarad med ja; den andra är, huruvida under sådana omständigheteter billigheten och statsklosheten kunna fordra att, i sammanhang med den utsträckta värnepligtens införande, i någon mån minska den skattskyldiga jordens börd genom borttagande af grundskatterna — och denna fråga har äfven blifvit af Utskottet med ja besvarad. Man har emellertid klandrat formen för förslaget. Jag tror att ju mildare form man kan iakttaga, för att framställa sina meningar, endast de innefatta hvad man verkligen vill säga, dess bättre är det. Då en annan talare, Friherre af Ugglas, har framställt förslag till en förändrad redaktion, dervid jag skulle hafva önskat, att han gått litet längre, nemligen att icke sluta med begäran om återremiss, hvilket jag tror icke kan leda till något resultat, utan framställt sitt förslag till proposition, kan jag icke annat än instämma med honom under förklarande, att, om hans förslag kommer att uppställas såsom proposition, jag vill rösta för det-samma.

I öfrigt har jag liksom hvarje annan uttalat min öfvertygelse och jag har icke talat hvarken af fruktan för något slags klander eller för att vinna något beröm utan endast följt min öfvertygelse. Jag förnyar min framställning om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Jag har ingalunda begärt ordet för att upprepa hvad af mig eller andra under öfverläggningen blifvit yttradt eller för att försöka en vederläggning af de skäl, som blifvit anförda för en åsigt, motsatt den jag omfattar. Blott en punkt af det sagda måste jag i förbigående vidröra, nemligen en talares värtaliga yttrande, i hvilket han erinrade oss om situationen, af hvilken han förmenade att vi genom ett bifall till Utskottets förslag skulle göra oss till herrar. Jag har varit med om en situation vida allvarligare än den, i hvilken vi nu befinna oss. Jag böjde mig då icke för den, och jag har aldrig haft skäl att ångra, att jag icke gjorde

det. Det är möjligt att man under politiska brytningar kan, om man förstår sin sak rätt, för ett ögonblick göra sig till situationens herre, men oftast torde detta betyda, att man är hennes slaf, och för ett slafveri af hvad slag som helst vill jag icke utsätta mig.

Hvad sjelfva den nu afhandlade saken angår, är hon af den vigt, att man bör med någon fullständighet framlägga sina skäl, och då jag i går endast berörde sammanblandningen af de olika frågorna, samt slutmeningen i Utskottets framställning, ber jag att få tillägga några ord rörande en del af denna, som icke, så vidt jag hört, blifvit af någon upptagen till granskning.

Kammaren har sedan början af sin tillvaro sökt att i Stats-Utskottet insätta män, som förtjenade dess förtroende, och att vi deri lyckades synes bevisadt deraf, det hufvudsakligen samma personer ständigt blifvit återvalde, utan afseende på de meningsbrytningar, som stundom kunnat uppstå. De hafva också någon gång uttalat satser af den vigt och det värde, att man icke, der de hafva tillämplighet, kan anse sig berättigad att lemna dem å sido. Då frågan om grundskatterna vid förra Riksdagen behandlades, funno vi bland reservanterne mot Utskottets förslag åtta ledamöter af denna Kammare, hvilka äfven nu hafva plats i Utskottet, och hvilka då förenat sig i en gemensam reservation. Att deras åsikter i sjelfva frågan sedan dess förändrat sig, kan hafva en giltig grund i förändrade förhållanden, och om äfven dessa sednare äro mig obekanta, gör jag deremot ingen anmärkning, men det sätt hvarpå Riksdagen bör frambära sina åsikter till Kongl. Maj:t kan icke hafva undergått någon förändring, och i detta afseende yttrade reservanterne några tankvärda ord, som jag icke kan underlåta att upprepa. Bland skälen hvarföre de icke kunde biträda Utskottets förslag anföra reservanterne: "Vi hafva ansett att den underdåniga skrifvelsen borde innehålla en bestämd och bindande antydan i afseende på den uppoffring, som Riksdagen för ändamålets vinnande är benägen att åtaga sig"; och de säga vidare: "att aflåta en skrifvelse, affattad i så allmänna ordalag, som den af Utskottet föreslagna, och deri de mest motsatta åsikter inrymmas, kunna vi icke tillstyrka? Att här uttalade grundsatser äro giltiga, lärer icke af någon bestridas. Det kan icke någonsin vara lämpligt, att en Kammare yttrar sig på ett sådant sätt, att ingen med visshet kan veta hvad dermed menas, och aldrig minst bör detta ske i en skrifvelse till regeringen med önskan att regeringen på densamma skall grunda ett förslag. Sväfvande och mångtydiga ord i en sådan skrifvelse äro icke en vägledning, men kunna väl vara en snara. Det är nu med ledning af reservanternas egna åsikter, som jag vill kasta en blick på Utskottets förslag.

Utskottet säger, att den indelta armén icke är tillräcklig för landets försvar, icke heller lämplig såsom befälsstam för en armé bestående af värnepligtige samt att till följd deraf en befälsstam bör bildas ur de värnepligtiges led emot ersättning. Väl skulle det för Chefen för Landtförsvars-departementet blifva svårt att bilda en befälsstam, utan att värnepligtige deri ingå, då alla under vissa år äro värnepligtige, men männe intet befäl får vara under eller öfver värnepligtsåldern? Detta är i sjelfva verket betydelsen af Utskottets ord,

åtminstone hvad angår dem, som icke uppnått värnepligtsåldern och således aldrig ingått i de värnepligtiges led, men det kan omöjlig vara eller blifva Riksdagens mening. Jag fäster likväl härvid mindre vikt, ty om Chefen för Landtförsvars-departementet ej tager Riksdagen på orden, läser väl Riksdagen också dermed hålla till godo. Svarare får Chefen för Finans-departementet att reda sig, då i sammanhang med arméförslaget stadganden skola föreslås, genom hvilka efter en måttstock af tre procents årlig afskrifning ej mindre rustnings- och roteringsbesvären med deraf härflytande kostnader komme att efter hand minskas och slutligen försvinna. än äfven grundskatterna upphöra. Nu hafva ju Utskottets egna ledamöter medgifvit, att de mest olika åsichter kunna under detta yttrande inrymmas. De hafva förmodligen nödgats till detta erkännande derföre, att, om man tolkar Utskottets mening efter orden, så att hvarje år tre procent af så väl indelningsverket som grundskatterna skulle afskrifvas, detta väl låter sig göra i afseende på de sednare, men icke på det förra. Åtminstone kan en sådan operation icke verkställas förr, än hela indelta armén blifvit satt på vakans, då naturligtvis tre procent af vakansafgifterna årligen kunna afskrifvas, men så länge kan icke en ny arméorganisation uppskjutas, så vida icke landet under en följd af år skall lemnas nästan utan försvar. Gifver man åter Utskottets förslag en friare tolkning, så att orden: "en måttstock af tre procent årligen", betyda, att afskrifning skall ske inom 33½ år, så skulle detta innefatta flera olika meningar, såsom t. ex. tre procent hvarje år, femton procent hvart femte år, eller hela summans afskrifning på en gång efter 33½ år. En sådan framställning vore likväl till den grad sväfvande, att man med de af förra årets reservanter uttalade grundsatser i afseende på de skrifvelser, som af Riksdagen aflätas till regeringen, omöjlig kan godkänna densamma.

I samma punkt förekommer ytterligare en tvetydighet, då samma måttstock uppgifves för indelningsverkets och grundskatternas afskrifning. Betyder detta att afskrifningsprocenten för båda delarne skall blifva lika, betviflar jag möjligheten häraf. Har det återingen annan betydelse, än att grundskatterna skola vara afskrifna och indelningsverket förstördt inom 33½ år, då medgifver jag att sådant kan verkställas. För regeringen vore det dock förmodligen af någon vikt att veta, hvad Riksdagen egentligen menade.

Mot slutet af Utskottets tillstyrkande förekommer slutligen en mening, som synes mig kunna blifva föremål för olika tolkningar, uemligen att jordbruksfastigheten skall åsättas bevillning efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet, hvarvid måste anmärkas, att icke all annan fastighet erlägger bevillning efter samma grunder. Är nu meningen, att endast bevillning efter 2:dra artikeln här är i fråga, så är saken visserligen klar, men derföre icke viktigt, ty icke kan det vara billigt, att säterier och frälsehemman skola erlägga en ökad bevillning till ersättning åt statsverket för den förlust det lider derigenom att kronoskattehemman befrias från grundskatt.

Jag skall vid denna sena timma icke uppehålla Kammaren med att framställa alla de anmärkningar, som i samma riktning kunna göras mot Utskottets förslag, helst jag rätt väl inser, att de som

förut velat bifalla detta förslag, icke skola rygga tillbaka för anmärkningar, hvilka jag gärna medgifver icke äro de väsendtligaste, som mot detsamma kunna rigtas och af hvilka de flesta redan torde blifvit af andre talare anförde. Då emellertid i en så vigtig fråga hvarje talare har anledning att med någon fullständighet angifva de skäl, som bestämma hans votum, har jag med dessa ord endast velat antyda, att Utskottets föreliggande förslag icke uppfyller de fordringar, Kammarens egna ledamöter i Stats-Utskottet ansett böra ställas på en af Riksdagen till Kongl. Maj:it afgående skrifvelse.

Herr De Maré: Efter en debatt så lång som denna lärer icke något nytt i saken kunna, åtminstone af mig, anföras, men det må tillätas mig att i en fråga af så omätlig vigt som nu förevarande få anföra de skäl, hvarföre jag icke kan bifalla detta Utskottets betänkande. Ingen, jag vågar påstå det, är mer än jag öfvertygad om nödvändigheten, den ovilkorliga nödvändigheten, af att vårt försvarsväsen göres starkare än det nu är. Jag erkänner således, lika med Utskottet, att *det* är hufvudsaken, men just derföre skulle jag djupt beklaga om denna ärade Kammare lemnade sitt bifall till den nu föredragna punkten af Utskottets betänkande, öfvertygad som jag är, att det åsyftade målet skulle derigenom ovilkorligen aflägsnas.

Efter den bestämda förklaring, som kronans främste rådgifvare här i går afgifvit, lärer nu mera icke kunna väntas något annat förslag bygd på allmän värnepligt -- om nemligen en skrifvelse sådan som den föreslagne blifver afläten -- än ett, som verkligen innebär en fullkomlig trygghet för landets försvar. Men hvad menas med en organisation byggd på allmänna värnepligten och fullt betryggande utan den indelta soldaten som stam?

Den måste vara byggd på det preussiska systemet, rent eller modifieradt; och tror någon af eder, mina Herrar, att ett sådant förslag har den ringaste utsigt att blifva af Riksdagens Andra Kammare antaget. Jag vågar bestämdt förutsäga att det blir afslaget. Mina Herrar! I kännen likaväl som jag stämningen i landet, och tron I, att den stora mängden af Sveriges innebyggare vill låta sina söner ligga tre, två eller till och med blott ett år i depöter. Den som smickrar sig med detta hopp, den fruktar jag har icke lefvat mycket bland rölket i landet; och när jag säger 2 eller 1 år, så antager jag att man vågar tro att våra söner ej skulle behöfva samma tid som andra länders för att göras dugliga till och med till stamtrupp. -- Att ett förslag med korta öfningstider icke kan blifva framlagdt, derför ligger lyckligtvis en borgen i Herr Justitie-statsministerns förklaring, att det blifvande förslaget, innan det för Riksdagen framlägges, kommer att granskas af sakkunniga män. Vi kunna derför taga för gifvet, att det förslag, som kan blifva en följd af en skrifvelse, sådan som Utskottet föreslagit, kommer att blifva afslaget af Medkammaren. Hade icke detta Herr Justitie-statsministerns yttrande afgifvits, så skulle jag kunnat vänta ett förslag som visserligen icke skulle blifvit af denna Kammare antaget, men måhända af den Andra, och då hade denna Kammare fått den mindre angenäma lotten att afslå det förslag, som blifvit en följd af Riksdagens skrifvelse. Hvad blir då enda följden

af denna skrifvelse? Jo en ny frestelse och tvång för regeringen att framkomma med ett förslag, hvars öde på förhand är afgjort. Jag tror således icke, att man härigenom kommer målet närmare. Detta är för mig ett alldeles tillräckligt skäl — då jag såsom jag förut sagt anser försvarsfrågan här vara hufvudsaken — för att icke vilja tillstyrka Riksdagen att affäta en skrifvelse, hvars följder, enligt min åsigt, skulle bliwa just motsatsen af hvad man åsyftar. Och hvad blir återigen följden af den utaf Utskottet föreslagna sammanbindningen af 2:ne frågor, som äro hvar och en för sig af så stor vikt? Jo att de båda bliwa olösta. Vill man komma derhän, tror jag, att den ifrågasatta skrifvelsen kan vara ganska lämplig; men jag hyser den aktning för de män, hvilka hafva utgjort majoriteten inom Utskottet, att jag icke tror detta hafva varit deras mening. Jag anser som en skyldighet att högt förklara detta, oaktadt jag är öfvertygad, att följden blir den jag tagit mig friheten att antyda.

Om några ytterligare skäl behöfde anföras för det efter min åsigt mindre lyckliga och lämpliga uti att sammanblanda dessa frågor, skulle jag icke kunna anföra några så goda, som de, hvilka vid några föregående tillfällen blifvit af åtskilliga utaf denna Kammars framtående ledamöter förda till protokollet, och jag ber därför att såsom mina få upptaga några yttranden af dem. En ärad ledamot af Utskottet och representant från Malmöhus län yttrade den 17 April 1871: "Jag skall icke trötta Kammaren med att återupprepa dessa skäl, utan inskränka mig till att säga, att jag icke biträdt Utskottets förslag att såsom vilkor för åtagandet af en ökad värnepligt sätta indelningsverkets upphäfvande. Må det vara nog, om jag säger, att detta förslag hvilat hvarken på rättvis eller billig grund. Jag kan således ej instämma med den siste talaren, då han säger att det vore med billighet förenadt, om rust- och rotehällare finge åtnjuta någon lindring, då de åtaga sig de ökade bördor som ligga i den vidgade värnepligten, lika litet som jag kan finna att i reservationen är antydt på någon sådan sorts lindring". Dessa ord hafva här förut blifvit upplästa, men då den ärade ledamoten dervid icke var närvarande, har jag trott mig böra repetera dem, på det han måtte bliwa i tillfälle att, om han så finner nödigt, gifva en förklaring öfver denna olika uppfattning af samma sak. Samme ledamot yttrade derefter: "Rust och rotehällarne äro otvifvelaktigt, till följd af det deras egande jord påhvilande onus natur, skyldige att underkasta sig hvarje sådan uppoffring, men under en tid, som man kallar rättvisans och upplysningens, tror jag icke, att det vore klokt att låta en klass ensam bära en börda som kommer alla till godo"; och vidare: "För min del får jag säga, att lika litet som jag kan tillstyrka detta, lika litet kan jag ingå på hvad en värd talare anført, då han nemligen yttrar, att skäl kunna förefinnas att nedsätta den summa, man kunde komma till. Detta är alldeles emot min åsigt. Under de fem år denna fråga förelegat har jag stått alldeles på samma ståndpunkt, nemligen aflösning till fulla värdet". Dessa äro skäl så goda, hvar för man icke skulle lemna ifrån sig den inkomst staten har, utan att få någon ersättning för densamma, att jag icke kan annat än deri fullkomligt instämma. En annan talare också från Malmöhus län

ytrade dessa tänkvärda ord, som till hans heder stå förvarade i protokollet för 1871 års Riksdag: "Det har under diskussionen talats om lindring, och en talare sökte beräkna den summa, hvartill lindringen skulle gå. För min del, kan jag ej begripa, huru en sådan lindring skulle kunna vara af rättvisa påkallad. När man har ett onus, hvilket såsom en grundränta följer egendomen, och hvilket lagligen tillkommit, så är det väl egarens skyldighet att utgöra en sådan förpligtelse. Det vore behagligt att få en lindring i in-teckningarne i sin egendom, men ännu har jag ej hört något sådant förslag och föga utsigt till framgång skulle vara för detsamma. Att omständigheter kunna vara, som göra att på en eller annan ort en jemkning bör ega rum, om en förändrad organisation af försvaret nu skulle införas, det vill jag ej dermed hafva bestridit".

Jag ber att få förklara, att efter min uppfattning några bättre skäl för att ej ett *efterskänkande* af indelningsverket och ännu mindre af grundskatterna bör göras till vilkor för antagandet af ett försvars-väsen, bygd på den allmänna värnepligtens basis, svårligen kunna utfinna. Jag anhåller derföre ännu en gång att få upptaga dessa båda ärade talares yttranden såsom mina. Då jag nu kommer att yrka bifall till Friherre Funcks reservation, ber jag äfven att få stödja mig på några yttranden af ledamöter af denna Kammare. Vid sistlidne års riksdag ytrade den representant från Ostergötland, som nyss hade ordet, dessa tänkvärda ord: "Då ingen af dem — reservanterna — framställt ett yrkande i syftningen af de grunder de i reservationen framlagt, anser jag mig också förhindrad att framställa något annat yrkande än på afslag af Utskottets utlåtande, men jag har velat förklara mina sympatier för den tanke, som i deras reservation finnes uttalad, och min förhoppning, att den måtte i en icke alltför aflägsen framtid göra sig gällande". En annan värd ledamot på östgötabanken då, som nu, ledamot af Stats-Utskottet, ytrade: "De åtta reservanterne hafva åtminstone varit af sådan mening och ansågo sig derföre inom Utskottet böra tillmötesgå de framställda anspråken, men icke genom att understödja en sådan underdånig skrifvelse, som den Utskottets majoritet föreslagit och deruti de mest motsatta åsigter kunna inrymmas, utan genom att på en gång förklara till hvilken uppoffring man är beredd för målets vinnande"; Och vidare: "När en annan gång frågan föreligger i den form, som öfverensstämmer med eller närmar sig till det af de åtta reservanterne framställda förslaget, vill jag för min del gerna tillmöteskomma sådana anspråk". Äfven dessa båda ärade talares yttranden till förmån för de åtta reservanternas förslag vid sista riksdagen angifva så fullkomligt den ståndpunkt jag nu intager, hvilken är densamma som förra året, då jag tillhörde minoriteten, att jag icke behöfver anföra något mera bevisande, då jag anhåller om bifall till Friherre Funcks reservation.

Friherre von Essen: Efter den omfattande behandling, frågan redan erhållit, vill jag icke vidlyftigt motivera de skäl, som föranledt mig att biträda Utskottets förslag, utan inskränker mig till att till

vederläggning upptaga några af de skäl, som af de sednaste talarne blifvit framstälde.

Den högt aktade talare, som näst före den siste hade ordet, förebrådde Utskottet, att detsamma skulle framställt sitt förslag i sväfvande ordalag och så, att endast Utskottets egna ledamöter rätt kunde fatta meningen deri, och han anmärkte tillika, att flere af Utskottets ledamöter, som jemväl deltagit i Utskottets arbeten vid förlidet års riksdag och då emot den af Utskottets majoritet föreslagna och af Andra Kammaren godkända skrifvelse afgifvit reservation på den grund, att reservanterna ansågo nämnda skrifvelse icke vara affattad i tillräckligt bindande ordalag och bestämt angifva de uppföringar, man vore beredd att göra, numera slutit sig till Utskottets ifrågavarande förslag. Såsom Herrarne torde erinra sig, var Utskottets förslag vid förra Riksdagen affattadt i generella ordalag och innehöll allenast, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande, genom deras aflösning och afskrifning i förening, då deremot reservanterna ansågo, att skrifvelsen borde innehålla en bestämd och bindande antydning om den uppoffring, som Riksdagen för ändamålets vinnande vore benägen att åtaga sig, i hvilket afseende reservanterna afgifvit förslag, upptagande bestämda siffror. Nu har Utskottet beträddt en annan väg, än vid förra riksdagen, och tydligare angifvit hvilken förlust staten skulle ikläda sig, och jag hemställer då, om man billigtvis kan påbörda dem af Utskottets ledamöter, som förut varit reservanter, att de i år skulle gått in på ett nytt system. På flera ställen i motiveringen och dessutom i sjelfva klämman säges uttryckligen, att eftergiften från statens sida skulle bestämmas genom den allmänna måttstocken af 3 procent årligen, hvilken måttstock dock kunde användas på flera olika sätt. Så säger Utskottet, sidan 31, i betänkandet:

“Såsom allmän måttstock för dessa eftergifter har Utskottet, med afseende på hvad redan blifvit angående de finansiella förhållandena anfördt, ansett böra antagas en afskrifning af tre procent årligen. Antagandet af en sådan grund för beräkningen af den föreslagna eftergiftens belopp utesluter icke möjligheten att ordna sjelfva afskrifningen på flera olika sätt, så att den skulle kunna t. ex. innefatta en större afskrifning första året och derefter jemnt fortgående afskrifning af en mindre andel, eller ock på annat sätt anordnas, endast eftergiftens värde i det hela icke blifver större eller mindre än ofvan blifvit sagdt. Det medgifver således ock, att, om den nya arméorganisationen inom en jemförelsevis kortare tidrymd kommer till stånd, aflyftandet af de bördor, som åtfölja indelningsverket kan, utan större uppoffring för statsverket, försiggå på ett mindre antal år“.

Häraf torde nn framgå, att det icke är något, som hindrar Kongl. Maj:t att, om så lämpligt pröfvas, affatta förslaget om grundskatternas upphörande successive med en viss afskrifning årligen, under det att indelningsverkets upphörande kan ega rum på ett mindre antal år mot det att detta onus utgöres till fulla in natura eller genom motsvarande vakansafgift under dessa år.

Jag medgifver, att det uttryck, Utskottet i klämman begagnat, då det talat om 3 procents årlig afskrifning af rustnings- och roteringsbesvären, är olämpligt, och jag skulle deremot reserverat mig, om jag icke befarat, att derigenom framkalla splittring. I enlighet med hvad redan förut här blifvit anmärkt, anser äfven jag, att en sådan successiv afskrifning af indelningsverket icke kan försiggå, — utan stora svårigheter — och jag kan icke biträda den mening, att man i sådant hänseende skulle kunna vidtaga en allmän taxering af rustnings- och roteringsbesvären och låta statsverket efter den grund ersätta afskrifningsprocenten. En sådan operation skulle nemligen blifva högst besvärlig, och jag tror, att ett dylikt fastställande af ett allmänt värde på dessa onera skulle föranleda många tvistigheter. Deremot har jag föreställt mig, att, om rustnings- och roteringsbördan utgöres oafkortad under ett visst antal år — det må vara enkelt att lemna valfrihet för dem, som föredraga att vid soldats afgang betala den vakans-afgift vederbörande bestämmer, mot att fortfarande hålla karl under de återstående åren.

Det har jemväl blifvit anmärkt, att bevillningen kommer att höjas såväl för frälsehemman som säteri, i likhet med bevillningen för öfriga jordbruksfastigheter, och att således på dessa hemman skulle läggas den börda, från hvilken skattehemmanen befriades. Jag tillåter mig emellertid härvid erinra, att taxeringsvärdet på skattehemmanen, sedan afskrifning af grundskatterna blifvit satt i verket, ovilkorligen måste stiga ganska ansenligt, hvaraf åter blir en följd, att dessa hemman derefter i högre grad än hittills komme att utgöra bevillning. Afvensom att frälsehemman äro roterade eller berustade, hvilket sednare äfven inträffar med säterierna — hvadan, då denna börda skulle afskrifvas, en betydande skattelindring äfven komma dessa hemman till godo.

En aktad talare, som deltagit i Särskilda Utskottets öfverläggningar under urtima riksdagen, förkiarade, att han icke kunde fatta huru det vore möjligt, att de, som deltagit i detta Utskotts förhandlingar och reserverat sig mot Utskottets då afgifna förslag, nu kunnat biträda Stats-Utskottets hemställan. Då jag varit en af dessa reservanter, tillåter jag mig att uppläsa en del af det anförande, jag vid nämnda tillfälle afgifvit, deraf torde framgå, att jag anser det vara ett så viktigt mål, att landet måtte erhålla ett betryggande försvar, att jag derföre är beredd att göra högst betydliga uppoffringar och gå vida längre, än annars kunnat falla mig in. Jag yttrade då:

“Många af dem, som deremot i hufvudsak ogillade Kongl. Maj:ts förslag, hafva yttrat, att de hysa förtroende för en utsträckning af värneplikten i öfverensstämmelse med Preussiskt mönster. Det skulle således vara det mål hvarefter de sträfva, och jag förnekar icke, att denna tanke tilltalar mig; men jag tror dock icke, att man har utsigt att i en nära framtid kunna vinna detta mål. Jag tror äfven, att många, som äro vänner af en sådan tanke, icke rätt gjort sig reda för betydelsen deraf och hvilka uppoffringar den fordrar. Jag ber dock få tillägga, att de, som önska ett sådant mål, lätteligen borde finna, att Kongl. Maj:ts förslag snarare befordrar detsamma

än stänger vägen därför, ty genom detsamma antages till en början en mindre sträng värnepligt än det Preussiska systemet fordrar, hvarigenom sålunda en öfvergång till detsamma beredes. Vidare kan icke det Preussiska systemet införas, förr än en aflösning af indelningsverket egt rum, och såsom en öfvergång till en dylik aflösning är just detta förslag lämpligt derigenom, att det bestämmer en fix summa såsom lösen för roteringsskyldigheten. Öfvergången kommer att ske så småningom derigenom, att allt flere rotehållare finna olägenheten af att sjelfva rotera och derföre föredraga att betala vakansafgift, hvilket åter skall underlätta en aflösning, som åtminstone något så när motsvarar fulla värdet, som deremot aldrig skall komma statsverket till godo, ifall man på en gång öfvergår till det Preussiska systemet, ty då blir man säkerligen tvungen till mycket stora eftergifter“.

Då nu detta förslag föll, och ingen utsigt vidare fanns för dess genomförande under representationens nuvarande sammansättning återstod för mig och de med mig liktänkande, hvilka lifligt önska ett ordnande af landets försvar, ingen annan utväg, än att acceptera hvad som man från andra sidan erbjöd, nemligen att ingå på en utsträckning af den allmänna värnepligten.

Den siste värde talaren ansåg visserligen, att, oaktadt ifrågasvarande förslag framhåller önskvärdheten af en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnepligten, vore det icke antagligt, att ett sådant af Kongl. Maj:ts framställt förslag skulle af Andra Kammarerna blifva antaget. Det är för mig omöjligt att vederlägga ett sådant antagande, men jag anser, att det erbjudande, som nu gjorts, icke bör kastas bort, och att ett sådant förfarande skulle medföra ett stort ansvar, enär möjlighet nu synes vara för handen att komma till ett resultat. Om också Kongl. Maj:ts förslag icke antages, befinna vi oss ju på samma ståndpunkt som nu, ty vi behöfva icke göra några eftergifter, utan dermed skulle anstå till dess vi fått ett antagligt försvarssystem, och jag anser derföre, att, om äfven Kongl. Maj:ts förslag icke vid nästa eller derpå följande riksdag till alla delar antoges, vore ändock skäl att nu godkänna Utskottets hemställan, enär deri angifves en bestämd riktning, i hvilken vårt försvarssystem kunde utveckla sig. Jag tror för öfrigt, att, om man ville afvakta den tidpunkt, då frågan af sig sjelf hunnit mogna, finge man vänta ganska länge. Det torde dessutom icke tariffas mycket förutseende för att finna, att man, om icke något nu vidgöres, utsätter sig för, att den ifrågasatta afskrifningen af grundskatterna i allt fall kommer att ega rum, utan att försvarsfrågan derföre komme närmare sin lösning. Det blefve antagligen icke Första Kammarernas nuvarande majoritet, som komme att afgöra frågan, och det torde derför vara skäl att, medan tid är, bringa frågan till ett önskvärdt slut.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve von Platen: Utom de många skäl, som tala för att ej länge upptaga Kammarernas tid, har jag ett särskildt, och det är att mig synes att denna fråga här blifvit behandlad med mera grund-

lighet och utförlighet än jag anser den förtjena. Här är ju tydligen icke fråga om att uppgöra en bestämd plan, hvarken för indelningsverkets eller grundskatternas upphörande, eller försvarsväsendets organisation, utan fråga är helt enkelt om en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t med anhållan att en utredning af berörda förhållanden måtte ske i angifven riktning, hvarvid särskildt, i afseende å försvarsväsendet, uttalats, att detta borde komma att hvila på den allmänna värnepligtens grund. Jag har för min del aldrig klagat öfver den tunga, som indelningsverket medfört för jordegaren, och gör det ej heller nu. Men då jag allt tydligare och tydligare ser att med indelningsverket, sådant det nu är organiseradt, det är omöjligt att åstadkomma ett för vårt land betryggande försvar, så finner jag nödvändigheten bjuda att öfvergifva detsamma. Detta må tjena till förklaring öfver hvad en ärad talare, som för icke länge sedan hade ordet, fann så förunderligt, eller att hos många öfvertygelsen rörande indelningsverket bibehållande blifvit förändrad. Jag har ändrat öfvertygelse, jag erkänner, det öppet och grunden dertill har varit den jag nu antydt. Jag har varit och jag är en varm vän af indelningsverket, men då jag finner detsamma ej längre vara hållbart, anser jag, att man måste söka grunden för arméorganisationen annorstädes, och jag blyges ej att erkänna, att jag på detta skäl förändrat den åsigt jag förut hyst om vigten af indelningsverkets bevarande. Samme talare framställde ett tvifvel om den svenska nationens beredvillighet att bygga försvaret på allmän värnepligt. Jag anser mig ej berättigad att hysa ett sådant tvifvel efter det beslut som blifvit fattadt. Återstår endast att söka bereda all möjlig framgång på den bana som blifvit utstakad, och då jag anser att målet kan vinnas, och vinnas kanske vida lättare än man vågar hoppas just genom antagande af Utskottets förslag, vågar jag tillstyrka bifall till detsamma.

Grefve Mörner, Axel: I en vid Utskottets utlåtande fogad reservation, har jag redan angifvit den åsigt jag i afseende å ifrågasvarande ärende hyser, hvilken åsigt jag fortfarande vidblifver, utan att i den här förda diskussionen hafva funnit något skäl att öfvergifva densamma. Men då af diskussionen tydligen framgår, att jag ej här lär kunna lyckas att hos flertalet af Kammarans ledamöter göra min åsigt gällande, skall jag ej ingå i ett utförligare försvar för densamma helst de skäl som ligga till grund för den blifvit af åtskilliga föregående talare utförligt och tillfredsställande angifna. Jag skulle sålunda kunna inskränka mig till att åberopa hvad åtskilliga talare, som i hufvudsak dela mina tankar, redan hafva anfört, och dermed låta det vara nog; men här har äfven under öfverläggningar blifvit yttradt något, hvarom jag anhåller att få säga några ord. På förmiddagen angafs af en talare ett skäl, hvarför man borde förknippa och sammanbinda frågan om indelningsverkets upphörande och arméorganisation med grundskatternas aflösning, hvilket skäl jag för min del ej skulle velat hafva offentligen nämnt. Men då så skett, vill jag derom yttra några ord, ehuru detta skäl redan blifvit af en föregående talare upptaget och i viss mån besvaradt. Han yttrade nemligen, att man förknippat dessa två frågor med hvarandra

derför, att södra Sverige ej ville medgifva, att mellersta och norra Sverige befriades från grundskatterna, utan att samtidigt indelningsverket, hvaraf södra Sverige mest betungades, komme att upphöra, samt att inom norra och mellersta Sverige en motsatt åsigt gjorde sig gällande. Detta skäl hvilat nästan uteslutande på misstroende af en del utaf landets befolkning mot en annan. Får en sådan åsigt inrota sig och sprida sig omkring, kommer man slutligen derhän, att man icke kan genomföra någon förändring, då kommer allt att stå stilla, om nemligen den ene ej vill medgifva den andra något för honom förmånligt, utan att på samma gång bereda sig sjelf en motsvarande fördel. Det som bör hos ett folk vara det förmämsta, grunden hvarpå allt hvilat är förtroende! Jag önskar att ett sådant förtroende i allmänhet, såsom hittills, måtte komma att i vårt land förefinnas, då kan säkerligen både försvarsverket ordnas och grundskatten i sinom tid aflysas, utan att dessa frågor behöfva med hvarandra sammanbindas, och den ena kanske komma att omöjliggöra den andras lösning. Jag vill ej vidare något tillägga eller framställa ett bestämdt yrkande.

Herr Nordström: Den af den förste talaren under denna aftonsammankomst gjorda anmärkning derom, att Utskottet handlat mot riksdagsordningens föreskrifter, då det i ett och samma betänkande, under en gemensam hemställan sammanfört två så olika frågor, som grundskatternas afskaffande och försvarsverkets ordnande på nya grunder, torde man förgäfvat söka till dess giltighet förneka. Man har väl invändt, att dessa frågor ej lämpligen kunde från hvarandra skiljas och dervid pekats på de till rusthållen ingående augments-hemmansröntorna; men, då försvarsverkets ordnande icke nödvändigt förutsätter grundskatternas afskaffande, och hemmansröntor, som från ett äldre ändamål indragas, naturligen återgå till Kronan, uppkommer derigenom visserligen icke något olösligt samband emellan de två frågorna. Anmärkningens giltighet kan därför ej annat än medgifvas. Förklaringen öfver det anmärkta förhållandet är emellertid ej svår att finna. Två mäktiga jordegarepartier, eljest i sina åsikter och önskningsar icke sällan afvikande från hvarandra, hafva denna gång, båda ledda af åtrå efter skattenedsättningar för sin jord, mött hvarandra i samma gemensamma intresse, dock ej i hvad angår sjelfva föremålet för skattenedsättningen, utan i sjelfva nedsättningen såsom sådan. I Skåne och de andra så kallade eröfrade provinserna uppgå grundskatterna, i följd af de särskildt modererade grunder, efter hvilka de der utgöras, till ringa belopp i jemförelse med förhållandet i det öfriga landet. Deremot kännes derstädes det militära indelningsverket i hela dess omfattning tyngre. I det öfriga landet åter är beloppet af grundskatterna jemförelsevis mera kännbart, och indelningsverket vill man äfven hellre slippa än behålla, om ock hvad i denna konkreta fråga må vara det strängt rätta ej så noga blefve iakttaget. Under loppet af den tid, de två frågorna vid de sednaste riksdagarne förhandlats, hafva därför de två partiernas ledare närmast sig hvarandra, och resultatet af detta närmande är, att anspråken stegrats, att, då de två frågorna förut behandlades skiljda och hvar

för sig, de nu blifvit sammanförda till en, att, då man förut endast satt i fråga grundskatternas eftergifvande medelst *aflösning*, man nu fordrar så väl deras som indelningsverkets afskaffande genom *afskrifning*, att man gör detta till grundvilkor för antagligheten af hvarje förslag till fullgörande af den höga pligt, som heter: landets försvar, och glömmet vid allt detta fullständigt, att hvad man vill, det är i sjelfva verket, icke att minska skattebördor i allmänhet. utan deremot att lyfta bördan från de nuvarande jordegarnes, för att hvälfva den till största delen öfver på andra medborgares redan nu tungt belastade axlar.

Den talare, som under förmiddagens session sednast hade ordet och då uppträdde såsom Utskottets rapportör och försvarare af dess förslag, yttrade bland åtskilligt annat, som väl knappt torde kunna sägas innefatta något verkligt utredande eller upplysande i ämnet, att tiden just nu vore inne för de föreslagna åtgärderna, och att det väl kunde hända, att, om de nu ej bifollos, anspråken ytterligare kunde stegas. Hvad skall detta betyda, må man med skäl fråga? Har det kommit derhän, att svenska folkets representanter så skulle förlorat känslan för rättvisa, att, derest omständigheterna för någon tid lade makten i deras händer, pluraliteten af dem skulle begagna sig deraf för att endast se sina egna fördelar och intressen till godo obekymrade om alla andras och obekymrade om framtiden? Oaktadt hvad i förevarande angelägenhet förekommit, kan jag för min del ej tro på förverkligandet af sådana förespeglingar. Känslan af lagbundenhet och rätt är inom vårt land för djup och för sann, att, äfven om någon gång partierna af sina intressen läte föra sig för långt, de icke snart skulle åter komma till besinning. Det skall ock inträffa uti ifrågavarande fall. Omförmälda partier skola, utan tvifvel, sjelfva snart komma till insigt af att det ej kan vara Riksdagen värdigt att till Konungen ingå med en framställning om köpslageri, deri det förklaras, att ett ändamålsenligt ordnande af landets försvarsverk göres beroende af föregånget beslut om grundskatternas efterskänkande, och att Riksdagen genom bifall till en sådan framställning skulle förneka sin pligt att vara hela folkets och ej endast vissa dess samhällsklassers målsman inför Konungen. Också skulle Riksdagen säkerligen icke till ett sådant förfarande kunna påräkna allmänt bifall af sina mandanter.

Om emellertid fullgiltiga skäl ansåges förekomma till jordrätternas afskaffande, oberoende af hvad om försvarsverket kunde komma att beslutas, så innefattar den till Utskottets betänkande fogade och af flere dess ledamöter understödda reservationen ett förslag dertill, som, skiljande emellan de två i betänkandet sammanförda frågorna, vill komma till ändamålet genom dessa jordrätternas aflösning och som utan tvifvel är den enda rätta väg, som leder till detta mål.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Tornerhjelm: Så fort jag slutat skall jag ropa på proposition. Jag skall blifva kort. Jag vill ej ingå något svaromål på den siste talarens yttrande, deri han citerade bibelspråk och talade

om

om den magra nöten. Mig syntes hans skäl vara temligen magra och jag skulle ej alls ha vidrört hans anförande, om ej han yttrat, att det föreliggande förslaget vore ovärdigt, och antydt, att dess förvarare leddes hufvudsakligen af afsigten att söka främja egna intressen. Till svar härpå tillåter också jag mig att citera ett bibel-språk: "dömer icke, så varder I icke dömda".

Jag begärde egentligen ordet af en annan anledning. En talare hade den utmärkta artigheten mot mig, att citera ett anförande af mig. Det smickrar mig mycket, att de anföranden jag håller äro föremål för ett sådant uppmärksammande från den ärade talarens sida, men grannlagenheten synes mig fordra, att, då man citerar mina ord, man gör det rätt. Talaren hade den godheten att läsa upp en strof ur ett anförande af mig, som ej var det sämsta; men hvad han sålunda upplyst misstydde han och använde till sin fördel. Jag torde härvid få fästa uppmärksamhet på att, då jag afgaf det ifrågavarande yttrandet, var till behandling före frågan om bevaringsinstitutionen, nu är ju åter fråga om en ny armörganisation, byggd på kon-skription. Hvad mig och mitt anförande vidkommer, kan jag förklara, att jag ingalunda vill inlåta mig på ett köpslageri, och något dylikt innebär ej det att säga att, om bördan af indelningsverket afluftes, skall nationen villigt åtaga sig försvaret.

Jag vill ej vara ogrannlaga mot den ärade talaren och citera ett yttrande han hade, då han förut gjorde sitt inträde på den politiska banan i Andra Kammaren. Det må vara ursäktligt, om han då fällde yttranden, som kanske skulle vara svåra att här höra för honom, då han nu med stadgad erfarenhet fått plats i denna Kammare, och intagit en bestämd position. Jag vill som sagdt ej citera ord som han kunde fälla, när han gjorde sitt inträde i det politiska lifvet och sökte sig en plats inom ett parti. Jag begärde ordet hufvudsakligen för att bedja de Herrar, som intressera sig för att se, huruvida jag gått till väga med konsekvens eller ej, jemföra det yttrande jag afgaf i går härstädes med det af den ärade talaren åberopade, och jag tror då, att ifrågavarande båda yttranden ganska väl kunna vara förenliga med hvarandra. Jag har åtskilliga gånger tagit mig friheten att inom denna Kammare betona vigten af konsekvens i Kammarens beslut, och har under mitt politiska lif alltid sökt följa samma regel, och i förevarande hänseende är det min öfvertygelse, att jag ej gjort mig skyldig till något afsteg från denna grundsats och är tillika fullt viss, att de åsikter, som jag nu hyser i denna fråga, dem kommer jag äfven fortfarande att vidhålla. Då jag anser ett beslut i enlighet med Utskottets förslag vore fullt öfverensstämmande med Kammarens värdighet och statens fördel, yrkar jag bifall till detta förslag.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Falk: Af den som vid denna timma får ordet kan Kam-maren med rätta fordra, att han fattar sig kort, och jag gör det, der-till jemväl föranledd af den föregående diskussionen, som ej lemnat mycket qvar att vidare i denna fråga andraga, ty de åsikter, som jag

omfattar hafva redan långt förut under denna diskussion blifvit i Kam-maren uttalade.

Jag inskränker mig därför till att helt enkelt yrka bifall till Friherre Funcks yrkande.

Herr Mannerskantz: Då jag på förmiddagen hade ordet, förbehöll jag mig att vid diskussionens slut bestämma, huru jag skall afgifva min röst i denna fråga. Det har, såvidt jag kunnat uppfatta, blifvit framställt, utom bifall till Utskottets förslag, äfvensom bifall till Friherre Funcks förslag, jemväl afslag på betänkandet samt återremiss. För min del skulle jag helst, om det icke vore så sent under riksdagen, vilja till Utskottet återförvisa frågan, för att få en framställning, som mer klart och bestämdt uttrycker den mening, som tyckes eller åtminstone borde vara afsedd att uttalas, eller att Riksdagen är villig att successive låta aflyfta både grundskatterna och indelningsverkets hela börda, under det uttryckliga villkor och förbehåll, att ett fullkomligt betryggande försvar på den utsträckt allmänna värnepligtens grund kan och får organiseras och som skulle undanrödja åtskilliga alltför både oriktiga och olämpliga uttryck, som i detta betänkande förekomna; men då det är så sent på riksdagen och dessutom Andra Kammaren redan fattat sitt beslut, kan icke dermed något vinnas. Ett afslag tror jag icke, på den ståndpunkt som frågan nu har ställt sig, vara skäl att inom denna Kammare nu påyrka. Jag kan icke yrka bifall till Utskottets betänkande. Detta har jag sagt förut och som jag tror framställt full giltiga skäl, hvarföre jag det icke kan. Det återstår då endast för mig att rösta bifall till Friherre Funcks förslag.

Jag gillar väl icke det sätt, hvarpå afskrifningen blifvit föreslagen i Friherre Funcks reservation; jag har redan yttrat att jag anser att den skulle kunna ske på annat bättre sätt; men huru den ekonomiska delen af frågan skall ordnas är här vid detta tillfälle af mindre betydelse, att få uttaladt. Hvad som deremot är af vikt är, att denna Kammare, på samma gång den afböjer, att nu afgifva något sådant för framtiden bindande yttrande angående de genomgripande, men genom sin obestämdhet farliga förändringar i vår arméorganisation som Utskottet föreslagit, — dock bestämdt uttrycker, att den i afseende på grundskatterna är villig att göra en uppoffring och lika stor som man föreslår den från annat håll. Detta tillkännagifvande att man är benägen till eftergifter på det ekonomiska området innefattas tillräckligt tydligt uti Friherre Funcks förslag, der, sedan man i ingressen sagt att man underlåter att yttra sig om de väckta motionerna angående förändring i indelningsverket därför, att man afvaktar ett förslag till förändrad arméorganisation från regeringen, dock, genom hvad man sedan förklarar sig vilja göra i afseende å grundskatternas aflösning, dermed också antyder att man icke afsäger sig att göra en lika stor uppoffring i afseende å indelningsverket, då sådant utan skada för fastheten i vår försvarsorganisation kan komma i fråga, rastän man af grannlagenhet icke vill ingripa på förhand i det förslag som af regeringen kommer att framställas och icke heller kan godkänna hvad Utskottet angående till sina följder

ovissa rubbningar i försvarsväsendet har yttrat och föreslagit. Jag är för min del öfvertygad, att, om Första Kammaren förklarar sig villig att göra denna eftergift angående grundskatterna, af sådant värde som Friherre Funck lika väl som Utskottet föreslagit, den skall vara lika villig att göra detsamma i afseende å indelningsverket, när det en gång från landets regering framkommer ett förslag i den syftning, och af det innehåll, att man kan utan fara öfvergå från indelningsverket till ett försvar bygd på allmän värnepligt. Men må man väl besinna sig innan man slutar en sådan öfvergång, utan att med någon visshet veta hvart man skall taga vägen, och på hvilken mer eller mindre fast mark, man kan komma att få stanna. Jag sade på förmiddagen att häri ligger stor fara, ty för mig står det klart, att, om båda Kamrarne nu bifalla och regeringen sedermera accepterar hela innehållet af detta förslag till yttrande som Utskottet afgifvit, är dermed en dom uttalad öfver indelningsverket, så beskaffad, att denna gamla institution icke mer kan bestå, emedan man icke gerna kan tänkas blifva benägen att genom några slags förbättringar upprätthålla hvad man redan dömt till absolut förkastelse och så blir den farliga följden, att, om man på det sättet har förkastat det man har, och det icke kan få uppstå i en förändrad eller förnygrad form, men man icke på samma gång framställt något annat som ej blott är mera tillförlitligt och efter tidens fördringar användbart utan ock som har möjlighet eller god utsigt att bliwa antaget, man i stället för ett kraftigare försvar kanske skall få ett vida svagare än man haft förut. Jag för min del vill icke utdöma den indelta arméorganisation, innan jag med visshet vet att den kommer att ersättas af någonting nytt som är starkare och bättre än det gamla, och jag har så mycket mer skäl att stå fast på denna ståndpunkt, som jag väl känner och minnes, att vid den förändring i våra representativa förhållanden, som för några år sedan genomfördes, en väsendtlig anledning för mången inom den del af representationen som jag då tillhörde, att motsätta sig genomförandet, eller åtminstone hysa tvekan i detta afseende, var, att man befarade, att en så gammal och vördnadsbjudande institution, som indelningsverket, skulle under det nya statsskicket genom ett mäktigt intresses påtryck blifva inom kort tid kullkastadt. Jag åtog mig då en moralisk förbindelse, att, så vidt på mig berodde, icke släppa detta under annat vilkor, än att jag blifvit fullt öfvertygad, att få en starkare försvarsorganisation i stället, och då så icke skett, kan jag icke öfvergå från den pröfvade gamla grunden till den alltför osäkra nya; och jag kan sannerligen icke heller finna någon slags tvingande anledning inom våra representativa förhållanden hafva tillkommit, som borde förmå denna Kammares majoritet att, tvärt emot alla sina föregående, låta röra sig in på en sådan väg. Jag anser i hög grad nödvändigt att här framhålla detta, att då vi stå på ett sådant viktigt skede i vårt statslif att sådana väsendtliga förändringar i på en gång hela vårt beskattningsväsende och hela vårt försvarsväsende, hvarigenom de från grunden skulle omskapas, nu äro allvarsamt ifråga att beslutas, det icke finnes någon nödvändighet för ett så plötsligen och oförberedt förändradt handlingsätt, och det bör derfore om detsamma stå i Kammarens protokoll, att det icke är för-

orsakadt af de nya representativa formerna, utan därför att det skett den märkliga förändring i tänkesätten, att de som förut stått fasta på de konservativa grundsatzernas mark — hafva gått öfver derifrån på en alldeles motsatt sida. Då jag en gång varit en sådan bestämmd anhängare och ifrig kämpe för det nya representationssättets antagande, måste jag för mitt eget fredande hafva till protokollet antecknadt, att det icke varit till följd af detsammans införande, som ett beslut om denna tillernade totala omskapning af alla våra beskattnings- och försvarsorganisationsförhållanden, i fall det kommer att fattas, har blifvit föranlett.

Jag tror dock att Första Kammaren häfdar sin ställning i representationen, lika väl och bättre genom att antaga Friherre Funcks förslag, som genom att biträda Utskottets, och att det förra leder till samma påföljd i den delen af frågan, som afser de ekonomiska eftergifterna, men att regeringen på grund deraf i afseende å försvaret kan hafva större frihet att framlägga ett förslag, sådant som den själf anser vara lämpligt; och jag anser verkligen, att det i vårt gamla svenska konungarrike vore skäl, att man låter Konungen i Sverige, utan påtryckning från representationen, själfmant få förklara, att han vill atstå en så gammal monarkisk institution som vår indelta arméorganisation otvifvelaktigt måste anses utgöra.

Då jag troligen icke många gånger mer kommer att besvara Riksdagens protokoll i denna framför andra viktiga fråga, har jag åtminstone vid detta tillfälle velat hafva uttryckt mina åsikter.

Herr Reutersvärd: Genom att hafva instämt i Friherre Funcks reservation har jag angifvit min ståndpunkt i denna fråga och, då han nu närmare formulerat sitt förslag, ber jag att äfven deri få instämma. Jag var af samma åsigt med de åtta reservanterne vid 1871 års riksdag, och för mig har under tiden icke något inträffat, som kunnat rubba min åsigt, hvilken jag vidhåller äfven nu. Då jag icke vill upptaga Kammarens tid, inskränker jag mig således till att yrka bifall till Friherre Funcks förslag.

Herr De Maré: En talare på skånebanken — jag tillåter mig nu nämna hans namn — Herr Tornerhjelm, har icke velat unna mig den äran att få göra ett af hans anförande till mitt, sannolikt af det skäl, att han förklarar, att det var ett af hans aldra bästa. Jag kan icke tro, att det hade bort ligga deri något för honom nedsättande. Han har vidare omnämnt något yttrande af mig i Andra Kammaren, under den tid jag var ledamot der. Då jag föreställer mig att, med den aktning för konsekvens, som han vid samma tillfälle tillkännagaf sig ega, han icke kan åberopa något annat yttrande än i grundskatte- eller försvarsfrågorna, då dessa nu äro föremål för öfverläggning, ber jag honom, om han der kan citera några verba formalia, som stå i strid med mina i dag uttalade åsikter, att han då må göra det. Jag kan icke föreställa mig, att jag uti dessa ämnen haft något yttrande, som kan anses vara oförsigtigt.

Grefve Mörner, Oscar: För min del vidhåller jag till alla de-

lar de åsichter, jag förut uttalat; men då jag icke anser, att det gagnar till något, att fruktlöst öka antalet af propositionerna efter debattens avslutande, får jag dock endast af detta skäl återtaga mitt yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Abelin: Jag har begärt ordet endast för att få förklara, att jag icke kan med min röst biträda Utskottets förslag; men då jag anhåller att dervid få tillägga några ord, är det icke för att ingå i någon granskning af Utskottets betänkande, hvilket efter den sarkrika och uttömmande kritik, detsamma undergått, vore utan ändamål; icke heller för att ingå i någon bevisning för indelningsverkets lämplighet, under förutsättning af vissa modifikationer i detsamma, såsom grundval för en organisation, passande för våra förhållanden, hvilket jag anser så mycket mindre behöfligt, som mina härutinnan uttalade åsichter äro tillräckligt kända och — jag blyges icke att erkänna detta — fortfarande äro desamma, utan blott för att påpeka några företeelser vid behandlingen af denna fråga, hvilka synas mig egnade att väcka bekymmer och mana till besinning.

I Konungens frontal till 1868 års riksdag yttrades att: "eni alla afseenden god stamtrupp med minsta kostnad och utan orättvisa kan bildas genom vårt, ur inhemska, egendomliga förhållanden uppväxta indelningsverk". I öfverensstämmelse härmed afgafs till 1869 års riksdag ett förslag, hvars väsendtliga grunder godkändes. Nu förekomma yttranden från personer, hvilka icke stå främmande för någon af dessa statshandlingar, gående ut derpå, att indelningsverket icke allenast ur politisk synpunkt är ohållbart, utan äfven ur militärisk synpunkt olämpligt, att derpå grunda en organisation.

Vid 1871 års urtima riksdag ville det synas, som de modifikationer, hvilka ifrågasattes i indelningsverket, voro för många tillräckligt bestämmande för förkastande af det organisationsförslag, som då framlades, enär, såsom man förklarade, detta förslag innebure i sig alltför stora eftergifter af indelningsverkets ekonomiska tillgångar, dem man förmenade sig icke vilja i någon mån efterskänka. Nu åter synas samma personer, som då uttalat detta, ifrigast arbeta för ett förslag, som afser en fullständig skänk af dessa samma tillgångar. De modifikationer jag åsyftar, vore icke — jag tillåter mig erinra härom på grund af ett yttrande, som fölldes under förmiddagen af en talare — att söka i något köpslagande, utan vore i grunden fotade på öfvertygelsen om nödvändigheten af desamma, för att indelningsverket skulle kunna utvecklas till en sådan duglighet, som tidens anspråk ställde på detsamma. Detta framgår af det yttrande till statsrådsprotokollet, som af dåvarande Departements-chefen afgafs, och för sjelfva åsikten har vunnits stöd icke blott i erfarenheten mångenstädes inom arméen, utan äfven från de uttalanden, som under denna riksdag egt rum icke mindre från Regeringens, än äfven i form af motioner från enskilda representanters sida.

Vid redan nämnda 1871 års riksdag förkastades det Särskilda Utskottets förslag och detta om än på olika skäl af en ganska stor majoritet i denna Kammare. Nu vill det synas, som större delen af denna Kammares ledamöter vore färdig att biträda en skrivelse,

deri detta samma förslag, hvars underhållighet så till form som motivering man nyss ådagalagt, åberopas såsom bestämmande för dess åsigt.

Dessa få omständigheter, tydande på en plötslig omkastning i åsikter, synas mig icke ingifva förtroende till en lugn och mogen pröfning af de med frågan sammanhängande förhållanden. Detta är ock för mig en tillräcklig grund i och för sig, att icke biträda den nu föreslagna skrifvelsen. Det bör dessutom vara klart, att, innan ännu till afgörande föreligger en försvarsorganisation, som, på samma gång den är ur militärisk synpunkt betryggande, innebär garantier för sitt fortbestånd, jag icke kan vara med om ett förslag, som afser afskaffandet af en institution, hvilken jag anser innebära alla materialier för en lämplig och, i mer än ett hänseende, betryggande grund för vårt försvar. Detta hindrar icke mig att erkänna, att en vida kraftigare försvarsorganisation kan åstadkommas på den allmänna värnepligtens rena grund, och än mindre skall det hindra mig att, när ett sådant förslag till organisation framkommer, skänka min stora nögaktning åt dem, som, bekämpande mina åsikter, ärligt och allvarligt arbeta för detta förslag. Då jag emellertid gerna ser att ett sådant förslag ju förr desto heldre framkommer och jag, i likhet med Herr Björnstjerna, och på de skäl han uttalat, anser att sådant lämpligast och säkrast låter sig göra genom att icke sammanblanda de båda frågorna, försvarets ordnande och grundskatternas aflösande, med hvarandra, får jag, som jemväl önskar att för framtiden se försvaradt det kapital grundskatterna nu representera, yrka bifall till Friherre Funcks reservation.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att det förevarande momentet skulle bifallas; 2:o af Friherre *Funck*, att Kammaren måtte fatta ett så lydande beslut: "Riksdagen, som lärer hafva att från Kongl. Maj:t förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsende, finner de rörande indelningsverket väckta motioner icke för närvarande till någon åtgärd föranleda, men besluter att i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke grundskatterna skulle kunna efter en viss tid af högst 40 år vardas afskaffade på det sätt, att sedan omkring 3 af dem blifvit till fyllande af statens behof anslagna, återstoden under samma tid oförryckt användes antingen till bildande af räntebärande kapital eller till förvärfvande af inkomstgifvande statsegendom, motsvarande grundskatternas nuvarande belopp, kapitaliseradt efter 6 procent, allt under vilkor, att sådant kapital eller sådan egendoms oförryckta bibehållande åt staten betryggas genom lagbestämmelser af lika helgd med deras, genom hvilka grundskatternas utgörande nu är försäkradt; 3:o att momentet skulle återförvisas; samt 4:o att detsamma måtte afslås.

Friherre af Ugglas: Då icke någon understött mitt yrkande på återremiss, får jag återtaga det och förena mig med Friherre *Funck* i hans förslag.

Friherre Skogman: Jag afstår från mitt yrkande på afslag och förenar mig jemväl med Friherre Funck.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet. hvarvid svarades talrika och starka ja och nej i blandning, sedermera proposition på antagande af Friherre Funcks förslag, då svaren likaledes utföllo med talrika och starka så väl ja som nej, och slutligen proposition på afslag å momentet, hvilken proposition besvarades med talrika nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med talrika och starka både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Friherre Funcks förslag, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller momentet a i Stats-Utskottets utlåtande N:o 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det förslag, Friherre Funck framställt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—57.

Nej—54.

Mom. b.

Bifölls.

Uppå Herr Grefven och Talmannens förslag beslöt Kammaren, att de i dag för första gången bordlagda målen skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde samt att de andra gången på bordet lagda ärenden skulle å samma lista sättas näst efter Stats-Utskottets utlåtande N:o 83.

Grefve Wachtmeister, Hans: På anmodan af Herr Meijer, som med anledning af ett sjukdomsfall inom hans familj nödgats resa från staden, får jag för honom anhålla om 14 dagars ledighet från riksdagsgöromålen, räknad från morgondagen.

Den för Herr Meijer begärda ledigheten beviljades.

Herr Brun: Jag får anhålla om 14 dagars ledighet från i morgon.

Denna anhållan bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.